

T.C

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

İlköğretim Anabilim Dalı

**İLKÖĞRETİM 4. VE 5. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
BENLİK SAYGISI İLE SOSYAL UYUM DÜZEYİ İLİŞKİSİ**

Hazırlayan

Meşale AYVALI

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Yücel ÖKSÜZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SAMSUN, 2012

T.C
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
İlköğretim Anabilim Dalı

İLKÖĞRETİM 4. VE 5. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
BENLİK SAYGISI İLE SOSYAL UYUM DÜZEYİ İLİŞKİSİ

Hazırlayan

Meşale AYVALI

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Yücel ÖKSÜZ

Yüksek Lisans Tezi

SAMSUN, 2012

KABUL VE ONAY

Meşale AYVALI tarafından hazırlanan *İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı ile Sosyal Uyum Düzeyi İlişkisi* başlıklı bu çalışma, 14/08/2012 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: _____

Üye : _____

Üye : _____

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

_ / _ / _

Prof. Dr. Metin EKER

Müdür

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım yüksek lisans tezinde, proje aşamasından sonuçlanmasına kadarki süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet ettiğimi, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu taahhüt ederim.

__ / __ / __

Meşale AYVALI

TÜRKÇE ÖZET

Öğrencinin Adı-Soyadı	Meşale AYVALI
Anabilim Dalı	Sınıf Öğretmenliği
Danışmanın Adı	Yrd.Doç.Dr. Yücel ÖKSÜZ
Tezin Adı	İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı ile Sosyal Uyum Düzeyleri İlişkisi

ÖZET

Bu çalışma, ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin benlik saygısı ile sosyal uyum düzeyinin ilişkisini incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmaya Amasya ili Suluova ilçesinde 2010-2011 eğitim-öğretim yılında 4. ve 5. sınıfa devam eden 180 kız, 180 erkek olmak üzere toplam 360 öğrenci ve 24 öğretmen katılmıştır. Öğrencilerin benlik saygısını ölçmek için “Piers-Harris Çocuklarda Benlik Kavramı Ölçeği (PHÇBÖ)”, sosyal uyum düzeyini belirlemek için de “Walker- McConnell Sosyal Yeterlik ve Okul Uyum Ölçeği (WMC- SYOUÖ)” kullanılmıştır. Öğrencilerin cinsiyete, sosyoekonomik duruma, anne ve baba eğitim durumuna ilişkin bilgileri, araştırmacı tarafından hazırlanan “Bilgi Formu” ile toplanmıştır.

Tarama modeliyle yürütülen çalışmada verilerin istatistiki hesaplamaları SPSS programıyla yapılmıştır. Öncelikle ölçeklerin güvenilirliği hesaplanmış ve PHÇBÖ için Cronbach Alfa katsayısı .87, WMC- SYOUÖ için Cronbach Alfa katsayısı .98 bulunmuştur. Bu değerler çalışmanın güvenilirliği için yeterli kabul edilmiştir. Verilerin analizi sonucunda; benlik saygısı ile sosyal uyum düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu, çocukların benlik saygısı yükseldikçe sosyal uyum düzeylerinin de yükseldiği bulunmuştur. Cinsiyet değişkenine göre, kızların benlik saygısı ve sosyal uyum düzeyinin erkeklerin benlik saygısı ve sosyal uyum düzeyinden daha yüksek olduğu; sosyoekonomik düzeydeki iyileşmenin benlik saygısı ve sosyal uyumu olumlu

yönde etkilediği, anne ve babanın eğitim düzeyi arttıkça benlik saygısı ve sosyal uyum düzeyinin de arttığı görülmüştür. Elde edilen bu bulgular, literatür ışığında yorumlanarak benlik saygısı ve sosyal uyum açısından tartışılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre ebeveynlere, öğretmenlere diğer araştırmacılara önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Benlik saygısı, benlik kavramı, sosyal uyum.

İNGİLİZCE ÖZET

Student's Name and Surname	Meşale AYVALI
Department's Name	Elementary Education
Name of the Supervisor	Assist. Prof.Dr. Yücel ÖKSÜZ
Name of the Thesis	The Relationship Between Level of the Self-Respect and Level of the Social Adjustment in 4 th and 5 th Grade Students

ABSTRACT

This study aims to investigate the relationship between self-perception and social adjustment of 4th and 5th grade students. 180 male students and 180 female students totally 360 students attending 4th and 5th grade and 24 primary class teachers participated in the study. “the Piers-Harris Children’s Self-Concept Scale” (PH-CSCS) was employed to measure the level of self-respect; The Walker-McConnell Scale of Social Competence and School Adjustment” (WM-SSCSA) was used to measure social adjustment in the students. The data about gender, socioeconomic level, level of educational status of parents was collected “the Information Form” developed by the researcher.

In the study conducted by survey methods, data was analyzed through SPSS software. First both of the scales' reliability was calculated and it was found that Cronbach Alpha Coefficient for PH-CSCS is .87 and Cronbach Alpha Coefficient for WM-SSCSA is .98. These value were accepted as reliable enough. As a result of the data analysis it was found that there is a significant relationship between level of the self-respect and level the social adjustment; the more children's self-respect rises, the more children's level of social adjustment. According to gender variable, it was observed that the female students have higher level of the self-respect and social adjustment. In the study it was also discovered that amelioration in the socioeconomic level influenced the self-respect and social adjustment positively; the higher level of educational status of the parents increases, the more level of the self respect and the social respect rises. Findings in the study was commented in the light of literature and discussed with respect to the self-respect and the social adjustment.

According to results from the study, suggestions were made for parents, teachers and other researchers.

Key Words: the Self-Respect, the Self-Concept, the Social Adjustment.

ÖNSÖZ

İnsan yaşamı boyunca kendini tanımaya, bulmaya, geliştirmeye ve en nihayetinde gerçekleştirmeye çalışır. Bunu yaparken kendi benliğini çevresiyle bütünleştirmeye ve iç dengeyi sağlamaya özen gösterir. İnsanın okuduğu kitap, izlediği film, giydiği kıyafet, tuttuğu takım, sohbet ettiği arkadaş... vb. hep kendinden izler taşır. Ona ait olan ve ilişkide bulunduğu her şey aslında onun kendini ifade etmede kullandığı enstrümanlardır.

Bireyin yaşamını dengeli, sağlıklı ve olumlu bir şekilde organize edebilmesi için önce kendini iyi tanıması gerekir. Kendini tanıması benlik kavramının gelişimini, kendine yönelik tutumu ise benlik saygısının düzeyini gösterir. Benlik saygısı yüksek, kendini değerli ve özel bulan bireylerin toplum içinde kendilerini daha iyi ifade edecekleri, toplumsal kurallara kolay uyacakları ve daha iyi sosyal ilişkiler kuracakları söylenebilir.

Yapılan tez çalışmasında 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin benlik saygısı ile sosyal uyum düzeyinin ilişkisi incelenmiştir. Benlik saygısı yüksek olan çocukların sosyal ilişkilerde daha uyumlu olacakları ve bu durumun toplumsallaşma süreçlerini destekleyeceği düşünülmüştür. Çocukların büyümesi, gelişmesi ve yetişmesi anne-babaların, eğitimcilerin ve tüm yetişkinlerin toplumsal sorumluluğudur. Yapılan çalışmanın, bu sorumluluğun yerine getirilmesine katkı sağlaması ümit edilmektedir.

Tez çalışmasının planlanmasında ve yürütülmesinde her türlü akademik desteği sağlayan, bana akademik bir bakış kazandıran, karakteri ve prensipleriyle örnek aldığım saygıdeğer danışmanım Yrd. Doç. Dr. Yücel ÖKSÜZ'e çok teşekkür ederim. Tezimin hazırlanmasında teknik bilgileri ve görüşleri ile bana yardımcı olan Arş. Gör. Melek BABA'ya, Arş. Gör. Kerem ÇOŞKUN'a ve Okul Müdürü Adem İCİ'ye çok teşekkür ederim. Çalışmam sırasında bana gösterdikleri ilgi ve desteklerinden ötürü anneme, babama ve sevgili eşim Yılmaz AYVALI'ya çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	I
ETİK BİLDİRİM	II
ÖZET	III
ÖNSÖZ	VI
İÇİNDEKİLER	VII
TABLolar LİSTESİ	IX
BÖLÜM I: GİRİŞ	1
1.1. Problem Cümlesi.....	6
1.2. Alt Problemler.....	6
1.3. Denenceler.....	7
1.4. Sayıtlar.....	7
1.5. Sınırlılıklar.....	7
1.6 Tanımlar.....	8
1.7. Araştırmanın Gerekçesi ve Amacı.....	8
1.8. Araştırmanın Önemi.....	9
BÖLÜM II: İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR	11
2.1. Benlik Kavramı ve Benlik Saygısı.....	11
2.1.2. Benlik Saygısını Etkileyen Etmenler	19
2.1.3. Benlik Kavramı ve Benlik Saygısıyla İlgili Kuramsal Temeller.....	24
2.2. Sosyal Uyum.....	31
2.3. Benlik Saygısı ile İlgili Türkiye’de Yapılan Çalışmalar.....	37
2.4. Benlik Saygısı ile İlgili Türkiye Dışında Yapılan Çalışmalar.....	59
2.5. Sosyal Uyum ile İlgili Türkiye’de Yapılan Çalışmalar.....	63
2.6. Sosyal Uyumla İlgili Türkiye Dışında Yapılan Çalışmalar.....	75
BÖLÜM III: YÖNTEM	80
3.1. Araştırma Deseni	80
3.2. Evren ve Örneklem	80

3.3. Veri Toplama Araçları	83
3.3.1. Bilgi Toplama Formu.....	83
3.3.2. Piers-Harris Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği (PHÇBÖ).....	83
3.3.3. Walker-McConnell Sosyal Yeterlik ve Okul Uyum Ölçeği (WMC- SYOUÖ).....	85
3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi	86
BÖLÜM IV: BULGULAR	89
4. 1. Denenceler İle İlgili Bulgular.....	89
BÖLÜM V: TARTIŞMA ve YORUM	106
5. 1. Tartışma ve Yorum.....	106
BÖLÜM VI: SONUÇ VE ÖNERİLER	111
6.1. Sonuç.....	111
6.2. Öneriler.....	112
KAYNAKÇA.....	115
EKLER.....	142
ÖZGEÇMİŞ.....	149

TABLolar LİSTESİ

- 1- **Tablo1.** Araştırma Grubundaki Öğrencilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı..... 81
- 2- **Tablo2.** Araştırma Grubundaki Öğrencilerin Sosyoekonomik Duruma Göre Dağılımı..... 81
- 3- **Tablo3.** Araştırma Grubundaki Öğrencilerin Anne Öğrenim Durumuna Göre Dağılımı..... 82
- 4- **Tablo4.** Araştırma Grubundaki Öğrencilerin Baba Öğrenim Durumuna Göre Dağılımı..... 82
- 5- **Tablo5.** İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı ile Sosyal Uyum Puanları Arasındaki Korelasyon..... 89
- 6- **Tablo6.** İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı ile Sosyal Uyum Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına İlişkin MANOVA Sonuçları... 90
- 7- **Tablo6.a.** İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı ile Sosyal Uyum Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına İlişkin t testi Sonuçları..... 91
- 8- **Tablo7.** İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı ile Sosyal Uyum Puanlarının Sosyo-Ekonomik Duruma Göre Karşılaştırılmasına İlişkin MANOVA Sonuçları..... 92
- 9- **Tablo7.a.** İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı ile Sosyal Uyum Puanlarının Sosyo-Ekonomik Duruma Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları..... 93

- 10- Tablo7.b** İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısının Sosyoekonomik Düzeye Göre Farklılaşmasına İlişkin Tukey HSD Analizi..... 94
- 11- Tablo8.** İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı ile Sosyal Uyum Puanlarının Anne Öğrenim Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin MANOVA Sonuçları..... 96
- 12- Tablo8.a.** İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı ile Sosyal Uyum Puanlarının Anne Öğrenim Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları..... 97
- 13- Tablo8.b.** İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısının Anne Öğrenim Durumlarına Göre Farklılaşmasına İlişkin Tukey HSD Analizi..... 98
- 14- Tablo8.c** İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Uyum Düzeyinin Anne Öğrenim Durumlarına Göre Farklılaşmasına İlişkin Tukey HSD Analizi..... 99
- 15- Tablo9.** İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı ile Sosyal Uyum Puanlarının Baba Öğrenim Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin MANOVA Sonuçları..... 101
- 16- Tablo9.a.** İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı ile Sosyal Uyum Puanlarının Baba Öğrenim Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları..... 102
- 17- Tablo9.b** İlköğretim 10-11 Yaş Grubu Çocukların Benlik Saygısının Baba Öğrenim Durumlarına Göre Farklılaşmasına İlişkin Tukey HSD Analizi..... 103
- 18- Tablo9.c** İlköğretim 10-11 Yaş Grubu Çocukların Sosyal Uyum Düzeyinin Baba Öğrenim Durumlarına Göre Farklılaşmasına İlişkin Tukey HSD Analizi... 105

BÖLÜM I

GİRİŞ

Çağdaş ve gelişmiş toplumlar, bireylerin niteliklerini artırarak güçlerini geliştirebileceklerinin bilinciyle kurumlarını şekillendirmeye çalışırlar. Bireylerin psikolojik, sosyal, kültürel ve teknolojik donanımları ne kadar yüksek ise, toplumların refah düzeyinin de o kadar yüksek olması beklenir. Günümüzde dünya küreselleşip küçülürken, bireylere verilen önem gittikçe artmaktadır. İçinde bulunduğumuz bilgi çağı kendini tanıyan, yeteneklerini bilen, girişken, bir ekibin parçası olabilen, özgür ve sorumlu bireylerin yetişmesini gerekli kılmaktadır. Bu niteliklere sahip bireylerin yetişmesi ise hiç kuşkusuz eğitim sisteminin görevidir.

Sosyal bir kurum olarak eğitim bireyleri hayata hazırlar. Bunu yaparken toplumun kültür mirasını bireylere aktarır, akılcı düşünme alışkanlığı kazandırır; bireylerin bilimsel ve mesleki becerilerini artırır, sanatsal yönlerini geliştirir ve sosyalleşmelerini sağlar (Eroğlu, 2000: 101)

Eğitim sisteminin temel amacı, bireyleri tanımak ve onların yeteneklerini ortaya çıkarıp geliştirmek olmalıdır. Bu nedenle eğitim ortamları bireylere bilişsel ve duyuşsal özelliklerini keşfedecekleri ve en nihayetinde kendilerini gerçekleştirecekleri fırsatlar sunmalıdır. Ancak bunu yaparken bireyi yalnızlaştırmamalı, tam tersine ona bir grubun ve toplumun parçası olduğunu hissettirerek aidiyet duygusunu da yaşatmalıdır. Eğitim sistemi kendini tanıyan, "ben" olabilen, sosyal gruplar içinde yer alan ve uyumlu ilişkiler geliştiren mutlu bireyler yetiştirmelidir.

Birey ilk eğitimini, ailesinden gündelik bilgiler ışığında ve informal şekilde alır. Bireyin gelişiminde öncelikle aileden alınan bu eğitim, edindiği kurallar ve yargılar etkilidir. Ailenin dışında çocuğun sosyal etkileşime girdiği en önemli yer okul ortamıdır. Yavuzer (2006: 27-29)'e göre çocuk, arkadaşları aracılığıyla kendine başka birinin gözüyle bakabilmeyi, onların duygu ve düşüncelerini gözeterek çevreye uyum sağlamayı öğrenir. Öğretmen ve arkadaşlarıyla kurduğu tüm ilişkiler onun psikolojik ve sosyal gelişimine katkıda bulunur.

Doğum öncesi dönemden başlayarak fiziksel, zihinsel, duygusal, psikolojik ve sosyal yönden iyileşmesi, bireyin gelişimini gösterir (Senemoğlu, 2004: 3). Gelişim süreci büyüme, olgunlaşma, kalıtım ve çevre etkileşimi neticesinde gerçekleşir (Selçuk, 2008: 16). Bireyin gelişimini etkileyen bu faktörler onun yaşam doyumunu ve kalitesini belirlerken birey-toplum etkileşimindeki köprüleri de oluşturur.

Gelişim psikologlarından Havinghurst gelişim sürecini daha iyi inceleyebilmek için belli yaş dönemleri ve bu dönemlerde gerçekleştirilmesi beklenen ortak beceriler belirlemiştir. Öncelikle gelişimi doğum öncesi ve doğum sonrası olmak üzere iki döneme ayırmıştır. Doğum sonrası dönemler; bebeklik dönemi, ilk çocukluk dönemi, son çocukluk dönemi, ergenlik dönemi, genç yetişkinlik dönemi, orta yetişkinlik dönemi ve ileri yetişkinlik dönemleridir (Aydın, 2003: 39). İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencileri “Son Çocukluk” denilen gelişim döneminde yer alır (Yavuzer, 2006: 13). Ergenlik öncesi yaşanan bu dönemde birey, psikolojik ve fizyolojik açıdan ergenlik dönemine hazırlanır.

İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerin bilişsel, psiko-seksüel, ahlaki ve sosyal gelişimi ise şöyledir:

Bilişsel açıdan Piaget (1938/2007: 243- 269)’ye göre son çocukluk döneminde mantıksal düşünür, üst düzeyde sınıflama yapar ve somut yollarla problem çözerler. 7-8 yaşlarında atasözlerinin somut anlamlarıyla açıklarken 11-12 yaşlarında olaylar arasında neden-sonuç ilişkisi kurarak soyut anlamlarını fark edebilirler.

Psiko-seksüel açıdan Freud’un gizil dönem olarak kabul ettiği dönemde çocuğun dış dünyayla kurduğu ilişkiler önem kazanır. Hem cinsleriyle daha fazla zaman geçirir, böylece toplumsal kimliğini kazanmaya çalışır. Bu dönemde kız çocukları kız arkadaşlarıyla erkek çocukları erkek arkadaşlarıyla oynamaktan hoşlanır (Aydın, 2008: 106).

İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencileri Kolberg’in ahlak gelişim kuramına göre ise “Geleneksel Düzey”de ve “iyi çocuk” eğilimindedir. Bu dönemde çocuk çevre tarafından takdir edilmek ve kabul görmek ister. Bunun için başkalarını memnun eden davranışlar gösterir ve çoğunlukla kurallara uyarlar (Akt. Erden ve Akman, 1998: 108, 109). Sosyal etkileşimlerle

gelişmeye devam eden çocuklar bu dönemde daha çok çevresi tarafından onaylanmanın yollarını ararlar.

Erikson'a göre psiko-sosyal gelişim dönemlerinde atlatılması gereken krizler yaşanır. Yaşanan bu krizler neticesinde bireyin kişiliği şekillenir. Son çocukluk döneminin krizi "Başarıya Karşı Aşağılık Duygusu"dur. Bu dönemde çocuğun ilgisi oyundan çok akademik durumuna yoğunlaşmıştır. Okuldaki başarısı onu mutlu ya da mutsuz eden en büyük etkidir. Yaptıklarıyla beğenilmek, onura olmak isteyen çocuk çevresindekilerin kendisi hakkındaki düşüncelerinden çok çabuk etkilenir. Kendini arkadaşlarıyla kıyasladığı bu dönemde ailesi, öğretmenleri ve arkadaşlarının gözünde başarılı bir insan olmaya çalışır. Eğer yaptıkları beğenilmezse kendini başarısız ve yeteneksiz hisseder. Bu durumda aşağılık ve yetersizlik duygularına kapılabilir (Akt. Can, 2003: 124). Başarı ya da başarısızlık hissinin çocuğun kendine ilişkin algılarında önemli bir yeri olduğu söylenebilir.

Çocukta özellikle 11 yaşına doğru bilişsel gelişmeye paralel olarak, soyut ve simgesel düşünme biçimleri gelişmeye ve genel yargılar oluşmaya başlar. Çocuk zihinsel ve fiziksel özellikleri itibarıyla kendini diğerlerinden ayırt eder. Hoşlandığı ve yapabildiği şeyler hakkında fikir sahibi olur. Yeteneklerini ve ilgi alanlarını fark edip geliştirmeye çalışır ve benlik kavramı gelişir (Yavuzer, 2006: 15-17). Böylece çocuk, kendini diğer bireylerden ayıran sınırları bilinçli bir şekilde çizmeye, kendine ait resmi görmeye başlar. Çocuğun bu dönemde başarılıyım, tembelim, akıllıyım, güzelim, çirkinim, iyi resim yaparım, iyi şarkı söylerim, herkes beni çok sever, kimse beni sevmez, iyi top oynarım, iyi şiir okurum... gibi kendine ilişkin olumlu ya da olumsuz düşünceleri olabilir. Bu tür düşüncelere çocuğun kimi zaman kendi kendine, kimi zaman da başkalarının görüşlerinden etkilenerek ulaştığı söylenebilir.

Birey, benlik bilinci oluşurken yukarıdaki betimlemelere genelde şu sorulara verdiği yanıtlarla ulaşır (Baymur, 1994: 264-266):

- Ben nasıl biriyim, özelliklerim neler?
- Neler yapabilirim, yeteneklerim neler?
- Benim için neler önemlidir?
- Hayattaki idealim nedir?

Bireyin bu sorulara verdiği cevapların kendine ilişkin oluşturduğu sembolik resimde eksik kareleri tamamladığı söylenebilir. Ayrıca bireyin içinde bulunduğu yaş dönemi, çevresi, statüsü, ailesi ve sahip olduğu değerlere göre bu sorulara verdiği yanıtlar değişebilir. Örneğin: Bir lise öğrencisiyken hayattaki ideali iyi bir niversite kazanmakken, üniversiteyi bitirdiğinde bir iş sahibi olmayı, iş sahibiyken kariyerini yükseltmeyi ya da bir aile kurmayı en büyük isteği olarak görebilir. Bireyin bu ideallerini gerçekleştirme düzeyine paralel olarak benlik kavramının da değişeceği söylenebilir.

Aile, arkadaşlar ve ilişki kurulan diğer kişilerin birey hakkında olumlu ya da olumsuz yargıları vardır. Bu kişilerin bireyi beğenip beğenmemesi, yetenek ve ilgileriyle ilgili fikirleri bireyin benlik gelişimini etkiler. Kendisine sürekli çirkin ve aptal denilen ocuk böyle olduğunu düşünebilir ve kendine ilişkin saygısı azalabilir ya da çok yetenekli ve alışkan olduğu söylendiğinde buna inanabilir ve bu sıfatlara uygun hareket edebilir (Baymur, 1994: 264-266). Böylece, bireyin kabul görmek istediği toplumun beklenti ve değerlendirmelerini dikkate aldığı, sosyal değerlendirmeler ışığında kendi benlik sistemine uygun davranışlar geliştirdiği ve aynı zamanda topluma uyum sağlamaya çalıştığı söylenebilir.

İnsanların hayattaki en önemli problemlerinden biri diğer insanlara uyum sağlamaktır. Topluma uyum sağlamak ve toplum tarafından kabul görmek için, sosyal hayatın kurallarını öğrenmek ve bu kuralara göre yaşamını düzenlemek gerekir. İnsanların ne tür hareket ve tavırları hoş karşıladıkları ise deneyimler ve yapılan gözlemlerle öğrenilir (Cole ve Morgan, 2001: 148-149).

Toplum tarafından onaylanma isteği çocukluk döneminde sosyalleşmeyle başlar. Sosyalleşen ocuğun kendi varlığı hakkındaki farkındalığı artar ve ocuk kendine değer vermeyi öğrenir. Benlik kavramı geliştiğinde bu değerlendirme otomatik olarak devam eder. Artık ocuk kendi özellikleri, ilişkileri, duyguları ve davranışları hakkında genel bir yargıya sahip olur (Gençtan, 1984: 232). Çocuğun sahip olduğu bu yargının onun benliğine duyduğu saygıyı belirlediği söylenebilir.

Benlik saygısı, bireyin kendini değerlendirmesi sonucu ulaştığı benlik kavramının beğenip beğenmemesidir. Kişinin kendini beğenmesi için üstün niteliklere sahip olması gerekmemektedir. Önemli olan bireyin kendinden memnun olmasıdır. Benlik saygısı bireyin kendini olumlu, değerli, beğenilmeye ve seçilmeye değer bulan ve kendine güvenmesini sağlayan olumlu bir ruh halidir (Yörükoğlu, 1993: 105). Bireyin kendine ilişkin memnuniyetinin artmasıyla benlik saygısının yükseleceği söylenebilir.

Yüksek benlik saygısına sahip olan bireyler kendilerine ulaşabilecekleri ve başarabilecekleri hedefler koyar ve bunlara ulaşmak için gayret gösterirler. Bu bireyler sorumluluk alabilir, geleceğe daha güvenle bakabilir, gerçeklerle yüzleşebilir ve çevresiyle uyumlu davranışlar gösterebilirler (Nixon, 1995).

Son çocukluk döneminde birey, kendini sürekli arkadaşlarıyla kıyaslar. Kendini arkadaşlarından sosyal, fiziksel, akademik ve maddi anlamda aşağıda gördüğünde benlik saygısında bir düşüş yaşar. Düşük benlik saygısına sahip olan çocuklar benlik saygısı yüksek olanların aksine, kendilerine yeteneklerinin daha altında hedefler koyarlar ve çoğu zaman etkinliklere katılmakta çekingen olurlar. Genellikle onaylanmak için diğer arkadaşlarına benzemeye çalışırlar. Benzemeye çalıştıkları davranışlar olumlu ya da olumsuz olabilir. (Yavuzer, 2006: 14). Bu çocuklar topluma yalnız kalmamak için uyma davranışı gösterebilirler. Uyumlu gibi görünseler de aslında tam olarak kendi kimlikleriyle toplumda yer edindikleri söylenemez, daha çok pasif ve toplulukla hareket etme eğiliminde oldukları söylenebilir.

Benlik saygısı düşük olan çocukların kaygı (Gürsoy, 2006) ve depresyon (Kapıcı, 2004) düzeyleri yüksek, arkadaşlık ilişkileri (Büyükhahin Çevik ve Atıcı, 2009) ise zayıftır. Bu çocukların bazıları oyun gruplarına, spor takımlarına katılmakta zorlanabilirler, etkinliklerde yer almaya isteksiz olabilirler, böylece zamanla arkadaşlarına yabancılaşabilirler. Sınıf ortamında bu çocukların öğretmenleri en çok zorlayan öğrenciler olduğu söylenebilir. Kendilerini o sınıfa ait hissetmedikleri için sınıf kurallarına uymakta zorlandıkları, ödevlerini tam yapamadıkları, ders sırasında dikkat dağıtan davranışlarla kendilerini göstermeye çalıştıkları, eşyalarının düzensiz olduğu ve üstlendikleri sorumlulukları yerine getirmekte zorlandıkları söylenebilir. Bu tür çocukların kendilerine ilişkin olumsuz

tutumları, başarılı ve uyumlu olmak için çaba göstermelerine ve çalışmalarına engel olabilir. Çaba gösterse bile başarıya ulaşamayacaklarını, kendini gösterecek bir yetenekleri olmadıklarını düşündükleri söylenebilir.

Son çocukluk döneminde başarının benlik saygısı (Gürbüz, 2009) ve sosyal uyum (Bilek, 2009; Uz Baş, 2003) üzerine etkisi daha fazla hissedilir. Bu dönemde çocuklara ulaşabilecekleri başarı fırsatları sunulurken benlik saygıları yükseltebilir ve daha uyumlu olmaları sağlanabilir. Benlik saygısının yükselmesiyle çocukların kendilerine daha çok güvenmeleri, çevreyle uyumlu ilişkiler kurmaları ve kendilerini daha doğru ifade etmeleri sağlanabilir. Ayrıca toplumun bir parçası olduklarını hissederek toplumsal kurallara daha çok uymaları, diğer kişilerin varlığını önemseyerek, onlarla dayanışma ve paylaşım içinde olmaları sağlanabilir.

1.1. Problem Cümlesi

İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin benlik saygısının yüksek ya da düşük olması sosyal uyum düzeylerini etkilemekte midir?

1.2. Alt Problemler

Araştırmada bu probleme dayalı olarak aşağıda belirtilen alt problemlere cevap aranacaktır:

1. İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin benlik saygısı ile sosyal uyum düzeyi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin benlik saygısı ile sosyal uyum düzeyi cinsiyet değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
3. İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin benlik saygısı ile sosyal uyum düzeyi ailelerinin sosyoekonomik durumu değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
4. İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin benlik saygısı ile sosyal uyum düzeyi annenin eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
5. İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin benlik saygısı ile sosyal uyum düzeyi babanın eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?

1.3. Denenceler

- İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin benlik saygısı arttıkça sosyal uyum düzeyi artmaktadır.
- İlköğretim 4. ve 5. sınıf kız öğrencilerinin benlik saygısı ve sosyal uyum düzeyi erkek öğrencilere göre daha yüksektir.
- İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin ailelerinin sosyoekonomik düzeyleri arttıkça benlik saygısı ve sosyal uyum düzeyi artmaktadır.
- İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin annelerinin eğitim düzeyi arttıkça benlik saygısı ve sosyal uyum düzeyi artmaktadır.
- İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin babalarının eğitim düzeyi arttıkça benlik saygısı ve sosyal uyum düzeyi artmaktadır.

1.4. Sayıtlar

- Çalışmaya katılan öğrencilerin uygulanan ölçme araçlarına verdikleri yanıtlar gerçekçi ve samimi kabul edilmiştir.
- Öğretmenlerin, öğrencilerin sosyal uyumlarını objektif değerlendirdiği kabul edilmiştir.

1.5. Sınırlılıklar

Bu çalışma:

- Bu çalışma Amasya İli Suluova ilçesinde ilköğretim okullarına devam eden ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencileri ile sınırlıdır.
- Çalışmada benlik saygısına ilişkin veriler, ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin “Piers-Harris Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği” ne verdikleri cevaplar ile sınırlıdır.
- Çalışmada sosyal uyum düzeyine ilişkin veriler, ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerine ilişkin öğretmenlerin, “Walker- McConnell Sosyal Yeterlik ve Okula Uyum Ölçeği İlköğretim Versiyonu”na verdikleri cevaplar ile sınırlıdır.
- Çalışmada ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerine ait kişisel bilgiler, çocukların “Bilgi Formu”na verdikleri yanıtlar ile sınırlıdır.

1.6.Tanımlar

- **Benlik Kavramı:** Bireyin ilgilerini, becerilerini, maddi ve manevi özelliklerini algılaması ve değerlendirmesine ilişkin görüşleridir (Kulaksızoğlu, 1998: 98).
- **Gerçek Benlik:** Bireyin kendisiyle ilgili gerçek düşünceleridir (Ooserwegel ve Oppenheimer, 1993; Akt. Damarlı, 2006).
- **İdeal Benlik:** Bireyin sahip olmak istediği, arzuladığı benliğidir (Özoğlu, 2007: 271).
- **Benlik Saygısı:** Kişinin kendini değerlendirmesi sonucu duyduğu memnuniyettir (Yörükoğlu, 1993: 105).
- **Toplumsallaşma:** Bireyin içinde bulunduğu toplumun kültürünü öğrenip kendi rolüne uygun davranışlar geliştirerek o toplumun bir parçası haline gelmesi sürecidir (Cole ve Morgan, 2001: 148).
- **Sosyal Uyum:** Bireyin diğer insanlara uyum göstererek bir grubun içinde yer alması ve kendini tanıtabilmesidir (Watts, 1979).

1.7. Araştırmanın Gerekçesi ve Amacı

Lewin'e göre yaşam bir sahne, benlik saygısı da bireyin oynadığı rolden duyduğu memnuniyet derecesidir (Akt. Temel, Aksoy, 2001: 22). Kendi rolünü beğendiği müddetçe bireyin benlik saygısı yükselir ve birey mutlu bir şekilde rolünü oynamaya devam eder. Rolünü beğenmediğinde ise benlik saygısı düşer ve farklı rol arayışlarına koyulabilir. Ancak gerçek benliğine çok uzak bir ideal arayışında olursa, bireyin kendi iç dengesinde ve sosyal uyumunda olumsuzluklar yaşanabilir. Özellikle çocukluk döneminde toplumun parçası olmaya çalışan çocuk, kendine duyduğu memnuniyetsizlikle aşağılık duygusuna kapılarak, sosyal ortamda kendini göstermekten çekinebilir ya da tepkisel davranışlarda bulunabilir. Sağlıklı sosyal ilişkiler geliştirememesi, kendine olumsuz bir tavır takınması, kendi yeteneklerini ortaya koyamamasını onun ileriki yıllarda başarılı ve mutlu bir hayat sürmesini olumsuz yönde etkileyebilir.

Benlik saygısı yüksek olan bireylerin yaşadığı topluma daha kolay uyum sağladığı söylenebilir (Güçray, 1989). Sosyal uyum davranışlarının gelişmesinde bireyin kendine olan güveni ve bağımsız hareket edebilme yeteneğinin (Yıldızbaş, 2007) ve benlik saygısının önemi büyüktür. Bu araştırma; ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin içinde buldukları

gelişim dönemi itibariyle başarıya ulaşma isteğinde ve “iyi çocuk” eğiliminde olmalarından yola çıkarak, soyut düşünme becerilerini geliştirdikleri bu ilk yıllarda, benlik saygılarının yükselmesinin sosyal uyumlarını artıracığı ve bu durumun toplumsallaşma süreçlerini olumlu etkileyeceği düşüncesiyle yapılmıştır.

Bu çalışma, ergenlik gibi gelişim açısından çok önemli bir dönem öncesinde bulunan ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin benlik saygısı ve sosyal uyumunu cinsiyet, sosyoekonomik düzey, anne ve babanın eğitim durumu açısından değerlendirmek; benlik saygısıyla sosyal uyum arasındaki ilişkiyi araştırmak amacıyla yapılmıştır. Yapılan çalışmayla ailelerin ve eğitimcilerin bu dönemdeki çocukların benlik saygılarını ve sosyal uyumlarını desteklemeleri için dikkatlerini çekmek, böylece çocukların ergenlik dönemlerine benlik saygıları ve sosyal uyumları yüksek bir şekilde girmelerine yardımcı olmak amaçlanmıştır.

Ayrıca sosyal uyumu yeterli olmayan çocukların öğretmenlerine, çocukların daha iyi sosyalleşebilmesi için neler yapabilecekleri konusunda yardımcı olmak; anne ve babalara çocuklarının uyumsuz davranışlarının nedenlerini görebilmelerine destek olup, benlik saygısı yüksek, girişken, çevresiyle uyumlu, iş birliğine katılabilen, yeteneklerini ortaya çıkarmış ve yaşam doyumu yüksek bireylerin yetişmesine katkıda bulunmak amaçlanmıştır.

1.8. Araştırmanın Önemi

Benlik arayışı içerisinde olan birey, duygularını ve bedenini inceler, nasıl bir kişi olduğu ve ne olmak istediği konularına kafa yorar. Kendini yüceltmekle aşağı görmek arasında gelgitler yaşarken bazen kendini, görünüşünü, konuşmasını, duruşunu beğenmez bazen de kendini olduğundan çok daha yüksek bir durumda görebilir. Benlik kavramında iniş ve çıkışlar yaşayan birey sürekli kendini değerlendirir. Özellikle ergenlik döneminde diğer insanlardan farklı yönlerini bulmaya ve kendi kimliğini kazanmaya çalışır (Yörükoğlu, 1993: 104). Ergenlik döneminde yaşanan kimlik karmaşası, bireyin topluma kendini kabullendirmesi açısından önemli bir adımdır.

İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencileri ergenlik öncesi dönemdedir. Çocuğun bu dönemdeki psikolojik özellikleri ve düşünceleri, ergenlik dönemindeki uyumunu ve kişilik gelişimini

önemli ölçüde etkileyebilir. Ergenlik öncesinde kendini yetersiz gören, kendine güvenmeyen, ailesi, öğretmenleri ve arkadaşları tarafından sevilmediğini düşünen çocuk, ergenlik döneminin çatışmalarını daha şiddetli yaşayabilir. Ergenlerin benlik saygıları düşük olduğunda kendilerine ilişkin değerlendirmeleri karamsar ve olumsuz olabilir. Bu da onların sağlıksız bir kişilik yapısı geliştirmelerine, toplumdaki uzaklaşmalarına neden olabilir. Yapılan çalışmada, ergenlik dönemine girmeden önce, çocukların benlik saygısı ve sosyal uyumlarının artırılmasına dikkat çekilmeye çalışılmıştır. Bu çalışma, ergenlik döneminin daha rahat geçmesine yardımcı olması açısından önemlidir.

Sosyal uyum düzeyinin düşüklüğü, benlik saygısının düşüklüğüne göre daha kolay fark edilebilen bir durum olarak düşünülebilir. Benlik saygısı tamamen öznel bir kavram olduğu için, bazen bireyin anne ve babası bile benlik saygısındaki olumsuz tutumun farkında olmayabilir. Ama bir çocuğun davranış kurallarına uyamadığı, arkadaşları tarafından oyunlara alınmadığı, grup çalışmalarını yürütemediği gözlemlerle anlaşılabilir. Benlik saygısı ile sosyal uyum düzeyi arasındaki ilişkinin varlığı, benlik saygısı düşük olan çocukların daha kolay fark edilmelerine imkan vermesi açısından önemlidir. Böylece bu çocukların benlik saygılarının yükseltilmesine, kendilerini değerli ve önemli hissetmelerine, kendilerini daha iyi tanıyarak ilgi ve yeteneklerini geliştirmelerine daha çok yardımcı olunabilir.

Çocukların benlik saygısının yükselmesiyle uyumlu davranışlar göstermesi, öğretmenlerin sınıf yönetimini daha kolay sağlamasını, sınıf içinde daha olumlu bir atmosferin oluşmasını, derslerin ve etkinliklerini daha verimli geçmesini sağlayacaktır. Bu nedenle yapılan çalışmanın, sınıf içi olumsuz davranışların giderilmesine verdiği destekle sınıf yönetimi açısından da önemli olduğu söylenebilir.

Ulaşılabilen yurt içi ve yurt dışı literatürde, ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin benlik saygılarının sosyal uyum düzeyiyle ilişkisini inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Yapılan çalışma literatürdeki bu eksikliğı gidermesi ile diğer araştırmacılara, çocukların yetiştirilmesinde önemli role sahip ailelere ve öğretmenlere kaynak olması açısından önemlidir.

II. BÖLÜM

İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

2.1. Benlik Kavramı ve Benlik Saygısı

İnsanın biyolojik, psikolojik ve sosyal olmak üzere üç temel doğası vardır (Ersanlı, 2005:168). Döllenmeden itibaren biyolojik gelişimi devam eden insan, doğumundan sonra sosyal bir ağ içinde yaşamını sürdürür. Canlı ve cansız tüm çevresiyle olan ilişkileri insanın psikolojik yönünü etkilediği söylenebilir. İçinde bulunduğu sosyal yaşam bireyin sürekli kendini ifade etmesini, diğerleriyle olan farklılığını ortaya koymasını ister. Aslında her birey kendine özeldir, bu nedenle farklı olmak için gereken şey sadece insanın kendi olabilmesidir. Bireyin kendi olabilmesi için benliğini bulması, kim olduğu ile ilgili fikir sahibi olması gerektiği söylenebilir.

Bireyin benliği amaçlarını ve ideallerini belirlemede, davranışlarını düzenlemede, psikolojik bakımdan çevresini algılamasında, değerlendirmesinde ve organize etmesinde en önemli dayanağıdır (Kulaksızoğlu, 1998, 113). Literatürde benlik kavramıyla ilgili birçok açıklama ve tanım vardır. Bunlardan bir kaçısı şöyledir:

William James (1890/2007: 291-292)'e göre birey sahip olduğu şeylerden ibarettir ve bu onun benliğini oluşturur. Fiziksel özellikleri, sahip olduğu maddi ve manevi güçlerin hepsi ona aidiyet hissettirir. Tüm bunlar ne kadar büyür ve gelişirse birey de kendini o kadar mutlu hisseder. James'in güç ifadesini kullanması benlik kavramının olumlu algılara yönelik olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Nelson ve Jones (1995)'a göre benlik kavramı algılanan benliktir, kişinin “*ben*” veya “*benim*” diye ifade ettikleridir. Başlangıçtaki benlik kavramı, sözel ifade öncesi bile olsa büyük ölçüde benlik yaşantılarından oluşur. Bir genç çevresiyle etkileşimde buldukça, yaşantısını kendi yaşantısı olarak bilinçli biçimde sembolleştirir. En azından farklı bir benlik olarak davranan diğer önemli kişilerle etkileşimde bulunarak kendine özgü benlik kavramı geliştirir. Bu benlik hem kendisi hakkındaki algılarından hem de bu algılara iliştiirdiği

değişik derecelerdeki olumlu ve olumsuz değerlerden oluşur (Ak. Kılıç Duran, 2007). Yani benlik kavramı bireyin “*benim*” diye ifade ettiklerini fark etmesiyle gelişir ve sadece olumlu değerleri içermez, olumsuz düşünceleri de içerir.

Tan (1970)’a göre benlik, bireyin fiziksel ve sosyal çevresiyle kurduğu ilişkiler sonucu kendine dair edindiği duygu ve düşünceleridir. James’in üzerinde durduğu aidiyet hissini göremediğimiz bu tanımda çevreyle etkileşimin benlik oluşumunda büyük rolü görülmektedir.

Franzoi (1999: 134)’e göre benlik sosyalleşme ve olgunlaşma yoluyla elde edilen, bireyin kendine dair algılarını sembolize edebilen bir kavramdır. Franzoi bu tanımla benlik kavramının, soyut bir düşünme becerisi olan sembolik düşünmeye ve olgunlaşmaya bağlı olduğunu ve bunlara paralel gelişeceğini söylemiştir.

Triandis (1989: 506)’e göre benlik farklı örneklemeleri organize eden, çevreden gelen bilgileri değerlendiren ve bunları değişik sosyal davranışlara dönüştüren aktif bir eylemcidir. Bir önceki tanımlarda benlik bir algı olarak görülürken bu tanımda organizma içinde yapı olarak açıklanmıştır.

Yörükoğlu (1993: 82)’a göre benlik (ego) kişiliğin doğumdan sonra eğitimle gelişen bölümüdür. Benlik kavramı bireyin kendini nasıl algıladığını, nasıl tanımlayıp değer biçtiğini anlatmaktadır.

Franzoi (1999) benlik kavramının gelişimi için belli bir düşünsel olgunlaşma olması gerektiğini söylerken Yörükoğlu (1993) benliğin doğumdan sonra geliştiğini ve eğitimin benlik üzerinde etkili olduğunu belirtmiştir.

Tüm bu tanımlar ve açıklamalar farklı özelliklerini vurgulamakla birlikte benliğin, bireyin kendisine ilişkin düşünceleri olduğu konusunda hem fikirdirler. Benlik bilinçli bir algının ürünü olduğu için bebeğin doğumundan sonra oluştuğu ve refleksif tepkilerinin dışındaki davranış örüntülerini içerdiği söylenebilir. Benlik gelişimi bireyin kendi bedenini annesinden ve çevresinden ayırt etmesiyle başlar ve sahip olduğu maddi ve manevi

özellikleri keşfetmesiyle devam eder. Bireyin ilgi ve yeteneklerine ilişkin algıları olgunlaşmayla artarken; fiziksel, sosyal ve duygusal özelliklerine ilişkin düşüncelerinde ise diğerleriyle yaptığı kıyaslamalar etkili olabilir. Birey küçük yaşlarda bir başkasının gözüyle kendine bakıp, kendini objektif değerlendiremediği için çevresindekilerin görüşlerine önem verebilir. Ancak soyut düşüncenin gelişmesiyle bireyin benliğinde kendi düşünceleri daha etkin olduğu söylenebilir.

Buradan yola çıkarak benlik; bireyin fiziksel, sosyal, kültürel ve psikolojik özelliklerine, ilgi ve yeteneklerine ilişkin, çevreyle etkileşim sonucu oluşan ve olgunlaşmayla hız kazanan tüm düşünceleridir, diyebiliriz.

Benlik kavramı kimi zaman kişilik kavramıyla birbirine karıştırılır. Bu kavramlar birbirinden ayrı olmakla birlikte birbiriyle ilişkilidir. Kişilik bireyin duyuş, düşünüş ve hareket tarzlarını belirleyen etkenlerin kendine özgü bir örüntüsüdür. Benlik ise, kişiliğin öznel yanısıdır ve kişisel özelliklerimizden, yeteneklerimizden ve değerlerimizden oluşur (Baymur, 1994: 264-266).

Benlik kişilik gelişiminin önemli bir parçasıdır ve benliğin birçok görevi vardır. Bunlardan bazıları; içgüdülerden ve dürtülerden gelen güdüleri kontrol etmek ve düzenlemek, çevresindeki nesne ve kişilerle ilişkiler kurmak, gerçeği anlamak ve sınamak, gerçeğe ulaşma isteğine yanıt vermek ve gerçekle uyum sağlamak, çevreden gelen uyarıcıları düzenlemek ve sınırlandırmak, algılama, saklama, anımsama, düşünme, karşılaştırma gibi iradeli zihinsel faaliyetleri yerine getirmek şeklindedir (Köknel, 1995: 66). Bu görevlere baktığımızda benliğin uyum sağlayıcı, düzenleyici bir fonksiyonu olduğunu görüyoruz. Sağlıklı bir kişilik yapısı için benliğin, bireyin çevreyle ve kendisiyle uyumunu sağlayıp, kendisine ilişkin algılarını bir bütünlük oluşturacak şekilde organize ettiği söylenebilir.

Rogers bireyin kendi kişiliği ile ilgili gerçek düşünceleri onun “*gerçek benliğini*”, olmak isteği kişilikle ilgili düşünceleri de onun “*ideal benliğini*” oluşturduğu düşüncesindedir. Yani ideal benlik bireyin “*ben*” olmaktan hoşlanacağı halidir. Bireyin gerçek benliği ile ideal benliğinin uyumu onun duygu ve davranışlarını olumlu, uyumsuzluğu ise olumsuz etikler. Bu iki benlik arasındaki fark büyüdükçe birey tutarsız davranışlar gösterir ve bu

anksiyetle sonuçlanabilir. Uyumu yakalamış birey ise düşünce, deneyim ve davranışlarında tutarlıdır, esnek bir benlik yapısına sahiptir, yeni fikirlere açıktır (Atkinson ve diğ., 2002: 476).

Kuzgun (2002:100)'e göre benlik saygısı, “*bireyin gerçek benliği ile ideal benliği arasındaki farkı değerlendirmesidir.*” Yani bireyin olmak istediği hali ile mevcut durumunun farkı benlik saygısının düzeyini gösterir. Bireyin kendini değerlendirmesinde bu farkla karşılaşması kaçınılmazdır, o yüzden durum normal karşılanmalıdır. Burada önemli olan bireyin gerçekliği ile ideal benliği arasındaki farkın fazla olmamasıdır. Bireyin ulaşmak istediği benlik ile sahip olduğu benlik arasında fark fazla ise birey benlik imgesinden hoşnut olmayacağı ve bu durumun onun benlik saygısını düşürerek iç gerilmeye ve çatışmaya neden olacağı söylenebilir.

Benlik saygısı kavramı, bireyin gelişimle birlikte bedensel özelliklerindeki değişimleri kabul etmesi, yaşlılarıyla derin ilişkiler kurabilmesi, bir mesleğe ve aile yaşantısına hazırlanmasını sağlayan bir kavramdır. Ben kimim sorusunun sorulduğu ergenlik döneminde anlam kazanan bir kavramdır ve bireyin bu dönemde kendine değerlendirmesi sonucunda ulaştığı benliğini beğeni durumudur (Rosenberg, 1989). Bu nedenle benlik saygısı bireyin kendini verdiği değeri ve duyduğu saygıyı ifade ettiği söylenebilir.

Benlik saygısı yukarıda ifade edildiği gibi bireyin gerçek benliği ile ulaşmak istediği ideal benliği arasındaki farkı gösterdiği söylenebilir. Gerçek ile ideal benlik Q sort diye bilinen psikometrik bir yöntemle ölçülür ve aralarındaki fark bu yöntemle ortaya konulabilir. Sonuçta; bu iki benlik arasındaki fark ne kadar büyük ise bireyin benlik saygısı o kadar düşük, fark ne kadar az ise benlik saygısı o kadar yüksektir şeklinde yorumlanabilir (Kasatura, 1998: 276). Q sort tekniğinin dışında benlik saygısını ölçmek için başka araçlarda kullanılır. Bunlar genelde nicel çalışmalarda kullanılan anketlerdir. Birey bu anketlere verdiği olumlu ve olumsuz yanıtlara göre puan alır ve bu puanların yüksek olması yüksek benlik saygısı, düşük olması ise düşük benlik saygısı olarak yorumlanır.

Nuttal (1991)'a göre benlik saygısı yüksek olan çocuklar; yeniliklere açıktırlar girişimci ve yaratıcıdırlar. Kendi başlarına veya başka çocuklarla oynayabilirler, kolay arkadaşlık

kurarlar. Davranışlarını kontrol edebilirler, işbirliğine yatkındır ve sorumluluk alabilirler. Sağlıklı bir ruh halleri vardır, enerji dolu ve mutludurlar.

Benlik saygısı yüksek olan bireyin kendine güveni fazladır, farklı görüşler karşısında kendi görüşlerini rahatlıkla savunur ve eleştirileri ve yeni fikirleri dikkate alırlar. Bu bireyler sorumluluk almaya isteklidirler. Üstlendikleri görev ve sorumlulukları yerine getirdiklerinde çevrelerinden alacakları olumlu tepkiler, beğeniler ve görecekları saygı bu bireylerde memnuniyet yaratır. Benlik saygısıyla ilgili gereksinimleri açısından doyum sağlarlar (Jones, 1986).

Lawrence (2000; 1-15)'a göre bireyler düşük benlik saygısına, istedikleri ideallerine ulaşamayıp kendilerini değersiz ve başarısız hissettiklerinde sahip olurlar. Bu durumda birey kendine karşı olumsuz bir tutum sergiler, kendini sevmemeye ve yaşadığı başarısızlığı kişiliğiyle bağdaştırmaya başlar. Benlik saygısı düşük olan bireylerin kendine güvenleri azalır, risk almak istemezler ve yeni öğrenmelere açık değillerdir.

Düşük benlik saygısına sahip çocuk; sorumluluk almaktan ve deneyimler yaşamaktan kaçınır, başladığı bir işi ya da ödevi yarım bırakır, küçük bir memnuniyetsizlik bile cesaretini kırar. Ayrıca sosyal ilişkilerinin zayıf olduğu ve giderek yalnızlaştığı söylenebilir. Diğer insanların kendisi hakkındaki düşüncelerine fazla önem verebilir, oynadığı oyunu kaybedeceğini anladığında yalan söyleyebilir (Yavuzer, 2006: 14-17). Düşük benlik saygısına sahip olan çocuk hatalarını kabullenmediği ve bunların nedenlerini başkalarına dayandırdığı için sürekli mazeretler bulduğu söylenebilir. Yüksek benlik saygısına sahip olan çocuk ise hatalarını kabul eder ve bunlardan ders çıkararak hatasını telafi etmeye çalışır.

Coopersmith'e göre (1967: 37) benlik saygısının gelişimine katkı sağlayan dört temel faktör vardır. Bunlardan birincisi bireye yakın olan ve değer verdiği kişilerin bireye yönelik değerlemesi, kabulü ve saygısıdır. Birey en çok sevdiği ve yaşamında örnek aldığı kişilerin kendisiyle ilgili fikirlerinden etkilenir. İkinci olarak bireyin geçmişte sahip olduğu başarılar, mevcut durumu ve statüsü benlik saygısını etkilediği söylenebilir. Bireyin toplum içindeki statüsüne bakarak kendini toplumsal yapı içinde değerlendirir. Benlik gelişimini etkileyen

bir değer faktör de bireyin kendince ve diğerlerince belirlenen idealleri gerçekleştirme düzeyidir. Bireyin istenilen ideallere ulaşıp ulaşmaması kendine ilişkin yargısını oldukça etkileyebilir. Birey amaçlarına ulaştığı oranda başarı hissi yaşayacak ve kendine güven duyacaktır. Dördüncü faktör bireyin başkaları tarafından kendine yönelik değerlendirmelere verdiği karşılıktaki tavrıdır. Bu tavrın bireyin kendi benliğiyle bütünleşip bütünleşmemesi ve tepkiselliği yönüyle benlik saygısını etkilediği söylenebilir.

Benlik kavramı ve benlik saygısının yaş dönemlerine göre gelişimi şöyledir:

Benlik kavramı doğumdan sonraki süreçte gelişir. Bebek doğumdan sonraki haftalarda refleksif hareketlerde bulunur ve isteklerini ağlayarak dile getirir. Annesini ayrı bir kişi olarak değil kendi bedeninin bir parçası olarak görür (Yörükoğlu, 2008: 33). Bebek öncelikle kendini vücudunu, kollarını ve bacaklarını, ben olan ile ben olmayanı ayırt eder (Güngör, 1989). İlk aylarında etrafındakilere bilinçli tepkiler vermez. Birinci ve ikinci ayında yavaş hareket eden nesnelere izler. Üçüncü ayında kendine uzatılan nesnelere yakalamaya çalışır (Bilgin, 2003: 58). Annesinin sesini, sıcaklığını, görünüşünü üçüncü aya doğru fark eder. Altıncı ayında yabancılarla tanıdıklarını ayırt eder. Dokuzuncu ayında destekle ayakta durabilir, anne-baba gibi sözler söyleyebilir (Yörükoğlu, 2008: 36). ocuk bir yaşına doğru yürümeye ve konuşmaya başlar böylece bağımsız hareketleri artmış olur.

Piaget, 9-12 aylarında bebeklerin nesne korunumunu kazandığını yani nesnelere gerçek görüş alanının dışına çıktıklarında da var olmaya devam ettiklerini kavradıklarını ifade eder (Morris, 2002: 353). Bu onların benlik gelişiminin en önemli noktasıdır. Etrafındaki nesnelere ayırt etmesiyle bebeğin, “ben olmayanlar” dan oluşan çevresini tanımlamaya başladığı söylenebilir. Bu dönemde benliğin algılanışını ölçmek için Lewis bebekleri ayna karşısına çıkarmaya çalışmıştır. 9-12 ay aralığındaki bu bebeklerin burnuna bir parça boya sürmüş ve ayna karşısında bebeklerin davranışlarını gözlemlemiştir. Lewis bebeklerin hiçbirinin kendi burunlarına dokunmadığını ancak yirmi bir aydan sonra kendi burunlarına dokunmaya başladıklarını ve kendilerini tanıdıklarını belirtmiştir (Akt. Balat, 2003). Bu durum bebeğin bilinçli bir şekilde ben olanı ayırt ettiğinin göstergesi olarak kabul edilebilir.

Bebeklik döneminde dil gelişiminin de benlik gelişimi için önemli bir etken olduğu söylenebilir. Franzoi (1999)'e göre 18 ayında çocuklar kendilerini daha anlaşılır ifade edebilirler ve bu dil gelişimi benlik farkındalığını artırır. Yani çocuğun gelişimi ilerledikçe benlik algısı daha da belirginleşir.

İki yaşının başlarında bebekler oyunlarda yer almaya ve kendi adlarını söylemeye başlarlar (Balat, 2003). Bir- üç yaş arası özerkliğini kazanma girişimlerinde bulunurlar. Yürümeyi, konuşmayı ve kendi yemeğini yemeyi öğrenir. Bu girişimler onun benliğini kazanmasının ilk adımlarıdır. Bu dönemde çocuk kendi kıyafetlerini giymeye ve çıkarmaya, eşyalarını toplamaya, giysisini ve oyuncaklarını seçmeye çalışır. Çocuğun bu çabaları desteklenmeli ve kesinlikle girişimleri engellenmemelidir (Senemoğlu, 2004: 76). Çünkü engellenme hissi benliğinin gelişiminde olumsuz etkiler yaratabilir. Kendine güven duygusu gelişemeyen bir çocuğun gerçek potansiyelini ortaya koymada her zaman tereddüt yaşacağı, hayatının bir sonraki dönemlerinde yapmak istediği şeylerde harekete geçmekte çekingen olacağı söylenebilir.

Üç-altı yaş arasında çocukların benlik duygusu iyice gelişmeye başlar. Her şeyden önce kız ve erkek olduğunu ayırt eder. Cinsel kimliğini kazanır ve cinsiyetine uygun bir model bularak onunla özdeşim kurar. Kız çocukları annelerini, erkek çocukları da babalarını taklit eder. Kızlar anneleri gibi takı takmaya, topuklu ayakkabı giymeye, annenin makyaj malzemelerini kullanmaya meraklıdır. Erkek çocukları da babaları gibi oturmaya, konuşmaya çalışırlar (Yörükoğlu, 2008: 61-63). Bu davranışlar benlik saygısının gelişimi açısından modelleme süreci olarak tanımlanabilir (Balat, 2003).

Bu dönemde çocukların dil gelişimi hızlıdır. Kendini düzgün cümlelerle ifade edebilirler. Dil gelişiminin çocuğun benlik gelişimini artırdığı söylenebilir. Çocuklar bir-üç yaş arası özerkliğini kazanma çabasıdayken kendi istekleri konusunda inatçıdır. Ailedeki ısırmaya, saçlarını çekmeye ve onlara vurmaya çalışır. Üç yaşından sonra ise onların bu tutturucu, olumsuz ve karıştırmacı tavırları azalır. Üstbenliği bu dönemde gelişmeye başlayan çocuk daha uysal ve söz dinleyicidir. Kuralları tanımaya ve onlara uymaya çalışır (Yörükoğlu, 2008: 61-63). Bu onun toplumsallaşmaya başladığını, çevresindeki insanların varlığını fark edip onlardan kendini daha iyi ayırt ettiğini gösterir.

Üç- altı yaş arasında çocuklar oldukça meraklıdır ve sürekli sorular sorarlar. Yetişkinler bu soruları önemseyip cevap vermelidirler. Çünkü çocukların öğrenme girişimlerinin önü kesilmesi onlarda suçluluk duygusu yaratabilir (Can, 2003: 122). Ayrıca bu dönemde anne ve babasını taklit edici davranışlarda bulunması cinsel kimliğini kazanması açısından oldukça önemlidir ve bu durum normal karşılanmalıdır.

Ailenin okul öncesi dönemde iletişim kurma konusunda yapacağı hatalı davranışlar bireyin ilerdeki yaşamında kendisine saygı duyması, sevmesi gibi özellikleri etkileyecektir. Çocuğun anne babası ile konuşması, istediği bir şeyi sorduğunda ilgisiz kalmak, başka bir iş ile uğraşmak, ısrar ettiğinde onu azarlamak gibi tavırlar alınması onun benlik gelişimini etkiler. Bunu tersine çocuğun duygularının açığa çıkarılmasına yardım edecek açılımlı konuşma uygulamak, düzgün ve anlayacağı cümlelerle konuşmak, ana-baba ile çocuk arasındaki konuşmanın ötesinde kabul gördüğüne dair mesajlar verecektir (Kılıç Duran, 2007).

Okul öncesi dönemde çocuk kendini daha çok yaş, cinsiyet ve fiziksel özellikleriyle tanıırken okul döneminde bu yelpazeyi biraz daha genişletir. Kendi yeteneklerini, becerilerini, davranışlarını, hoşlandığı ve hoşlanmadığı şeyleri bilir (Gürbüz, 2009). Ancak yine de kendi yeteneklerinin sınırlarını tam olarak bilemez ve bir yetişkin olana kadar kendisiyle ilgili fikirleri daha çok başkalarının onunla ilgili düşünceleri çerçevesinde kalır (Bednar and Wells, 1989: 273-275). Bu dönemde ailesi, arkadaşları ve öğretmenlerinin düşüncelerini tereddütsüz kabul ettiği söylenebilir. Çünkü henüz eleştirel düşünme yeterince geliştirememiştir. Bu nedenle ailenin ve öğretmenlerin çocuğa yaklaşımı onun benlik saygısını düşürmeyecek şekilde olmalıdır.

Okul döneminde çocuk sürekli değerlendirmelere tabi olur. Derslerdeki başarısı, edindiği kazanımlar, arkadaş ilişkileri ve davranışları sürekli öğretmen tarafından gözlemlenir ve değerlendirilir. Bu nedenle okul yaşamındaki bu değerlendirmeler onun kendisiyle ilgili fikirlerinin büyük oranda belirleyicisidir (Tufan, 1990). Benlik gelişiminin odak noktası bu dönemde başarı hissidir. Çocuk çalışmaktan ve başarılı olmaktan mutlu olur. Başarısızlıkları ise onda değersizlik hissi yaratır ve benlik saygısını düşürür. Bu dönemde kendini daha çok arkadaşlarıyla karşılaştırır ve bu kıyaslamalar ergenlik dönemi boyunca da devam eder

(Balat, 2003). Bu nedenle okul döneminde çocuklardan yapabileceklerinin üstünde beceriler beklenmemeli ve böylesi durumlarla sınanmayarak benlik saygısı korunmalıdır.

2.1.2. Benlik Saygısını Etkileyen Etmenler

Benlik saygısının bireyin kendi niteliklerinin değerlendirmesi sonucu oluştuğu ve bu değerlendirmelerin kişisel ve çevresel faktörlerden etkilendiği söylenebilir (Chrzanowski, 1981). Literatürde yapılan çalışmalara bakılarak benlik saygısını etkileyen faktörler aile, yaş, cinsiyet, sosyoekonomik düzey, başarı durumu ve bilişsel özellikler, sosyal ilişkiler ve beceriler, beden imajı, fiziksel ve psikolojik sağlık, etnik grup üyeliği ve yetkinlik inancı olarak sıralanabilir. Bu faktörlerin benlik saygısına etkileri şöyle açıklanabilir:

a. Aile: Aile, çocuğun kendine güvenini, okuldaki başarısını, sosyal ve duygusal gelişimini büyük oranda etkiler. Çocuğun ailesiyle olan ilişkilerinin kalitesi çocukta var olan potansiyelin gelişimini destekler. Ailenin çocuğu kabullenmesi ve sevmesi, onun da kendini kabullenmesi ve sevmesini (Balat, 2003), dolayısıyla benlik saygısının yüksek olmasını sağlar.

Çocuk ilk yakın ilişkiyi annesiyle kurar. Miller (2000: 44)'a göre anne ile çocuk arasında “bonding” denilen göz ve ten temasıyla kurulan özel bir ilişki vardır. Çocuğun bu ilişkiyi anneye kurabilmesi aidiyet ve güven duygusunu kazanmasında oldukça önemlidir.

Anne ile sıcak ve duygusal bir ilişki kuran çocuk sağlıklı bir benlik duygusu geliştirebilir. Kendiyle ilgili duygularından emin olabilir ve bu onun benlik saygısını yükseltebilir. Kendinden memnun oldukça duygularını yeri ve zamanında daha da rahat yaşabilir. Bulunduğu şartlara göre üzgün, kızgın ve umutsuz olmaktan çekinmez. Düşüncelerini başkalarına rahatça söyleyebilir (Miller, 2000: 45).

Ailenin çocuğa karşı tutumu da benlik saygısı üzerinde etkisi yüksektir. Aile fazla korumacı olduğunda ya da fazla cezalandırıcı olduğunda da çocuğun benlik saygısı bundan olumsuz etkilenebilir (Sergün Türe, 2010). Yapılan çalışmalarda ailenin çocuğa karşı ilgisinin, çocuk yetiştirme stillerinin (Özkan, 1994; Milevsky ve arkadaşları, 2007; Sergün Türe, 2010) benlik saygısını anlamlı derecede etkilediği görülmüştür.

Çocuğun temel ihtiyaçlarının karşılanması ailenin görevidir (Ersanlı, 1991:22). Bu ihtiyaçlar aile tarafından karşılanmadığında çocuk, kendini diğer arkadaşlarıyla kıyaslayıp kendinin onlardan daha az sevildiğini düşünebilir (Sevinç, 2005: 36). Anne ve babasıyla birlikte büyümeyen onun yoksunluğunu çeken çocukların başta sevgi ve ilgi olmak üzere birçok ihtiyacı rahatça karşılanamayabilir. Aile bütünlüğü içinde yetişmeyen ya da ebeveyn yoksunluğu çeken çocukların benlik saygısı bu durumdan olumsuz etkilenebilir (Güçray, 1989; Öztürk, 2006; Bulut ve Öztürk, 2007; Elfhag, Tynelius ve Rasmussen, 2010),

Aile içi iletişimin gelişmiş olması, ailede çocukların ebeveynleriyle duygu ve düşüncelerini rahat paylaşması benlik saygısının gelişimini olumlu yönde desteklemektedir (Jungmeen ve Cicchetti, 2004; Özmen, 2007). Ayrıca anne ve babasını model alan çocuk onun kendine olan güveninden, kendini ifade yeteneğinden ve hayat memnuniyetinden de oldukça fazla etkilenebilir.

b. Yaş: Çetinkaya ve diğerlerinin (2006) yılında 5-8. sınıf öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada yaş ilerledikçe benlik saygısının arttığı gözlenmiştir. Benlik saygısı bireyin kendisiyle ilgili farkındalığını içerir. Bu farkındalık soyut düşüncenin gelişimine paralel olarak yaş ilerledikçe artan bir yapı gösterdiği söylenebilir.

Yaşın, bireyin gelişim özelliklerini etkileyen bir faktör olduğu söylenebilir. Yaşı artıkça fiziksel ve psikolojik olarak gelişim gösteren bireyin, yeterlilik duygusu ve kendine güveni, buna bağlı olarak da benlik saygısı artacağı söylenebilir.

c. Cinsiyet: Cinsiyet açısından benlik saygısını değerlendirdiğimizde kız ve erkeklerin gelişim özelliklerinin ve hızlarının farklılık göstermesinin, toplum içindeki cinsiyet rollerinin benlik saygılarının oluşumunu etkilediğini ve farklılık yarattığını söyleyebiliriz.

Knox ve diğerleri (1998) kızların ve erkeklerin benlik saygılarının farklı alanlarda yüksek olduğu görüşündedirler. Örneğin, ergenlik dönemindeki kızların benlik saygıları okul yada kişisel ilişkilerdeki başarıya ya da başarıya potansiyeline dayanırken, erkeklerin ki ise daha çok fiziksel aktivitelerde algılanan başarıya dayanır.

d. Sosyoekonomik Düzey: Gelir seviyesi düşük olan ailelerde bireylerin alım gücü azlığı, isteklerini yerine getirmede yetersiz kalışı, yaşamıyla ilgili memnuniyetsizlikler yaratabilir. Bu memnuniyetsizlik kendini beğenmeme duygusuna ve böylece benlik saygısının azalmasına neden olabilir.

e. Başarı ve Bilişsel Özellikler: Benlik saygısı yüksek olan kişinin kendine olan güveni yeterli olacağından sınavlarda ya da yapması gereken işlerde aşırı kaygılanmaması ve telaşlanmaması, böylece başarı düzeyi daha yüksek olması beklenmektedir (Çuhadaroglu 1986; Akt. Koçak Çelik, 2003). Ancak yüksek benlik saygısı her zaman bireyin başarılı olacağı anlamına gelmemektedir (Balat, 2003). Sadece yüksek benlik saygısına sahip birey, düşük benlik saygısının getireceği dezavantajlara sahip değildir ve bu nedenle potansiyellerini en üst seviyede ortaya koyabilir.

Literatürde bireyin, bilişsel performansları (Eryılmaz, 2008), akademik başarıları (Kanay ve Girli, 2008; Kabalcı, 2008), matematik başarıları (Gömleksiz ve İflazoğlu, 2001), zeka düzeyleri (Kılıç Duran, 2007) gibi bilişsel özellikleri artıkça benlik saygısının artacağı belirtilmektedir. Bilişsel özellikler tek başına benlik saygısını artıran bir etken değildir ancak, bu çalışmaların bilişsel açıdan kendini yeterli hisseden bireyin benlik saygısının, aynı şartlardaki bireylere göre daha yüksek olacağını gösterdiği söylenebilir.

f. Yetkinlik İnancı: Bandura (1982)'a göre yetkinlik inancı, bireyin gelecekte istediği sonuca başarılı bir şekilde ulaşabileceğine ilişkin kişisel yargısıdır. Bireyin hedeflerine başarılı bir şekilde ulaşacağına ilişkin olumsuz düşüncelerinin yetkinlik inancını ve ona bağlı olarak da benlik saygısını düşürebilir (Maddux, 1995). Çocuklardan ilgisi olmayan bir alanda beceri göstermesi istendiğinde, başarısız olma korkusuyla girişimde bulunmaktan tereddüt edebilirler. Çünkü beceriksizlikleri sonucunda arkadaşlarının kendisiyle alay edeceğini düşünürler. Bu konuda ısrarcı olmak, çocuğun benlik saygısını olumsuz etkileyebilir.

Bu görüşlere paralel olarak Çelikkaleli (2010) çalışmasında sosyal, akademik ve duygusal yetkinlik inançları ile okul-akademik benlik saygısı puanları arasında pozitif bir ilişki bulmuş ve yetkinlik inancının benlik saygısı üzerinde belirleyici rolü olduğunu göstermiştir.

g. Beden İmajı, Fiziksel ve Psikolojik Sağlık: Bireyin bedeniyle barışık olmasının, fiziksel ve psikolojik olarak sağlıklı olmasının kendine olan beğenisini artıracığı düşünülebilir. Bireyin kendini görüntü olarak beğenmesi, yaşamını dilediği gibi devam ettirebilecek şekilde sağlığının yerinde olması kendine duyduğu güveni, sosyal ilişkileri ve benliği için oldukça önemlidir.

Hurklock (1986)'a göre çocuğun fiziksel ve zihinsel sağlığının bozuk oluşu, yaşıtlarına göre farklı bir vücut yapısına sahip olması yetersizlik duygusu yaratmakta ve benlik saygısını düşürmektedir. Kendini farklı hisseden çocuğun arkadaşlarına uyum sağlamakta zorlandığı görülmektedir (Akt. Baran, 1989). Oktan ve Şahin (2010) ergenlik döneminde kızların beden imajı memnuniyeti ile benlik saygısı arasındaki ilişkiyi incelemiş ve kızların beden imajlarındaki memnuniyetleri arttıkça benlik saygılarının arttığını belirtmiştir.

Myers ve diğerleri (2011), Veselska ve diğerleri (2009) yaptıkları araştırmalarda sağlık faktörlerinin iyilik halinin olumlu benlik saygısını yordadığını belirtmişlerdir. Ayrıca, Baran (1989) davranış bozukluklarının, Eripek ve Vuran (1996) zihinsel engelin varlığının, Gürel (2007) görme engelinin benlik saygısını düşürdüğünü belirtmektedir.

Bireylerin psikolojik özellikleri incelendiğinde; kaygının (Gürsoy, 2006), depresyonun, (Turan ve diğerleri, 1998; Kapıcı, 2004), saldırganlığın (Yavuz, 2007) ve utangaçlığın (Hamarta ve Demirbaş, 2009) benlik saygısıyla negatif yönlü ilişkileri olduğu görülmüştür. Bunlara karşın yaşam doyumu (Çeçen, 2008; Myers ve diğerleri, 2011), arkadaşlık ilişkileri (Büyüksahin Çevik ve Atıcı, 2009), beden imajı memnuniyeti (Oktan ve Şahin, 2010) arttıkça benlik saygısının arttığı gözlenmiştir.

h. Etnik Grup Üyeliği: Etnik grup üyeliği ile ilgili yapılan çalışma sayısı az olmasına rağmen benlik saygısı açısından önemli bir etken olarak düşünülmektedir. Tayvanlı ve Amerikalı çocuklar üzerinde yapılan bir araştırma Tayvanlı çocukların akademik

başarılarının Amerikalı çocuklardan yüksek olmasına karşın benlik saygılarının düşük olduğunu göstermiştir. Tayvanlı çocuklar kendini başarılı hissetmelerine rağmen başka konularda Amerikalı çocuklar kadar kendilerine güven duymamaktadırlar ve bu durum kendilerine güvenlerini azaltmaktadır (Berk, 2000). Yapılan bu çalışma toplumsal kimliğin bireysel kimlik üzerindeki etkisini açıklar niteliktedir. Çalışmada Amerikalı çocukların sadece Amerikalı oldukları ve dünya üzerinde millet olarak önemli bir yere sahip oldukları düşüncesiyle kendilerine güven duyduğu görülmektedir. Bu durumdan yola çıkarak toplumsal bir benlik kavramı olduğu, toplumların da kendilerini diğerleriyle karşılaştırarak bir değerlendirme yaptıkları söylenebilir. Bu değerlemenin de bireyin benlik saygısını etkileyeceği düşünülebilir.

1. Sosyal İlişkiler ve Beceriler: Bireyin benlik saygısı kendi görüşleri kadar başkalarının kendisi hakkındaki görüşlerinden de etkilenir. Bu nedenle kurduğu sosyal ilişkilerin niteliği ve bu ilişkilerden duyduğu memnuniyeti benlik saygısı için oldukça önemlidir. Özellikle çocukların sosyal ilişkilerinde kendine gösterilen bazı olumsuz tutumlardan direkt etkilendiği söylenebilir. Örneğin, çocuk azarlanıp küçük düşürüldüğünde, duyguları önemsenmediğinde, sözlü ya da fiziksel olarak cinsel tacize, tehdit ve şiddete maruz kaldığında benlik saygısında düşüş yaşayabilir (Sevinç, 2005: 36).

Sağlıklı sosyal ilişkilerin kurulmasının yanı sıra bireyin sosyal çevresi tarafından takdir edilmesi ve desteklenmesi de benlik saygısını etkilen bir etmendir. Yapılan çalışmalar öğretmenleri, ailesi ve arkadaşları tarafından, sosyal desteklenen çocukların benlik saygısının, yeterince destek görmeyen çocuklara göre yüksek olduğu yönündedir (Kahriman ve Polat, 2003; Hamarta ve diğerleri, 2009; Veselska ve diğerleri, 2009).

Yaşamda başarılı olabilmek, kendine güven hissetmek ve çevreyle uyumlu ilişkiler geliştirmek için sosyal becerilerin gelişmiş olması gerekir. Sosyal beceriler, bireye insanlarla iyi ilişkiler kurabilme, gerilim yaratan durumlara direnç gösterebilme, başarısızlıklarla ve zor durumlara baş edebilme gücü kazandırır (Sevinç, 2005: 119). Yiğit (2008)'in yaptığı çalışmada ilköğretim 6,7 ve 8. sınıf öğrencilerinin olumlu sosyal becerileri arttıkça depresyon düzeylerinin düştüğü, benlik saygısının mutluluk, popülerite, davranış ve uyum, fiziksel görünüm ve okul durumu yönünden arttığı görülmüştür.

Yapılan çalışmalar sosyal desteğin ve sosyal becerilerin artması ile sosyal ilişkilerin kuvvetleneceği ve benlik saygısının yükseleceği şeklinde yorumlanabilir.

Benlik kavramını ve saygısını etkileyen tüm bu faktörler benlik sistemine girdi olarak katılır ve kendilerine sistem içinde bir yer bulurlar. Bireyin kendi benliği ile bütünleşmesi bu faktörlerin etkileşimi ve uyumuyla gerçekleşir. Bireyin bütüncül olarak benliğini algılayışı ve değerlendirmesi sonucu benlik saygısının oluştuğu söylenebilir. Yapılan çalışmalara dayanarak, benlik saygısının bu faktörlerden direk ya da dolaylı olarak etkilendiği söylenebilir.

2.1.3. Benlik Kavramı ve Benlik Saygısına İlişkin Kuramsal Temeller

Benlik kavramı günümüzde birçok çalışmaya konu olmuştur. Ancak psikoloji biliminde benlik kavramını sistemli bir şekilde inceleyen ilk psikolog William James'tir. James'ten önce benlik kavramı felsefenin çerçevesinde ele alınmıştır (Sarı, 1998). James Principle of Psychology adlı kitabında "Benlik Bilinci- The Consciousness of Self" adlı bir bölüme yer vermiştir. James'e göre benlik; sadece kişinin fiziksel özellikleri, kıyafetleri, evi, ailesi, soyu, arkadaşları, itibarı ve maddi varlıkları değil kendisinin olduğunu söylediği her şeyin tümüdür (James, 1890/2007: 292).

James'in tanımladığı benliğin üç yönü vardır. Bunlar:

1. Maddesel benlik: Bireyin sahip olduğu fiziksel şeylerdir. Giysileri, vücudu, evi, ailesi... gibi.
2. Sosyal benlik: Kişinin başkalarının gözünden kendini algılamasıdır. Çevresindekilerin kendinde gördüğü maskeleridir.
3. Ruhsal/manevi benlik: Bireyin iç dünyasıyla ilgili düşünceleridir. Yeteneklerini, ilgilerini, tutumlarını nasıl algıladığı, değerlendirdiği ile ilgili benliğidir (James, 1890/2007: 292-297).

James'ten sonra birçok psikolog benliği çalışmalarına konu edinmiştir. Klasik psikanalistler benliği sadece içgüdüsel dürtülerle açıklarken Adler, Jung ve Horney gibi psikanalistler benliği çevre, kültür ve sosyal etkiler ışığında incelemiştir. Skinner, Miller, Donald, Bandura ve Rotter gibi bazı davranışçı psikologlar benlik üzerinde sosyal etkilerin ve

bilişsel süreçlerin önemli olduğunu belirtmişlerdir. Sullivan, Fromm, Cooley, Mead ve Goffman gibi bazı araştırmacılar benlik kavramının gelişiminde sosyal yaşantıların, başkalarının tepkilerinin etkili olduğunu ileri sürmüşlerdir. Felsefedeki fenomenolojik görüşten etkilenen varoluşçu ve insancıl psikoloji ise benliği bireyin kendini nasıl değerlendirirse o şekilde algıladığını belirterek, benlik çalışmalarında kendini algılamayı daha ön plana çıkarmışlardır. İnsancıl psikoloji kuramının öncüsü Carl Rogers özellikle benliğin işlevlerini açıklamaya çalışmıştır (Sarı, 1998).

Freud'un öncü olduğu psikanalist yaklaşıma göre kişilik yapısı altbenlik (id), benlik (ego) ve üstbenlikten (süperego) oluşur. Altbenlik doğuştan gelen açlık, susuzluk, cinsellik ve saldırganlık gibi güdülerden oluşur ve haz ilkesiyle hareket eder. Ayıp, günah, suç ve yasak gibi kültürel yaptırımlardan etkilenmez. Altbenlikten gelen dürtüler benliği bilinçdışı doyum için zorlar (Eroğlu, 2000: 152). Alt benlik kişiliğin ilkel yönü olarak görülmekle birlikte aslında yaşamını sürdürmesi için bireyi sürekli dinç tutan bölümü olduğu söylenebilir. Bireyi hayatta kalmak için her şeye sahip olmasını isteyen yapı olarak da görülebilir. Ancak insanın bu güdülere tamamen teslim olması benmerkezciliği artırabilir ve kendisiyle sosyal çevresi arasında uyum sağlayamamasına neden olabilir.

Benlik alt benlikten gelen dürtüler ile dış dünya arasındaki dengeyi sağlar. Dış dünyanın gerçeklerini göz önünde bulundurarak kimi zaman dürtüleri bastırır, kimi zaman erteler, kimi zaman da dürtülere izin vererek doyuma ulaşmalarını sağlar. Benlik gerçeklik ilkesiyle işleyen bir bölümdür ve çevreyle uyumunu sağlar. Küçük çocuklarda benlik yeterince gelişmemiştir bu yüzden kuralları anlayamazlar ve sadece güdülerle hareket ederler. Büyüdükçe çocuğun benliği gelişir ve engellemelere karşı güçlü olmayı, dayanmayı ve (Yörükoğlu, 1993: 83) ve kurallara uymayı öğrenir.

Üstbenlik toplumsal kuralları ve yargıları temsil eden ruhsal bölümdür. Bireyin çevresindeki değer yargılarını özümseyip içselleştirmesiyle oluşur. Ahlak, vicdan, doğruluk ve dürüstlük gibi soyut kavramları içerir (Usal ve Kuşluyan, 2006: 92). Üstbenliğin etkisiyle birey, toplumsal kurallara uymadığında korku, utanç, kaygı ve suçluluk duyabilir. Üstbenlik kimi zaman çok katı olur ve bireyi davranış kalıplarına sıkıştırabilir. Bireyin güdülerini göz ardı edilebilir ve bu durum ruhsal bunalımların yaşanmasına neden olabilir. Bireyi bu durumdan

ise benliğinin koruduğunu (Yörükoğlu, 1993: 83) ve benliğin altbenlik ile üst benlik arasında uyumu sağlayan daha bilinçli bir yapı olduğu söyleyebilir.

Adler bireyin bu mücadelesinden yola çıkarak “yaratıcı benlik” kavramını kullanmıştır. Yaratıcı benliğin, karar verebilen, bireye amaçlı bir yaşam sağlayan bir sistem olduğu, bireye sürekli çözüm yolları üreten yaşantılar aradığı ya da bunları yarattığı söylenebilir (Yanbastı, 1996: 72).

Adler bireyi doğa karşısında güçsüz ve çaresiz görmüştür. Bu çaresizliğin de eksiklik duygusundan kaynaklandığını, bireyin yaşamı boyunca bu güçsüzlüğünü gidermeye, başka bir deyişle kusursuz olmaya çalıştığını düşünmüştür. Ayrıca Adler eksiklik duygusundan kurtulma çabasıyla toplumsal ilginin birbirini tamamladığı kanısındadır. Çocuk karşılaştığı problemleri çözdüğünde başarı hissi yaşamakta ve problemlerin çözerken diğerlerinin onaylayacağı, onların sevgisini kazanacağı yolları seçmektedir (Gençtan, 1984: 78). Buradan Adler’in benliği eksiklik duygusuyla bağdaştırdığını ve sosyal etkileşimler ışığında ele aldığını söyleyebiliriz.

Freud’un takipçilerinden biri olan Carl Gustav Jung’a göre benlik egodan oluşmaktadır. Ego kişiliğin bütünleşmesini ve sürekliliğini sağlamaktadır. Algılama, duyumsama ve düşünme egonun fonksiyonlarıdır. Egonun kendini algılamada ulaşamayacağı duygular ve yaşantılar vardır. Bu yaşantılar kişisel ve kolektif bilinçaltında yer alırlar. Kolektif bilinçaltı arketiplerden oluşur. “*Arketip, duygusal yönü güçlü olan, kalıtımla gelen evrensel bir düşünme biçimidir*”. Irkın dünya ile olan yaşantısının bir ürünü olarak farklı ülkelerde farklı zamanlarda aynı özellikler gösterir (Akt. Yanbastı, 1996: 48-55).

Bu arketipler:

1- Persona: Bireyin toplumsal hayatta oynadığı rolüdür. Personaya ayrıca bireyin çevresine uyum sağlamada kullandığı maskeleri de denilebilir. Bireyin çocuğuyla olduğu zaman takındığı persona ile iş yerinde takındığı persona birbirinden farklıdır. Bir insanın birden fazla personası olabilir. Bireyin takındığı perosanaya sıkı sıkıya bağlı olması ve kendini rolüne fazla kaptırması kendisine yabancılaşmasına ve iç gerilim yaşamasına neden olabilir.

2- Gölge: Bireyin kendi cinsiyetini temsil eden ve hem cinsleriyle olan ilişkilerini düzenleyen bir arketiptir. Bireyin kendi gölgesini reddetmesi kişiliğinin sönük kalmasına neden olur.

3- Anima ve Animus: Bir kişide iki cinsinde hormonları birlikte bulunur. Ancak cinsiyetine göre biri diğerinden daha fazla salgılanır. Anima erkekteki kadın arketipi, animus ise kadındaki erkek arketipidir. Bu arketipler kadın ve erkeğin birbirleri hakkında fikirleri ve beğenilerinin oluşmasına, birbirlerini anlamalarına yardımcı olurlar.

4- Ben: Kişiliğin merkezidir. Diğer kişiliğin diğer arketiplerinin bilinç düzeyine çıkışını düzenler ve kişiliğin bütünleşmesini sağlar. Bir insan bilinçdışını bilinçlendirebildiği düzeyde kendisiyle uzlaşır. Her insan kendini gerçekleştirmek ister. Bunun olması için de kendini tanımaya ihtiyacı vardır. Bu yüzden birey orta yaşlarda ancak gerekli deneyim ve bilgiye sahip olup kendini gerçekleştirebilir (Akt. Topses, 2003:146).

Bireyin arketiplerinin kişiliğinin gelişiminde önemli rolü olduğu, onun sosyal yaşama uyum sağlamasına yardımcı olduğu ve sosyal rollerinin gereklerini yerine getirmesine katkı sağladığı söylenebilir.

Cooley benliğin sosyal etkileşim yoluyla geliştiği fikrini savunmuştur. Ona göre bireyin kimliği diğer insanların bireye davranış şekilleriyle belirlenir ve kurduğu ilişkiler sonucu kendisini olumlu ya da olumsuz nitelendirir. Bireyin başkalarının görüşlerinin yansımalarıyla geliştirdiği bu benliğe ise “ayna benlik” denir (Akt. Ünal, 2007). Benliğin sosyal yönü üzerinde duran bu kavramda bireyin benliği üzerinde diğer kişilerin ona yansıttıklarının büyük rolü olduğu söylenebilir.

Benlik kavramını sosyal açıdan değerlendiren bir diğer psikolog da Mead'tir. Mead benliğin sosyal bir yapıya sahip olduğunu ve toplum tarafından bireye kazandırıldığını ileri sürmüştür (Dinç, 1992). Mead de Cooley gibi benliğin daha çok başka insanların birey hakkındaki düşüncelerinden yola çıkarak oluştuğu görüşündedir. Bu görüş bireyin soyut düşünce biçimini geliştiremediği küçük yaşlarda benliğin ilk oluşumunda etkili olabilir. Ancak olgunlaşmayla birey kendini diğerleriyle kıyaslayarak da benlik gelişimine katkıda bulunur.

Bazen de insanların kendisiyle ilgili fikirlerini gerçekçi bulmayabilir, onların görüşlerine körü körüne bağlanmayabilir.

Sullivan'a göre benlik sistemi toplumsal yapının bir ürünüdür. İnsan ilişkilerinin yarattığı kaygılar davranış bozukluklarının ve anksiyetenin temelidir. Birey anksiyeteden kaçınmak için bazı davranışları onaylayan (iyi-ben), bazı davranışlarını onaylamayan (kötü-ben) benlik sistemi geliştirir. Başlangıçta anksiyete çocuğa anneden geçer, yaşamının sonraki yıllarında ise kendini tehlikede hissettiğinde bu duyguyu yaşar. Sullivan benlik sisteminin gelişiminde anne-çocuk ilişkisinin önemli olduğunu belirtmiştir. Ona göre "iyi ben" anneye iyi olan, ödül getiren, hoş karşılanan ilişkiler sonucunda gelişir. "Kötü ben" ise annenin hoşlanmadığı durumlar sonucunda gelişir (Akt. Yanbastı, 1996: 123-124).

Allport, ego ve benlik kavramlarını eş anlamda kullanmaktadır. Benliğin gelişimini bebeklik, okul öncesi, okul yılları ve ergenlik devreleri içinde incelemektedir. Bu devreler içinde tüm benliğin yedi önemli cephesi üzerinde durmaktadır. Benliğin gelişmesindeki bu yedi cepheyi; "tensel benlik", "özdeşleşme", "benlik saygısı", "benlik imgesi", "rasyonel benlik", "benlik sınırlarının genişlemesi", "kendini bulma", olarak isimlendirmektedir. Yeni doğmuş bir bebek, kendi benliğinden haberdar değildir. Onda bilinç vardır ama "ben" bilinci yoktur. Çocuk ikinci yaşta kendisini, "kendisi" olarak ayırt etmeye başlar. Üç yaşlarında çocukta rekabet duygusu ile beraber mülkiyet duygusu da gelişir. Altı yaşından sonra çocukta benlik gelişmeye başladığı söylenebilir. Bu gelişme on iki yaşına kadar sürer. Ergenlik çağında birey kendisinin kim olduğunu bilmekte ve kendini bulmaya çabalamaktadır. Birey yetişkinlik döneminde benlik gelişimi büyük ölçüde tamamlanmış ve benlik bütünlük kazanmış olmaktadır. Ancak bireyin benliği hayat boyu gelişimini sürdürerek değişmelere uğrar (Sarı, 1998).

Karen Horney, Freud'un kişilik gelişiminde önemle durduğu içgüdü kavramına karşı çıkarak aile içi ilişkilerin ve kültürel etmenlerin önemini vurgulamıştır. Toplum içinde bireyin davranışlarının biyolojik etkenlerden ziyade çevresindeki insanlara iyi görünme arzusunun yer aldığını ileri sürmüştür. Bu durumun idealleştirilmiş benliğe ulaşma çabası olduğunu ve bireyin sosyal çevresiyle kurduğu ilişkilerinde aşağılık duygusunun önüne geçmeye çalıştığını söylemiştir. (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2009: 100). Horney özellikle "gerçek

benlik” kavramı üzerine yoğunlaşmıştır. Ona göre gerçek benlik istek ve karar verme yetisine sahiptir. Gerçek benliği güçlü olduğunda birey kendisiyle ilgili kararlar alabilir ve bunların sorumluluğunu da üstlenebilir (Akt. Topses, 2003: 127).

Psikanalist kuramcılar insanı, iç dürtülerinin egemenliğinde sürekli anksiyete halinde çatışmalar yaşayan bir varlık olarak görürken; insancıl kuramcılar insana iyimser bir açıdan yaklaşır. İnsanı her haliyle iyi görür ve olduğu gibi kabul ederler. İnsanın doğası gereği özgür bir iradesi olduğuna ve mutluluğu için bilinçli seçimler yaptığını inanırlar. Onlara göre insan içinde var olan tüm potansiyellerini ortaya çıkarmak isteğindedir. İnsan organizmasını olumlu değişim yönünde etkileyen temel güç kendini gerçekleştirme eğilimidir (Atkinson ve diğ., 2002: 476). Birey kendini gerçekleştirme çabasıyla hayatını düzenler, seçimlerini yapar. Birey, bu yaşantılarıyla benlik yapısı arasında uyum sağlandığında ancak kendini gerçekleştirebilir (Yavuzer, 2006: 16).

Maslow, herkeste iç varlık adı verilen bir “öz ben” olduğu ve bunun bireyin kendine özgü olduğu görüşündedir Benlik kavramından söz ederken kendini gerçekleştirme kavramı üzerinde durmuştur (Güçray, 1995). Maslow (1956; 180-183)’a göre birey, yaşam içinde tüm potansiyellerini ortaya koyabildiği ve çevresini bu doğrultuda kullanabildiği düzeyde kendini gerçekleştirmiş sayılır. Kendini gerçekleştiren birey, kendi varlığını ve başkalarını olduğu gibi kabul eder, yaşamdan zevk alır, güzellikleri takdir eder, demokratik bir yapıya sahip olup yaşama objektif bakabilir ve sorumluluk alabilir. Bu özelliklere sahip bireyin kendini iyi tanıması ve benliğinden memnun bir şekilde benlik saygısının yüksek olması beklenir.

İnsancıl kuramcılardan olan Carl Rogers (1961, 1977)’a göre insanın doğası iyidir ve insan değerlidir. İnsanın kendisiyle ilgili düşünceleri, algıları ve yargıları onun benliğini oluşturur. Her insan kendisiyle ilgili objektif ve yeterli değerlendirme yapamayabilir. Böyle durumlarda bireyin benliği gerçeklikten uzaklaşır. Benlik bilinci bireyin kendini nasıl algıladığı ile ilgilidir. Birey kendini tanıma ve potansiyelini ortaya çıkarıp olumlu bir benlik saygısı kazanma gayretindedir (Akt. Cüceloğlu, 2004: 428).

Olumlu benlik bilincinin gelişebilmesi için bireyin koşulsuz kabul edileceğini, olumsuz davranışları olsa bile sırf insan olmasından dolayı değerli ve saygıya layık olduğunu bilmesi gerekir (Morgan, 1981: 112). Koşulsuz sevgi içinde yetişen birey benlik bütünlüğünü koruyup yüceltebilir. Kendisini dürüst olarak bilen bir insan yalan söylediğinde kendi kendini sürekli yargılar ve bu davranışından huzursuz olur. Sürekli bu davranışı kabul edilebilir hale getiren mazeretler bulmaya çalışır (Cüceloğlu, 2004: 429) Benlik bütünlüğünü korumak için yapılan bu davranış onun benlik saygısını yükseltmeye yönelik olduğu söylenebilir.

Rogers bireyin yaptığı hatayı mantığa büründürme çabasının, kaygı düzeyini artıracak ve zamanla benlik bilincini olumsuz etkileyeceğini söyler. Bunu engellemek için yapılacak en doğru şey bireyin hatasını kabul edip bir daha tekrarlamamasıdır. Böylece bireyin iyi insan olduğuyula ilgili benlik bütünlüğü korumuş olur. Başkalarının bireye koşulsuz sevgi göstermesi kadar bireyin kendini de koşulsuz sevmesi önemlidir. (Cüceloğlu, 2004: 430). Bireyin kendini sevmesi, kendiyile bütünleşmesi benlik saygısının yükselmesi açısından da oldukça önemlidir.

Yukarıda yapılan açıklamalar doğrultusunda benlik kavramı ve benlik saygısı tüm kuramlar çerçevesinde ele alındığında; psikanalitik açıdan benlik kişiliğin gerçekçi ve bilinçli bölümü olup, bireyin alt benliği (id) ile üst benliği (süperego) arasında dengeyi sağlayan bir yapı olarak görülmektedir. Bu durumda benliğin, bireyin yaşamsal güdülerini hiçe saymadan ve toplum değerlerini gözeterak ankisiyeteden uzak, psikolojik açıdan dengeli ve sağlıklı bir yaşam sürmesinde aktif bir düzenleyici olduğu söylenebilir.

Sosyal açıdan ele alan kuramcılarının görüşlerine genel olarak baktığımızda; benlik gelişiminde sosyal etkileşimin önemli olduğu, toplumsal ilgi ve eksiklik duygusuyla bireyin toplum tarafından onay almaya çalıştığı, bu nedenle toplumun benimsediği davranışlara yöneldiği ve toplum tarafından oluşturulan ideal bir benliğe ulaşma isteğinde olduğu söylenebilir. Toplumun birey üzerindeki bu beklentilerinin bireyin kendini değerlendirmesinde kriter olabileceği ve böylece benlik saygısını etkileyebileceği düşünülebilir. Ayrıca bireyin sosyal gruplar içinde kendini diğerleriyle karşılaştırma fırsatı bularak “ben olan” ile “ben olmayana” ayırt ettiği, bu durumun ise benliğin sınırlarının

belirlenmesine katkı sağladığı söylenebilir. Bununla birlikte diğer insanların bireye yönelik yaptığı değerlendirmeler ve nitelendirmeler, onun benliğine sosyal açıdan yansıyan faktörler olarak görülebilir. Sonuç olarak bireyin benliğinin kendisi, ailesi, arkadaşları ve diğer ilişkide bulunduğu kişilerin beklenti ve yorumlarına göre geliştiği düşünülebilir.

İnsancıl kurama göre bireyin özünün iyi olması ve bireye koşulsuz sevgi gösterilmesi bu kuramın bireye bakışının olumlu olduğunu göstermektedir. Bu kurama göre bireyin kendini ve çevreyi algılayışı, öznel değerlendirmeleri benlik gelişiminde önemli ölçüde etkilidir. Bireyin ulaşmak istediği ideal bir benliği vardır ve sürekli kendini geliştirerek ideal benliğine ulaşmaya çalışmaktadır. Ayrıca bireyin istediği ideal benliğe ulaşması ve kendini gerçekleştirmeyle benlik saygısını artacağı, ideal benliğe ulaşamaması ve kendini gerçekleştirememesiyle ise benlik saygısını azalacağı varsayımının, kuramın benlikle ilgili ön görüşleri olduğu söylenebilir.

2.2. Sosyal Uyum

Uyum sağlamak insanın yaşamsal amaçlarından biridir (Öksüz, 2005: 40). Sosyal bir varlık olan birey yaşamı boyunca çevresiyle çeşitli ilişkiler kurar ve bunları sürdürebilmek için içinde bulunduğu topluma uyum sağlar. Sosyal gelişim, bu uyumu sağlayabilmek için gerekli olan kültürel birikimi, davranış biçimlerini, değer yargılarını ve ilkeleri edinme sürecidir (Ersanlı, 2005: 168) Bu süreçte birey kendi kişilik özellikleri ve beklentileriyle toplumun istek ve beklentileri arasında denge kurmaya çalışır.

Watts (1979)'a göre, bireyin diğer insanlarla iyi ilişkiler kurup onlara uyum sağlayabilmesi ve kendini özgün olarak ortaya koyabilmesi onun sosyal uyumunu gösterir. Sosyal uyumun bireyin aidiyet ihtiyacını gidermeye yardımcı olduğu, bireyi yalnızlık duygusundan kurtararak toplumun bir parçası haline getirdiği söylenebilir.

Sosyal yaşamın kendine göre uyulması gereken normlardan, gruplardan, örgütlerden ve hiyerarşik ilişkilerden oluşan bir yapısı vardır. Bu yapı toplumdaki değişim gösterir. Her toplum kendine has bir görünüş, yaşayış biçimi ve düzen geliştirmiştir. Bireylerden toplumsal yapının içinde yer almaları için bir takım sosyal davranışlara uymaları beklenir.

İnsanlar sosyal davranışlara üç şekilde uyar: İtaat, özdeşleşme ve benimseme (Kağıtçıbaşı, 1988: 70).

İtaat, bireyin toplumsal bir etkiye, kurallara, ilkelere, amaçlara, kararlara vb. eleştirel bir şekilde düşünmeden, incelemeyen ve tartışmadan olduğu gibi uymasındır (Uşal ve Kuşluvan: 214). İtaat otorite tarafından doğrudan verilen bir emre uymaktır. Birey için otoritenin gücü itaat etme derecesini artıran bir etkidir (Morris, 2002: 633). Birey için ilk otorite tartışmasız anne ve babadır. Daha sonra öğretmenleri, grup liderleri, patronları onun için otorite olabilir. İtaat etmek bireyin kendinin geliştirdiği uyum şekli değildir. Bu şekildeki uyma davranışlarını bireyin içselleştiremediği ve geliştirip başka alanlara aktaramadığı söylenebilir.

Özdeşleşme sonucu oluşan davranışlarda birey birisinin ya da bir grubun fikirlerine katılarak ona benzemeye çalışır. Özdeşim kurabilmesi için uyulan kişi ya da grubun birey için etkileyici, değerli ve önemli olması gerekir. Grup ya da kişi cazibesini yitirirse birey uyum göstermekten ve o davranışı devam ettirmekten vazgeçer (Kağıtçıbaşı, 1988: 70). Bu nedenle özdeşim yoluyla uyulan sosyal davranışların sürekliliği pek yoktur. Çünkü birey hayatı boyunca tek bir kişiyle özdeşim kurmaz. Küçük yaşlarda genelde kızlar anneleriyle, erkekler de babalarıyla özdeşim kurarlar. Okula başladığında ise çocuklar öğretmenleriyle özdeşim kurarlar. Hatta çocuklara büyüyünce ne olmak istiyorsun diye sorulduğunda çoğunun öğretmen olmak istediği söylemesi çok sık rastlanan bir durumdur. Bazen de insanlar ünlü bir film yıldızıyla, bir şarkıcıyla ya da bir futbolcuyla özdeşim kurup onlar gibi giyinmeye ve davranmaya çalışabilirler. Ünlülerle kurulan bu özdeşimlerin çoğunun da kısa süreli olduğu söylenebilir.

Sosyal davranış benimseme şeklinde gerçekleştiğinde birey için davranışı örnek aldığı kişi ya da grubun bir önemi yoktur. Önemli olan eylemin kendisidir. Birey eylemin önemine ve doğruluğuna inanırsa ona uygun davranış sergiler (Kağıtçıbaşı, 1988: 70). Bireyin davranış içinde sindirmesi, benimsemesi davranışın niteliğinin birey açısından taşıdığı anlama bağlıdır. Bu tür davranışları kendi iradesiyle içselleştirebilir ve kendi hayatında bunları uyumlu bir şekilde gerçekleştirebilir.

İlişkiler özdeşim kurulan kişiye ve otoritenin gücüne bağlıdır bu nedenle kalıcı bir uyumdan bahsedemeyiz. Ancak benimseme yoluyla, bireyin inandığı davranışlar söz konusu olduğu için çevre ve diğer kişilerin sürekliliğinden bağımsız bir uyum gerçekleşeceğini söyleyebiliriz.

Birey toplumsallaşma yolunda kimi zaman çevresine itaat eder, kimi zaman özdeşim kurar kimi zaman ise benimseme yolunu tercih eder. Hiçbir zaman bu uyum sürecinde tek bir yol izlenmez. Zaman ve şartlara göre kendi davranış bütünlüğüne uygun şekilde yaşamını organize eder.

Ottoway'e göre birey toplumun isteği ve beklentileri doğrultusunda davranışını değiştirdiğinde o toplumun kültürünü kazanır (Akt. Tezcan, 1985: 35). Yani toplumsal ideallerin bireyin kültürlenmesinde etkin rol oynadığı söylenebilir. Toplumlar da ideal davranışlar olduğu gibi, bir de ideal bir insan tipi vardır. Özellikle televizyon ve sinema sayesinde bu ideal tip insanların direk önüne serilir. O kişilerin replikleri dillerde dolanır, insanlar onlar gibi giyinmeye, davranmaya çalışır. Sevilen, aranan, model alınan ve ulaşılmak istenen bu kimlik, bireylerin ve toplumların zihninde zaman ve şartlara bağlı olarak şekillenir. Yirmi yıl öncesinin ideal erkek tipiyle şimdiki ideal erkek tipi ise birbirinden çok farklıdır. Bu durum toplumsal yapının canlılığına ve değişkenliliğine güzel bir örnektir.

Toplumun bir üyesi olurken birey bazen bireysel özelliklerini kaybeder. Kalıtım ile getirdiği kişilik özelliklerinin onu diğerlerinden ayıran bireysel farklılıkları olduğu söylenebilir. Bireysel farklılıklarının koruyarak toplumla uyumu sağlayabilen birey o toplumun en sağlıklı yapıtaşını oluşturur. Bu nedenle birey ne tamamen itaat ederek toplumun kölesi ne de tamamen toplumdaki kopuk olmalıdır. Toplum içinde bir birey olduğunu hissederek ve hissettirerek yaşamını sürdürmelidir.

Toplumsallaşma sürecinde sosyal öğrenmenin önemli bir yeri vardır. Birçok davranış model alma yoluyla öğrenilir. Bandura'ya göre birey, çevre ve davranış birbiriyle etkileşim içindedir ve bu etkileşim sonucu sosyal davranışlar gerçekleşir. Birey çevresindeki olayları gözler, kendine uygun bir model seçer ve onun davranışını kendi zihninde işler. Bireyin

model aldığı davranışı gerçekleştiremeden önce kendi fiziksel ve psikomotor özelliklerini gözden geçirir. Bu davranış için özyeterliliğini sorgular ve potansiyellerine güvendiğinde davranışı kendi zihninde yeniden yapılandırdıktan sonra gerçekleştirir. Öz yeterlilik, belli bir davranışı gerçekleştirmek için kendi kapasitesine ilişkin inançlarıdır (Akt. Senemoğlu, 2004: 228). Bireyin bu inancı daha önceki başarı ve başarısızlıklarından izler taşır. Yani bireyin kendine ilişkin değerlendirmelerinin yani benlik saygısının, öz yeterlilik inancını etkileyebileceği düşünülebilir.

Elkind (1999: 132-134) 'e göre toplumsallaşmada davranışları yönlendiren kurallar, beklentileri ve anlayışları içeren çerçeveler vardır. Çocukların küçük yaşlardan itibaren kaşığı tutmayı, tuvaletini nasıl yapacağını, nasıl pijamalarını giyeceğini, dişlerini nasıl fırçalayacağını gerektiği gibi öğrenmesi bunlara örnektir. Çerçeveler çocukların becerileri ya da içinde buldukları sosyal ortam geliştikçe çeşitlenmektedir. Çerçeveler çocuklarda aidiyet ve güven duygusu da yaratır. Bu nedenle çerçevelerdeki uyumsuzluk çocukta kaygıya neden olabilir. Çocuk okula gittiği zaman kendi evinde edindiği çerçevelerin, okulda belirlenen çerçevelerden farklı olduğunu görür. Örn: Evde duygu ve düşüncelerini ifade etmek için parmak kaldırmaya gerek duymazken sınıfta bu uyulması gereken bir kuraldır. Bu durum çocuğun çerçevelerinde bir uyumsuzluk yaratır. Çocuk zaman içinde bu çerçevelerin mekan ile olan ilişkisini çözer ve bu uyumsuzluğu giderir. Bu sürecin çocuğun toplumsal açıdan gelişimini gösterdiği söylenebilir.

Çocuk diğerlerinin varlığını fark ederek kendi davranışlarını yönlendirmeyi öğrendiğinde, büyük oranda toplumsallaşmış sayılır. Çocuğun toplumsallaşmasında anne-babanın tartışmasız çok büyük bir rolü vardır. Çünkü toplumsal normları çocuklara ilk aktaranlar ebeveynlerdir. Paylaşma, dayanışma, işbirliği, yardımseverlik gibi sosyal becerilerin temeli ailede edinilir. Bu becerilerin sağlıklı ve güçlü toplumsal ilişkilerin olmazsa olmazları olduğu söylenebilir.

Alfred Adler bireyi uyum yeteneği olan önemli işler başarabilen, insanlığın gelişmesi için çaba gösteren bir varlık olarak tanımlamıştır. Adler'e göre toplumsal ilgi bireyin uyum sağlamasında kesinlikle gereklidir. Toplumsal ilgi doğuştan gelen bir yetenektir ve toplum içinde ortaya çıkar. İlk kez anneyle çocuk arasındaki ilişkide bu yetenek gözlenir (Akt.

Gençtan, 1984: 74, 79). Bireyin sosyal duyguları da anneyle olan bu ilişkilerde gelişir. Anne çocuğun sosyal duygularının gelişiminin en önemli kişidir. Annenin çocukla olan ilişkileri, sevgisi, teması ve anlayışı bireyi hayata hazırlar. Annenin çocuğa olan tutumu çocuğun kendinin dışındaki insanlarla kuracağı ilişkinin niteliğini belirler (Adler, 2009: 106). Annesiyle sıcak ilişkiler kuran bir çocuğun çevresine sıcak ve samimi olması beklenebilir.

Sullivan'a göre annenin bebeğe yönelik davranışlarının bebek üzerinde önemli etkileri vardır. Anne bebeğe sıcak davrandığında bebek sıcak davranmayı öğrenir ve çevresiyle sıcak ve samimi ilişki kurma becerilerini geliştirebilir. Anne ankisiyetesi ise bebekte gerilim yaratır. Bebek bu gerilimi ortadan kaldırmaya yönelik davranışlar sergiler. Böylece çevresinin onayını kazanarak güvenliğini sağlar (Akt. Gençtan, 1984:179).

İnsanları anlamak ve onlara nasıl davranılacağını bilmek uyum için gereklidir. Kişi haklarını ve sınırlarını bilmek uyum sürecinin bir parçasıdır. Çocuk uyum sürecinde kendi isteklerinin her zaman yerine gelmeyeceğini, herkesin kendisine ilgi ve sevgiyle yaklaşmayacağını öğrenir. Ayrıca içinde bulunduğu durumları, çevresindekilerin ruh halini analiz edip ona göre tepkiler belirlemesi gerektiğini anlar. Bu anlayış çocuğun sosyal zekasının geliştiğini gösterir (Cole ve Morgan, 2001: 148-149). Sosyal zekası gelişmiş çocuk, çevresiyle iyi ilişkiler kurar, sevilen biridir, grupla işbirliği içinde çalışabilir, sözlü ve sözsüz iletişim kurmada yeteneklidir (Sevinç, 2005: 150). Sosyal zeka doğuştan gelen bir özellik olmakla birlikte sosyal becerilerin geliştirilmesiyle bu zeka alanının düzeyi artırılabilir. Çelik (2007)'in çalışmasının sosyal beceri eğitimlerinin sosyal yeterliliği ve okula uyumu artırdığını destekler yöndedir.

Bireyin gelişimini çevre ve kalıtımın etkilediğinden daha önce bahsetmiştik. Bireyin kalıtımla getirdiği bilişsel kapasitesi sosyalleşmesinde onun potansiyelini belirlerken, çevre bu potansiyelin ortaya çıkması için gerekli ortamı oluşturduğu söylenebilir. Bilişsel potansiyel yüksek olsa bile uygun çevre şartları olmadığında bireyin yeterli sosyal gelişimi geliştiremeyeceği düşünülebilir.

Bireyin beden imajı, ilgi ve yetenekleri, dil gelişimi, kardeş sayısı, arkadaş ve aile ilişkilerinin niteliği ve eğitimi gibi faktörler sosyal gelişimini etkileyen önemli faktörlerdir.

Birey hayatı boyunca farklı statülerde ve sosyal çevrelerde bulunur. Bu çevrelerde çeşitli ilişkiler kurup çeşitli roller edinir ve bu roller bireyin davranışlarını biçimlendirir. Yani birey sürekli yeni sosyal çevrelere, ilişkilere ve rollere uyum sağlar. Bu süreçte dayanışma, paylaşma, işbirliği, sorumluluk, misafirperverlik, rekabet, saldırganlık, yardımseverlik... gibi olumlu ve olumsuz sosyal özellikler edinir (Ersanlı, 2005: 168). İnsanın sosyal özelliklerin çoğunu ise küçük yaşlarda aile ortamında kazandığı söylenebilir.

Öksüz (1991)'e göre anne ve babanın çocuğa karşı tutumlarının çocuğun uyumu üzerinde önemli bir etkisi vardır. Demokratik ve ilgili bir ailede yetişen çocuğun uyumu, koruyucu, otoriter ve ilgisiz bir ailede yetişen çocuktan daha yüksektir. Bu durum demokratik aile ortamı içinde çocuğun ihtiyaçlarının daha iyi anlaşıldığını, kendini daha iyi ifade edebildiği ve ailesiyle daha yakın ilişkiler kurarak daha rahat sosyalleştiğini göstermektedir.

Aileden sonra çocuğun toplumsallaşmasına katkı sağlayan en önemli kurum okuldur. Okulda çocuk sosyal ilişkiler kurmayı ve sürdürmeyi, uyulması gereken kuralları öğrenir. Toplu yaşama, çalışma ve oynamaya uyum sağlar (Yavuzer, 2007: 159).

Bu dönemde kuralların olduğu okul ortamına alışmak çocuk için oldukça zordur. Ders içinde istediği zaman konuşamaz, ayağa kalkamaz, oyun oynamaz, bir şeyler yiyemez, sınıftan çıkamaz. Bütün bunları yapmanın belli bir zamanı ve kuralı vardır. Özgürce hareket etmek için her zaman izin almak zorundadır. En doğal ihtiyaçlarını bile belli bir kurala göre gidermesi gerekir. Okul birçok kuralıyla çocuk için karmaşık, kalabalık bir sosyal kurumdur. Okula uyum sağlamak, bu kadar kurala uymak başlangıçta çocuk için zordur. Kendini tanımaya çalışan çocuk uygun model arayışı içine girer ve modeli taklit ederek sosyal kurallara uymayı öğrenir. Önceleri topluluğu taklit ederken, daha sonra kuralların varlığını benimser ve davranışları otomatikleşir.

Okul çağında çocuklar için arkadaşlık ilişkiler önem kazanmıştır. Öğrenciler arasında klikler oluşmuştur ve herkes bir gruba dahil olma çabasıdadır. Kurallara oldukça bağlıdırlar ve özellikle ilköğretimin ilk yıllarında kurallara sorgulamaksızın uyarlar. Oyunlarda hem cinsleriyle oynamayı tercih ederler. Oyunları daha organize hale gelmiştir ve oyun grupları oluştururlar. Okulda başarılı olmak onlar için önemlidir, küçük başarısızlıklar onları üzer.

Küçük çocukları korumaktan ve onlarla oynamaktan hoşlanırlar. Olayları başkalarının gözüyle görmeye çalışırlar (Dereobalı, 2005: 43).

Okul hayatı çocuğun toplumsallaşmasında aileden sonraki en önemli kurumdur. Çünkü çocuk, okulda anne ve babası yanında olmadan sadece kendi kimliği ile var olur. Bu yüzden kendini keşif süreci, bu dönemde hız kazanır. Arkadaşlarıyla kurduğu ilişkilerde kendi değer yargılarını ve doğrularını kullanır. Bu süreçte bazen anne ve babaların, çocuklarının evdeki hallerinin. okuldakinden çok daha farklı olduğunu söylediklerini duyarız. Bunun nedeni aile içindeki tutum ile okul ortamının birbiriyle olan farkı olabilir. Çünkü otoriter bir ailede yetişen çocuk demokratik okul ortamında daha konuşkan ve hareketli olabilir, ya da otorite boşluğu olan bir aile yapısında çok hareketli ve kontrolsüz davranışlar gösterirken sınıf ortamında gayet uyumlu olabilir. Bu farklılık nedeniyle çocuklar tutarsız davranışlar gösterebilir. Aslında bu dönemde çocuğun içselleştiremediği davranışlarda tutarsızlıklar olduğu söylenebilir. Toplumsallaşma sürecindeki bu tutarsızlık, çocuğun güvensizlik hissetmesine ve kendi varlığını ortaya koyamamasına sebep olabilir diyebiliriz.

Okul ortamındaki sosyal ilişki ağı evdekinden çok daha karmaşıktır. Evde anne, baba, kardeş, abla ve ağabey rolleri oldukça belirginken okul ortamında öğretmen, müdür, hizmetli, üst sınıflar, yan sınıflar ve diğer öğretmenler onun kafasını karıştıran kişilerdir. Ayrıca öğrenci kimliği de onun için başlangıçta anlaşılmaz bir roldür. Çocuk bu dönemde daha çok itaat ve taklit yoluyla bu rolün gereklerini yerine getirmeye çalışıp uyumlu davranışlar gösterdiği söylenebilir. 10-11 yaşlarına doğru arkadaşlarını ve kendi özelliklerini daha iyi tanırlar hale geldiği, bilişsel olgunluğunun arttığı ve ilk yıllardaki rol karmaşasından kurtulduğu gözlenebilir. İlköğretim 4. ve 5. sınıfta çocukların arkadaş ilişkilerini kendilerinin düzenlediği, sosyal normları benimsemeye başladıkları söylenebilir.

2.3. Benlik Kavramı ve Benlik Saygısı ile İlgili Türkiye’de Yapılan Çalışmalar

Baran (1989) on yaş çocuklarında davranış bozuklukları ile benlik kavramının gelişimi arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırmaya Ankara ilinin düşük, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeylerinde yaşayan 60’ı kız, 60’ı erkek toplam 120 çocuk katılmıştır. Davranış bozuklukları ile benlik kavramı arasında negatif yönde bir ilişki olduğu ve davranış bozukluklarına sahip olan çocukların olumsuz benlik kavramı geliştirdikleri saptanmıştır.

Üst sosyo-ekonomik düzeyde bu ilişki anlamlı bulunmazken, sosyo-ekonomik düzey düştükçe ilişkinin negatif yönde güçlendiği görülmüştür. Cinsiyet açısından davranış bozuklukları ve benlik kavramı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Annenin eğitim durumunun düşük olduğu durumda bu ilişki önemli bulunurken, babanın eğitim düzeyinde anlamlı bir fark yaratmadığı saptanmıştır. Hiç kardeşi olmayan çocuklarda davranış bozuklukları ile benlik kavramı arasındaki ilişkinin anlamlı olmadığı, ailenin ilk ve son çocukların da ise önemli olduğu görülmüştür.

Çelik (1994), SSK Ankara Hastanesi Çocuk Psikiyatri Servisine 1992 yılında başvuran 9-14 yaşlarındaki çocukların benlik kavramlarını çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. 134 çocuğun katıldığı araştırmada benlik algılarını saptamak amacıyla Piers-Harris Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda çocukların benlik algılarında cinsiyet, yaş, doğum sırası açısından arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ancak arkadaş ilişkileri çok iyi ve iyi olan çocuklarla kötü olan çocukların benlik algıları anlamlı düzeyde farklı bulunmuştur.

Özkan (1994) 1986-1987 öğretim döneminde Selçuk Üniversitesi'ne devam eden 550 öğrenci üzerinde yaptığı araştırmada benlik saygısını etkileyen etkenleri araştırmıştır. Araştırmada "Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği" kullanılmış ve sonuç olarak benlik saygısının cinsiyete, anne ve babanın eğitim düzeyine, annenin mesleğine, ailenin gelir düzeyine ve ailenin ilgisine göre farklılaştığı görülmüştür. Kızların benlik saygısının erkeklerden yüksek olduğu, babanın eğitim durumu arttıkça benlik saygısının arttığı, annesi ev hanımı olanların benlik saygılarının annesi çalışanlara göre daha yüksek olduğu, üst gelir grubundakilerin yüksek benlik saygısına sahip olma yüzdesinin alt ve orta gelir grubuna göre daha yüksek olduğu ve aile ilgisi arttıkça benlik saygısının arttığı sonuçları bulunmuştur.

Eripek ve Vuran (1996) Eskişehir ili özel alt 5. sınıfa devam eden 15 zihinsel engelli öğrenci ile 5. Sınıfa devam eden 15 normal öğrencinin katılımıyla, zihinsel engelli ve normal çocukların ideal ve gerçek benlikleri arasındaki farkı araştırmıştır. İdeal ve gerçek benlik arasındaki farkı belirlemek üzere Bower'in (1977) "Kendi Hakkında Düşünme Benlik Ölçeği" (Thinking About Yourself) kullanılmıştır. Verilerin analizi sonucunda zihinsel

engelli öğrencilerin ideal ve gerçek benlikleri arasındaki fark ortalaması normal öğrencilerinkinden anlamlı derecede yüksek çıkmıştır. Bu durum zihinsel engelli öğrencilerin kendini değerlendirmeleri ile normal öğrencilerin kendi değerlendirmeleri arasında fark olduğunu göstermiştir.

Turan, Herken, Mutlu ve diğeri (1998) öğrencilerin benlik saygısı ile ruhsal belirtileri arasındaki ilişki ve bunları etkileyen faktörleri araştırmıştır. Çalışmada Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ), Ruhsal Belirti Tarama Listesi (SCL-90-R), Durumluluk ve Süreklilik Kaygı Envanteri(STAI-II) ve Beck Depresyon Ölçeği (BDÖ) kullanılmış ve araştırmaya 1997-1998 eğitim-öğretim yılında S.Ü Diş Hekimliği Fakültesi'ne devam eden 120 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucunda katılımcıların yüksek benlik saygı düzeyine sahip olduğu, cinsiyet açısından bir farklılık olmadığı, benlik saygısı ile anne eğitimi, baba eğitimi, en uzun yaşadığı yerleşim yeri, göç etme durumları arasında bir ilişki olmadığı bulunmuştur. Ayrıca benlik saygısı yüksek olan öğrencilerin depresyon düzeylerinin, sürekli kaygı düzeylerinin ve ruhsal belirti ölçeği ana puanlarının düşük benlik saygısına sahip olan öğrencilere göre daha düşük olduğu görülmüştür.

Sarı (1998) ilkokul II. devre öğrencilerinin sorunlarını azaltmaya yönelik bir grup rehberlik programı hazırlamış ve bu programın problemleri azaltmada ve benlik kavramı düzeylerini artırmadaki etkisini araştırmıştır. 4. ve 5. sınıfa devam eden 80 öğrenci yarı yarıya deney ve kontrol grubu olarak belirlenmiş ve deney grubuna grup rehberliği programı uygulanmış ve program sonunda veriler karşılaştırılmıştır. Verilerin analizi sonucunda deney grubuna uygulanan grup rehberliği programının ilkokul 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin problemlerini azaltmada etkili olduğu; ayrıca yine bu grubun benlik kavramı düzeylerini artırdığı görülmüştür.

Öztürk, Sayan, Tüzün ve diğeri (2000) dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu (DEHB) olan ve metilfenidat kullanan 9-14 yaş arasında 31 çocuk ile aynı yaş grubunda ilaç kullanmayan 40 çocuğu Piers- Harris'in Çocuklarda Öz Kavramı Ölçeği'ni uygulamıştır. Uygulama sonucunda iki grubun benlik saygısı ölçümleri karşılaştırılmış ve istatistiksel olarak benlik saygılarında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Ancak metilfenidatın akademik

beceriler açısından olumlu etkileri görülmüş ve bu durum benlik saygısını artırabileceği şeklinde yorumlanmıştır.

Gömleksiz ve İflazoğlu (2001) küme destekli bireyselleştirme tekniğinin temel eğitim beşinci sınıf öğrencilerinin matematik başarıları ve benlik saygıları üzerindeki etkisini, Adana ilinde ilköğretim okullarına devam eden 92 beşinci sınıf öğrenci üzerinde incelemiştir. Yapılan araştırma sonucunda; akademik başarı açısından, küme destekli bireyselleştirme tekniğinin, tüm sınıf öğretimi yöntemine göre daha etkili olduğu, benlik saygısı açısından ise işe koşulan yöntemler arasında anlamlı bir fark olmadığı gözlenmiştir.

Sayıl, Güre ve Uçanok (2002) ergenliğe geçişte bilgilendirici programların ergenin bilgi düzeyine ve benlik algısına etkisini araştırmıştır. 10-15 yaş aralığında 524 öğrencinin katıldığı çalışmada Buluş Bilgi Düzeyi Testi ve Ergenler için Benlik Algısı Ölçeği kullanılmıştır. Sonuç olarak; bilgilendirme sonrasında ergenlerin buluşa ilişkin bilgi düzeylerinde önemli bir artış olduğu, ancak benlik algısı açısından kızların ve erkeklerin verilen bilgilendirme programından farklı biçimde etkilendikleri görülmüştür.

Sayıl, Güre ve Uçanok (2002) erken ergenlik dönemindeki ergenlerin duygusal gereksinimlerini, endişelerini, anne babalarıyla çatışma alanlarını ve benlik algılarını, 12-14 yaş aralığındaki 170 öğrenciye açık uçlu sorular sorarak araştırmışlardır. Yapılan araştırma sonucunda; erken ergenlik döneminde fiziksel büyüme ve okul başarısıyla ilgili endişelerin fazla olduğu anlayış, ilgi ve hoşgörünün en önemli duygusal gereksinim olduğu görülmüştür. Benlik tanımlarına cinsiyet açısından bakıldığında erkeklerin kendilerini cinsel özellikler ve istekler temelinde tanımladığı, kızların ise daha çok içsel özellikler ve sıfatlar temelinde tanımladığı görülmüştür. Ayrıca 6. ve 7. sınıfların aile ve arkadaş tanımlarına 8. sınıftan daha fazla yer verdiği, içsel tanımlamalara ise 8. sınıflardan daha az yer verdiği görülmüştür.

Üstün ve Akman (2002) 8-11 yaş korunmaya muhtaç çocukların benlik algılarını “Lipsitt Çocuklar için Benlik Kavramı Ölçeği” kullanarak incelemiştir. Araştırmaya Ankara Keçiören Atatürk Çocuk Yuvasında kalan 90 çocuk katılmış ve araştırma sonucunda çocukların benlik algıları ile ideal benlikleri arasında anlamlı bir fark çıkmıştır. Korunmaya

muhtaç çocuklarda ise ideal benlik algısı gerçek benlik algısından daha yüksek çıkmıştır. Araştırmada benlik kavramının oluşmasında sosyal çevre, sosyal destek, beslenme, alınan eğitim gibi değişkenlerin etkili olduğu yorumlanmıştır.

Kahrıman ve Polat (2003) adölesanların aileden ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek ile benlik saygıları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Liseye devam eden 500 adölesanın katılımıyla gerçekleşen araştırmada Procidona ve Heller'in Aile ve Arkadaşlardan Algılanan Sosyal Destek Ölçeği(ASD-AUAR) ve Stanley Coopersmith'in Benlik Saygısı Ölçeği (BSÖ) kullanılmıştır. Araştırma sonucunda adölesanların aileden ve arkadaşlardan algıladıkları sosyal destek ile benlik saygısı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yani algılanan sosyal destek arttıkça benlik saygısı da artmaktadır.

Koçak Çelik (2003) 9-11 yaş aralığındaki çocukların ebeveynlerinin evlilik uyumlarını ve çocukların benlik kavramı gelişimlerini çeşitli demografik değişkenlere göre incelemiştir. Araştırmada “Piers Haris Çocuklar İçin Öz Kavramı Ölçeği” ve “Evlilikte Uyum Ölçeği (EUÖ)” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda çocukların benlik kavramı gelişimlerinde cinsiyetin, annenin ve babanın öğrenim düzeyinin ve çocukla ilgili bir sorun olduğunda onunla iletişim kuran kişinin anlamlı bir farklılık yarattığı görülmüştür. Ebeveynlerin evlilik uyumları ile çocukların benlik saygıları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bu durum ebeveynlerin yaşadıkları sorunları çocuklara fazla yansıtmadıkları şeklinde yorumlanmıştır.

Karaduman (2004) Dikkat Toplama Eğitim Programının ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin dikkat toplama düzeyi, benlik algısı ve başarı düzeylerine etkisini incelemiştir. Ankara'nın Mamak ilçesinde bir ilköğretim okulunda 4. ve 5. sınıfa giden öğrencilere Cattell Uluslar arası Zeka Ölçeği 2A formu uygulanmış ve ölçeğe göre, $ZB \geq 95$ olarak belirlenen 96 öğrenci araştırmaya dahil edilmiştir. Rastlantısal olarak deney ve kontrol grubu oluşturulmuş, deney grubu iki farklı eğitim almak üzere ikiye ayrılmıştır. Uygulanan eğitim programları sonrasında öğrencilerin dikkat toplama düzeylerinde, akademik benlik algısı ve okul başarısı üzerinde kontrol grubundaki öğrencilere göre anlamlı derecede yükselme olduğu görülmüştür.

Kapıcı (2004) ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin zorbalığa maruz kalıp kalmamanın benlik saygısı, depresyon, durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinde nasıl bir farklılaşmaya neden olduğunu araştırmıştır. Araştırmaya 206 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucunda; öğrencilerin %40 oranında bedensel, sözel, duygusal ve cinsel zorbalığa maruz kaldıkları, zorbalığın demografik değişkenlerden çok psikolojik değişkenlerle bağlantılı olduğu belirlenmiştir. Bedensel, sözel, duygusal ve cinsel zorbalığa daha fazla maruz kalan çocukların benlik saygılarının, daha az maruz kalan çocuklardan önemli ölçüde düşük olduğu görülmüştür.

Ünal (2004) üniversite öğrencilerinin çekingenlik, aleksitimi ve benlik saygısı arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Toronto Aleksitimi, Rosenberg Benlik Saygısı, Rathus Atılganlık ölçeklerinin kullanıldığı çalışmaya 115 üniversite öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonucunda aleksitiminin depresyonla ve düşük benlik saygısıyla pozitif ilişkisi olduğu görülmüştür. Çekingenlik ve aleksitimi arasında anlamlı ilişki bulunurken cinsiyet faktörü açısından aleksitimide anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Baybek ve Yavuz (2005) Muğla Üniversitesi öğrencilerinin benlik saygılarını çeşitli değişkenler açısından incelemişlerdir. 820 öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilen araştırmada Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin %61,5'nin benlik saygısının yüksek düzeyde olduğu, kardeş sayısı arttıkça benlik saygısının düştüğü, anne eğitimi arttıkça benlik saygısının arttığı, aile tutumu demokrat olan çocuklarda yüksek ilgisiz olanlarda ise düşük olduğu ve aile geliri arttıkça benlik saygısının arttığı görülmüştür.

Bozanoğlu (2005) yapmış olduğu araştırmada bilişsel davranışçı yaklaşıma dayalı grup rehberliğinin güdülenme, benlik saygısı, başarı ve sınav kaygısı düzeylerine etkisini deneysel bir çalışma ile incelemiştir. Akademik Güdülenme Ölçeği, Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği (akademik benlik saygısına ilişkin alt ölçek) ve Sınav Kaygısı Envanterinin kullanıldığı araştırmaya Ankara Kurtuluş Lisesi 9.sınıfı tekrar toplam 102 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucunda bilişsel davranışçı yaklaşıma dayalı grup rehberliği yaşantısının, öğrencileri akademik benlik saygısı düzeylerinin yükselmesinde ve bu farklılığın kalıcılığında etkili olduğu görülmüştür.

Erikçi (2005) ana baba yoksunluğunun 9-15 yaş aralığındaki çocukların benlik kavramları üzerindeki etkisini çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. Araştırmaya Konya iline bağlı çeşitli yuva ve yurtlarda kalan 134 çocuk katılmıştır. Araştırmada “Piers-Harris Çocuklar İçin Öz-Kavramı Ölçeği” kullanılmıştır. Ana baba yoksunluğu türü “Her İkisi de Öldü”, “Babam Öldü Annem Yaşıyor”, “Annem Öldü Babam Yaşıyor” ve “Annem Babam Ayrıldılar” şeklinde dört gruba ayrılmıştır. Verilerin analizi sonucunda ana baba yoksunluğu türüne göre en düşük benlik saygısı puanına, anne ve babasının her ikisinin de öldüğü grupta rastlanmıştır. Diğer gruplarla karşılaştırıldığında benlik saygısı puan ortalaması en yüksek, anne ve babası hayatta ancak ayrı olan grupta görülmüştür. Ana baba yoksunluğu sonrasında çocukların kaldıkları yerlere göre benlik saygısı puanları incelendiğinde, aile yanında kalan çocukların benlik saygısı puan ortalamaları akraba yanında kalan ve yurttan kalanlardan daha yüksek bulunmuştur. En düşük benlik saygısı puan ortalamasına ise yurttan kalan çocuklarda rastlanmıştır. Yaş değişkeni açısından benlik puanlarına bakıldığında çocukların yaşları büyüdükçe benlik saygısı puan ortalamalarının azaldığı görülmüştür. Ayrıca kız çocukların benlik saygısı puanları erkek çocuklardan yüksek olmakla birlikte istatistiksel olarak anlamlı fark görülmemiştir.

Halıcı (2005) yatılı ilköğretim bölge okullarına devam eden ve ailesiyle birlikte kalan 12-14 yaş grubu çocukların saldırganlık eğilimleri ile benlik kavramlarını incelemiştir. Çalışmaya Ankara ilinde yatılı ilköğretim bölge okullarına devam eden 12-14 yaş grubunda 360 öğrenci katılmıştır. Araştırmada “Piers- Harris Çocuklar İçin Öz-Kavramı Ölçeği” ve “Saldırganlık Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda çocuğun yaşadığı yerin ve saldırganlık eğiliminin yansıtılmış saldırganlık (YS) ve kendine dönük saldırganlık (KDS) boyutlarına ve benlik kavramına ilişkin puanlarda anlamlı şekilde farklılaştığı görülmüştür. Benlik kavramı ile saldırganlık bunalımı (SB) ve yansıtılmış saldırganlık (YS) puanları arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca cinsiyet açısından benlik puanları değerlendirildiğinde kızların benlik puanlarının erkeklerinkinden anlamlı bir şekilde yüksek bulunmuştur.

Bal (2006) ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin benlik algıları ile atılganlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. İstanbul ilinde ilköğretim 5. sınıfa devam eden 300 öğrencinin katıldığı araştırmada “Benlik Tasarımı Envanteri” ve “Atılganlık Envanteri” kullanılmıştır.

Öğrencilerin sosyo- ekonomik düzeylerine göre benlik algıları ve atılganlık düzeylerinin farklılaşmakta olduğu görülmüştür. Başarı algısı düşük olan öğrencilerin atılganlık düzeyleri düşük bulunmuş ve benlik algıları ile atılganlık düzeyleri arasında düşük düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki görülmüştür.

Cevher ve Buluş (2006) okul öncesine devam eden 5-6 yaş çocukların akademik benlik saygısı düzeyini çeşitli demografik değişkenler yönünden incelemiştir. Denizli ilinde anaokuluna devam eden 361 çocuk araştırmaya katılmıştır. Araştırma sonucunda çocukların akademik benlik saygı düzeylerinin ortalamasının altında olduğu, öğretmenin kıdem yılına ve kurumun özel veya resmi olup olmamasına, çocuğun yaşına bağlı olarak değişiklik göstermediği belirlenmiştir. Ayrıca kızların akademik benlik saygılarının erkeklerinkine göre daha düşük olduğu, ailenin aylık toplam geliri ile çocuğun akademik benlik saygısı düzeyi arasında ters yönde ilişki olduğu, annenin ve babanın eğitim düzeyi yükseldikçe çocukların akademik benlik saygılarının düştüğü görülmüştür.

Çetinkaya, Arslan, Nur ve diğerleri (2006) Sivas il merkezinde sosyoekonomik düzeyi farklı üç ilköğretim okulunda 5-8. sınıfa devam eden 521 öğrencinin benlik saygı düzeylerini incelemişlerdir. Çalışmada “Piers Harris’in Çocuklarda Öz Kavramı Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda sosyoekonomik düzeyi iyi ve orta olan öğrencilerin benlik saygılarının sosyoekonomik düşük olan öğrencilerden anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Benlik saygısı ile okul, yaş, sınıf, baba mesleği, baba öğrenim durumu ve kardeş sayısı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Gürsoy (2006) ergenlerin benlik tasarımı, durumluk ve süreklilik kaygı düzeylerini cinsiyet ve sosyo- ekonomik durum değişkenlerine göre araştırmıştır. Lise bir ve ikinci sınıfa giden 300 ergenle yürütülen çalışma sonucunda ergenlerin sosyo-ekonomik düzeyinin benlik tasarımı, durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinde anlamlı şekilde farklılaştığı, cinsiyetin ise anlamlı bir farka neden olmadığı görülmüştür. Ayrıca benlik tasarımı ile durumluk ve sürekli kaygı arasında anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu ortaya konulmuştur.

Güvenç ve Aktaş (2006) ergenlik döneminde yaş, toplumsal cinsiyet, bireysel ve ilişkisel tutumları, benlik değeri ve yaşam becerilerine ilişkin algıları incelemişlerdir. 12-16 yaş

grubundan 281 öğrencinin katıldığı araştırma sonucunda; ergenin yaşının benlik değeri ve yaşam becerileri değişkenini yordamadığı, cinsiyetin ise sadece iletişim algısını olumlu yönde yordadığı tespit edilmiştir. Benlik değeri, atılganlık ve iletişim becerilerine ilişkin algıların tümünün başkasının bakış açısına duyarlık boyutu tarafından olumlu yönde, insan doğasının zayıflığına ve çabanın anlamsızlığına yönelik inançlardan olumsuz yönde yordandığını göstermiştir. Benlik değeri ve iletişim becerileri algısının kuralcılıktan, yine benlik değeri ve atılganlık algısının ise kişisel kontrol eksikliğinden ve her iki yaşam becerisine ilişkin algının da kişisel sıkıntı boyutundan yordanabildiği görülmüştür.

Kanay (2006) Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu olan 9-13 yaş grubu ilköğretim öğrencilerinin uyumsal davranışları, benlik kavramı ve akademik başarıları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. DEHB tanısı konmuş 45 ilköğretim öncesi ve bu tanı konulmayan 45 ilköğretim öğrencisinin katıldığı araştırmada Piers-Harris Çocuklarda Öz Kavramı Ölçeği ve 4-18 Yaş Çocuk ve Gençler İçin Davranış Değerlendirme Ölçeği kullanılmıştır. Öğrencilerin akademik başarılarının göstergesi olarak iki dönem sonu not ortalamaları alınmıştır. Araştırma sonucunda DEHB tanısı konulan çocukların uyumsal davranışları ile benlik kavramı ve akademik başarı arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ayrıca DEHB tanısı konulan ve konulmayan çocukların benlik kavramları, uyumsal davranışları ve akademik başarıları arasında da anlamlı farklılıklar görülmüştür.

Öztürk (2006) anne- babası boşanmış ve boşanmamış çocukların benlik kavramı ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. 9-13 yaşlarındaki 308 öğrencinin katıldığı araştırmada Piers- Harris'in Çocuklar İçin Öz Kavramı Ölçeği ve Çocuklar için sürekli kaygı envanteri kullanılmıştır. Anne-babası boşanmamış çocukların benlik saygısı düzeyi anne-babası boşanmış çocuklardan anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Ayrıca kaygı düzeyi ve benlik saygısı arasındaki ilişkiye bakıldığında kaygı düzeyi yüksek olan çocukların benlik saygılarının düşük olduğu görülmüştür.

Şirvanlı Özen (2006) araştırmasında ergenlerde, algılanan çocuk yetiştirme stili ve benlik imgesinin, akran zorbalığına maruz kalma derecesini yordayıp yordamadığını incelemiştir. Araştırmaya İstanbul'da 6, 7,8 ve 10. sınıflarda öğrenim gören 622 öğrenci katılmıştır. Araştırmada “Akran Zorbalığı Kurbanları Belirleme Ölçeği”, “ Çocuk Yetiştirme Stilleri

Ölçeği” ve “Offer Benlik İmgesi Ölçeği” kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda öğrencilerin akran zorbalığına maruz kalmalarının yaş, algılanan çocuk yetiştirme stilleri ve sahip olunan benlik imgelerince anlamlı yordandığı görülmüştür. Akran zorbalığına maruz kalma ile benlik saygısı arasında negatif yönde bir ilişki bulunmuş ve olumsuz benlik saygısının akran zorbalığına maruz kalmayı da beraberinde getirdiği şeklinde yorumlanmıştır.

Uşaklı (2006) drama temelli grup rehberliğinin 5. sınıf öğrencilerinin arkadaşlık ilişkilerine, atılganlıklarına ve benlik saygılarına olan etkisini araştırmıştır. 12 hafta süren çalışma sonucunda drama temelli grup rehberliğinin öğrencilerin arkadaşlık ilişkilerini değiştirmiş ve atılganlıklarını artırmıştır. Ancak öğrencilerin benlik saygılarında anlamlı düzeyde bir farklılık olmamıştır.

Bulut Serin ve Öztürk (2007) anne-babası boşanmış 9-13 yaşlarındaki çocuklar ile aynı yaş grubundaki anne-babası boşanmamış çocukların benlik saygısı ile kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi, ilköğretim okullarına devam eden 308 öğrenci üzerinde araştırmıştır. Araştırma sonucunda; anne-babası boşanmış çocuklarla, anne-babası boşanmamış çocukların kaygı düzeyleri ve benlik saygıları arasında anlamlı farklılıklar olduğu saptanmıştır. Verilere göre anne-babası boşanmış olan çocukların kaygı düzeylerinin daha yüksek ve benlik saygılarının daha düşük olduğu; anne-babası boşanmamış olan çocukların kaygı düzeyi daha düşük ve benlik saygıları daha yüksek olduğu saptanmıştır. Ayrıca anne-babası boşanmış çocuklarda 9 yaş grubundaki çocukların 11 yaşındaki çocuklara göre benlik saygılarının daha yüksek olduğu görülmüştür.

Duman Maraba (2007) algılanan empatik sınıf atmosferi ile öğrencilerin benlik imgeleri arasındaki ilişkileri incelemiştir. İlköğretim ikinci kademeye devam eden 286 öğrencinin katıldığı araştırmada “Offer Benlik İmgesi Envanteri” ve “Empatik Sınıf Atmosferi Ölçeği” kullanılmıştır. Verilerin analizi sonucunda benlik imgesi ile empatik sınıf atmosferi arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yapılan çoklu regresyon analizi sonucu ise empatik sınıf atmosferi ve anne eğitim düzeyinin benlik imgesinin yordayıcıları olduğu saptanmıştır. Cinsiyet açısından benlik imgesi ve empatik sınıf atmosferini algılama tutumlarında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

İmamoğlu ve Güler (2007) çalışmalarında gençlerin geleceği ilişkin yönelimlerini saptanmasıyla ilgili yönelimlerin Dengeli Bütünleşme ve Ayrışma/Ayırdetme Modeli'nin öngörülerine göre benlik tiplerinin nasıl farklılaştıklarını araştırmışlardır. Araştırmaya katılan 295 üniversite öğrencisine Geleceğe Yönelik Tutum Ölçeği ile Olumlu Gelecek Beklentisi Ölçeği Gelecek Zaman Yönelimi Ölçeği ve Dengeli Bütünleşme - Ayrışma (Denge) Ölçeği uygulanmıştır. Denge Modeli'nce psikolojik işlevler bakımından sırasıyla en olumlu ve en olumsuz benlik tipleri olarak önerilen ilişkili-kendileşmiş (dengeli) ile kopuk-kalıplaşmış (dengesiz) benlik tiplerindeki kişilerin geleceğe yönelimlerinde anlamlı farklılıklar gözlenmiştir.

Kılıç Duran (2007) 9,10,11 yaşındaki çocukların ailelerinin sosyoekonomik düzeylerinin zihinsel gelişimleri ve benlik saygılarına etkisini araştırmıştır. Piers Haris Çocuklar İçin Öz Kavramı Ölçeği'nin kullanıldığı araştırmaya 216 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucunda kızların benlik saygısı puan ortalamalarının erkeklerden anlamlı derecede yüksek olduğu; ailenin sosyoekonomik durumunun benlik saygısıyla anlamlı ilişkisi bulunmazken zihinsel gelişimi pozitif yönde etkilediği görülmüştür. Ayrıca zihinsel gelişim arttıkça benlik saygısının arttığı ve ailedeki çocuk sayısı ile zihinsel gelişim arasında ise ters yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Korkmaz (2007), Bursa'da yaz okuluna devam eden (8-12 yaş aralığında) 152 çocuğun katılımıyla sporun özsaygı üzerindeki etkisini araştırmıştır. Araştırmada öğrencilerin benlik saygı düzeyini belirlemek için "Coopersmith Benlik Saygısı" ölçeğini ön test ve son test şeklinde uygulamıştır. Analiz sonucunda benlik saygısı, sosyal benlik saygısı, akademik benlik saygısı puanları arasında anlamlı bir fark saptanmıştır. Sonuç olarak sporun benlik saygısını artırmada olumlu etkisi olduğu görülmüştür.

Özmen (2007) ergenlerin benlik saygısına aileden algılanan iletişim biçimlerinin etkisini bir uygulama örneği ile incelemiştir. Aile iletişim biçimleri "Hoşgörülü Aile İçi İletişim Biçimi, Çoğulcu Aile İçi İletişim Biçimi, Otoriter Aile İçi İletişim Biçimi ve Dağınık Aile İçi İletişim Biçimi" olarak sınıflandırılmıştır. Araştırma sonucunda çoğulcu aile yapısına sahip öğrencilerin benlik saygısı ortalaması en yüksek, dağınık aile yapısına sahip öğrencilerin benlik saygısı ise en düşük bulunmuştur.

Şirin ve Turan (2007) Bakırköy Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Hastanesi, AMATEM (Alkol ve Madde Araştırma Tedavi Eğitim Merkezi) ve Balıklı Rum Hastanesi Vakfı, Anatolia Polikliniği'nde yatan ve yaş ortalamaları 44 olan toplam 46 alkol bağımlısının katılımıyla, alkol bağımlılarının benlik bilinçleri ile sosyal uyum düzeyleri arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırmada Benlik Tasarımı envanteri ile Hacettepe Kişilik Envanteri'nin sosyal uyum alt ölçekleri kullanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre benlik bilinci yüksek olan alkol bağımlılarının aile ilişkileri, sosyal ilişkiler, sosyal normlar, antisosyal eğilimler ve toplam sosyal uyum düzeylerinin de yüksek olduğu; benlik bilinci düşük olanlarda bu değişkenlere ilişkin puanların düşük olduğu görülmüştür. Bu araştırma benlik bilinci ile sosyal uyum arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Bunu yanı sıra alkol bağımlılarının sosyal uyum düzeylerinde cinsiyet, medeni hal ve eğitim seviyesine göre anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Ünal (2007) atılganlık beceri eğitiminin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin atılganlık düzeyi ve benlik saygısı üzerindeki etkisini incelemiştir. 20 deney 20 kontrol grubu olmak üzere 40 öğrenci çalışmaya katılmıştır. "Rathus Atılganlık Envanteri" ve "Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği" kullanılmış ve sonuç olarak uygulanan beceri eğitiminin atılganlık düzeyi ve benlik saygısını geliştirmede etkili olmadığı görülmüştür.

Yavuz (2007) son çocukluk döneminde öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin benlik saygısı ve bazı değişkenler açısından incelemiştir. Mersin ilinde 4. ve 5. Sınıfa devam eden 507 öğrencinin katıldığı araştırmada "Davranış Değerlendirme Ölçeği" ve "Piers- Harris Çocuklar İçin Öz-Kavramı Ölçeği" kullanılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda son çocukluk döneminde öğrencilerin benlik saygısı puanlarının saldırganlık düzeylerini anlamlı düzeyde yordadığı görülmüştür. Bu dönemde öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin cinsiyet, yaş, sürekli tedavi olunan bir hastalığın varlığı, baba öğrenim durumu, ailenin sosyo-ekonomik durumu, televizyon izleme süresi ve izlediği program ile arkadaşlık ilişkilerine göre anlamlı derece farklılaştığı bulunmuştur. Ancak öğrencilerin bu dönemdeki saldırganlık puanlarının kardeş sayısı, doğum sırası, anaokuluna gitme, anne çalışma ve anne öğrenim durumuna göre farklılaşmadığı görülmüştür.

Çeçen (2008) üniversite öğrencilerinin yaşam doyumunun yordanmasında bireysel bütünlük duygusu (anlaşılabilirlik, anlamlılık, yönetme), aile bütünlük duygusu ve benlik saygısının katkısını araştırmıştır. Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi'ne devam eden 393 öğrencinin katıldığı araştırmada “Bireysel Bütünlük (Tutarlılık) Duygusu Ölçeği”, “Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği”, “Rosenberg Benlik Saygısı Envanteri” ve “Yaşam Doyumu Ölçekleri” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda yaşam doyumu ile bireysel, ailesel bütünlük duygusu ve benlik saygısı arasında olumlu orta ve güçlü düzeyde ilişkiler görülmüştür. Tüm değişkenler yaşam doyumu varyansının %40'ını açıklamıştır. Yaşam doyumunu sırasıyla anlaşılabilirlik, aile bütünlük duygusu, benlik saygısı, yönetilebilirlik ve anlamlılık değişkenlerinin yordadığı görülmüştür.

Eryılmaz (2008) 10-11 yaşındaki öğrencilerin benlik kavramları ile bilişsel performansları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. 169 çocuğun katıldığı araştırmada CAS (Bilişsel Değerlendirme Sistemi) Testi ve Piers Harris Benlik Kavramı Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda benlik kavramı, zihinsel okul durumu ve popülerlik boyutlarının CAS testi planlama ve dikkat arasında anlamlı ilişkileri olduğu bulunmuştur.

Kabalıcı (2008) ilköğretim öğrencileri için benlik saygısı ve sınav kaygısının akademik başarının yordayıcısı olup olmadığını incelemiştir. 426 öğrencinin katıldığı çalışmada “Sınav Kaygısı Envanteri” ve “Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda cinsiyet, baba öğrenim durumu, sınav kaygısı kuruntu alt boyutu, sınav kaygısı duyusallık alt boyutu, sosyal benlik saygısı, okul-akademik benlik saygısı bağımsız değişkenlerinin akademik başarıyı görülmüştür.

Kanay ve Girli (2008) dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu olan 9-13 yaş grubu ilköğretim öğrencilerinin uyumsal davranışları, benlik kavramı ve akademik başarıları arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. İzmir ilinde ilköğretim kurumlarına devam eden 45 öğrenci ile bu öğrencilerin veli ve öğretmenleriyle yapılan araştırma sonucunda; 9-13 yaş grubu çocukların uyumsal davranışları, benlik kavramı ve akademik başarıları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Kındap, Sayıl ve Kumru (2008) annenin davranışsal ve psikolojik kontrolü ile ergenin arkadaşlıkları, psikososyal ve akademik uyumu arasındaki doğrudan ilişkileri ve benlik değerinin aracı rolünü bir model önerisiyle incelemiştir. Katılımcılar 12-18 yaş aralığında, orta SED'den gelen 7-10. sınıflarda okuyan 409 ergendir. Araştırmada Saldırganlık ve Olumlu Sosyal Davranış, Yalnızlık ve Sosyal Doyum, UCLA Yalnızlık, Ergenler İçin Benlik Algısı, Davranışsal Kontrol, Psikolojik Kontrol, Sapkın Arkadaş ve Olumlu Sosyal Arkadaş ölçekleri kullanılmıştır. Sınanan yapısal eşitlik modelleri sonucunda hem kızlarda hem de erkeklerde davranışsal kontrolün benlik değerini arttırdığı, psikolojik kontrolün benlik değeriyle ilişkili olmadığı, ayrıca davranışsal ve psikolojik kontrolün cinsiyete göre olumlu ve olumsuz sonuç değişkenlerle gösterdiği ilişki durumunun farklılaştığı görülmüştür.

Sarı ve Cenkseven (2008) ilköğretim öğrencilerinin okul yaşam kalitesine ilişkin algılarının ve benlik kavramının alt boyutlarını yordadığını belirlemek amacıyla, Adana ili Seyhan ve Yüreğir merkez ilçelerinde bulunan dört ilköğretim okulunun 4, 5, 6. ve 7. sınıfına devam eden 493 öğrencisiyle bir araştırma yapmıştır. “Okul Yaşam Kalitesi Ölçeği” (OYKÖ) ve “Piers-Harris Çocuklarda Öz-Kavramı Ölçeği” kullanılarak yapılan araştırma sonucunda “Çocuklarda Öz-Kavramı Ölçeği'nin tüm boyutlarının okul yaşam kalitesi ile anlamlı ilişkiler gösterdiği belirlenmiştir.

Yiğit (2008) ilköğretim 2. kademe öğrencilerinin depresyon ve sosyal beceri düzeylerinin benlik saygısı ile olan ilişkisini incelemiştir. Konya ilinin Selçuklu ilçesinde ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıfa devam eden 800 öğrencinin katıldığı araştırmada “Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği”, “Matson Çocuklarda Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği” ve Piers- Harris Çocuklarda Benlik-Kavramı Ölçeği” kullanılmıştır. Verilerin analizi sonucunda benlik saygısı ölçeğinin uyum ve davranış, popülerite ve fiziksel görünüm alt boyutlarının depresyon puanlarını anlamlı düzeyde yordamadığı; ancak mutluluk, kaygı, zihinsel ve okul durumu alt boyutlarının depresyon puanlarını anlamlı düzeyde yordadığı görülmüştür. Depresyon düzeyi arttıkça benlik saygısının düştüğü belirlenmiştir. İlköğretim öğrencilerinin olumsuz sosyal beceri puanları ile mutluluk, kaygı, davranış ve uyum alt boyutları arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler bulunurken; olumlu sosyal beceri puanları ile mutluluk,

popülerite, davranış ve uyum, fiziksel görünüm ve zihinsel ve okul durumu puanları arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Zincirkıran (2008) okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 6 yaş grubundaki çocukların benlik kavramlarını çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. İstanbul ilinde anasınıfına devam eden 180 öğrencinin katıldığı araştırmada 6 yaş çocuklar için geliştirilmiş “Demoulin Çocuklar İçin Benlik Algısı Testi” kullanılmıştır. Çocukların öz saygı puanlarının baba eğitim durumu, anne eğitim durumu, okulöncesi kuruma devam ettiği süre, okulöncesi kuruma başlamadan önce bakım veren kişiye anlamlı derecede farklılaştığı; cinsiyet, kardeşi olup olmaması ve anne çalışma durumuna göre ise farklılaşmadığı görülmüştür.

Başbay ve Senemoğlu (2009) araştırmalarında projeye dayalı öğretimin akademik benlik kavramı ve derse yönelik tutuma etkisini araştırmışlardır. Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü lisans programında yer alan “Öğretim Tasarımı” dersini alan 37 öğrenci araştırmaya katılmıştır. Araştırmada kontrol gruplu öntest-sontest deneysel desen kullanılmıştır. 12 hafta süren çalışma sonucunda projeye dayalı öğretimin öğrencilerin akademik benlik kavramları ve tutumları üzerinde olumlu etkisi olduğu görülmüştür.

Büyükşahin Çevik ve Atıcı (2009) lise 3. Sınıf öğrencilerinin benlik saygılarını bazı değişkenlere göre incelemiştir. Adana ilinde çeşitli liselere devam eden 532 öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilen araştırmada, “Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri” ve “Arkadaş İlişkileri Anketi” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin benlik saygısı cinsiyete, arkadaş sayısına ve yakın arkadaş sayısına göre anlamlı bir fark göstermemektedir. Ancak öğrencilerin karşı cinsten arkadaşlarının olup olmaması, romantik bir arkadaşlarının olması ve ailenin arkadaşlık ilişkisine müdahale etmesine göre benlik saygısının bazı alt boyutlarında anlamlı farklar görülmüştür. Karşı cinsle romantik bir arkadaşlığı olanların sosyal benlik saygısı yüksek olurken aile ile benlik saygısında durum aynı durum söz konusu olmadığı, ailenin ilişkiye müdahale etme durumuna göre benlik saygısı puanlarının değiştiği sonucuna ulaşılmıştır.

Coşkun ve Altay (2009) lise öğrencilerinin yabancılaşma düzeyiyle benlik algıları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Osmaniye ilinde liseye devam eden 352 öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilen araştırmada “Öğrenci Yabancılaşma Ölçeği” ile “ Sosyal Karşılaştırma Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin yabancılaşma düzeyleri ile benlik algıları arasında negatif bir ilişki olduğu; okul güvenliğini yetersiz bulan öğrencilerin benlik algılarının düşük, yabancılaşma düzeylerinin ise yüksek düzeyde olduğunu ve meslek lisesi öğrencilerinin benlik algısı düzeylerinin Anadolu lisesinde okuyan öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Çetinkaya, Nur, Ayvaz ve diğerleri. (2009) sosyoekonomik durumu farklı üç ilköğretim okulu öğrencilerinde akran zorbalığının depresyon ve benlik saygı düzeyiyle ilişkisini araştırmıştır. Çalışmaya Sivas il merkezinin sosyoekonomik düzeyi farklı üç ilköğretim okulunda 5-8. sınıfa devam eden 563 öğrenci katılmıştır. Çalışmada Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği ile Piers Harris’in Çocuklarda Öz-Kavramı Ölçeği, akran zorbalığı türünü belirlemek için Şiddet-Kaba Güç Anketi kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda öğrencilerin zorbalığa maruz kalma oranı %43 olduğu, her SED’de zorbalığa maruz kalanların benlik saygılarının düşük olduğu ve özellikle SED düşük olan öğrencilerde benlik saygısının daha da düştüğü görülmüştür.

Gürbüz (2009) 5. Sınıf öğrencilerinin akademik başarıları ile benlik saygısı düzeylerini, okul sonrası kültürel-sportif etkinliklere katılmaları açısından incelemiştir. “Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri”nin kullanıldığı araştırmaya 300 öğrenci katılmıştır. Okul sonrası sportif ve kültürel etkinliklere katılan öğrencilerin akademik başarı ve benlik saygısı düzeylerinin katılmayanlara göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Benlik saygı düzeyleri yüksek öğrencilerin, akademik başarı düzeylerinin de yüksek olduğu veya akademik başarı düzeyleri düşük olan öğrencilerin benlik saygı düzeylerinin düşük olduğu görülmüştür.

Hamarta ve Demirbaş (2009) lise öğrencilerinin utangaçlık ve benlik saygılarının fonksiyonel olmayan tutumlarla ilişkisini incelemiştir. “Utangaçlık Ölçeği”, “Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri” ve “Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği”nin kullanıldığı araştırmaya Trabzon’da liseye devam eden 498 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucunda utangaçlık ve benlik saygısı arasında negatif yönde anlamlı, utangaçlık ve

fonksiyonel olmayan tutumların onaylanma alt boyutu ile pozitif yönde anlamlı bir ilişkisi olduğu görülmüştür. Benlik saygısı ile mükemmeliyetçi tutum ve onaylanma ihtiyacı arasında da negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca benlik saygısını mükemmeliyetçilik ve onaylanma ihtiyacının yordadığı, utangaçlığı ise sadece onaylanma ihtiyacının yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Hamarta, Arslan, Saygılı ve diğeri (2009) üniversite öğrencilerinin benlik saygısı ve akılcı olmayan inançları ile stresle başa çıkma yaklaşımları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. 601 öğrencinin katıldığı araştırmada Stresle Başa Çıkma Ölçeği, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ve Akılcı Olmayan İnanç Ölçeği kullanılmıştır. Veri analizleri sonucunda problem odaklı başa çıkma ile benlik saygısı arasında pozitif bir ilişki; problem odaklı başa çıkma ile akılcı olmayan inançlar arasında negatif bir ilişki; stresle başa çıkmada sosyal destek arama ile benlik saygısı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Yani stres durumları ve başa çıkmada benlik saygısının olumlu bir etkiye sahipken akılcı olmayan inançlar olumsuz bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kandemir ve Özbay (2009) yapmış oldukları araştırmada sınıf içinde algılanan empatik atmosfer ile benlik saygısı arasındaki etkileşimin akran zorbalığı ile ilişkisini incelemiştir. Araştırmaya Ankara merkez ilköğretim okullarında 6, 7 ve 8. sınıfa devam eden 426 öğrencinin katılmıştır. “Empatik Sınıf Atmosferi Tutum Ölçeği (ESATÖ)”, “Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri”, “Şiddet-Kaba Güç Anketi” ölçekleri araştırmada kullanılmıştır. Veri analizi sonucunda öğrencilerin sınıf içersinde algıladıkları empatik atmosfer ile zorbalık davranışları arasında ters ve doğrusal yönde anlamlı bir ilişki olduğu; yüksek düzey benlik saygısına sahip olan bireylerin, düşük düzey benlik saygısına sahip bireylere göre; orta düzey benlik saygısına sahip bireylerin de düşük düzey benlik saygısına sahip bireyler daha az zorbalığa maruz kaldığı görülmüştür.

Kararımak ve Siviş Çetinkaya (2009) benlik saygısının ve kontrol odağının psikolojik sağlamlık üzerine etkisini bir model ile test etmişlerdir. Araştırmaya 1999 depremini Bolu, Düzce, Kocaeli, Sakarya ya da Yalova illerinin birinde yaşamış olan 363 kişi katılmıştır. Ego-Sağlamlığı ölçeği, Rosenberg Benlik-saygısı ölçeği, Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği, Kontrol Odağı Ölçeği araştırmada kullanılmıştır. Verilerin analizi sonucunda kontrol odağı

ile benlik saygısı arasında ve kontrol odağı ile psikolojik sağlamlık arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Sonuçlar dünya literatürü ile uyumludur ve böylece uygulanan model bütün olarak doğrulanmıştır.

Sümer ve Anafarta Şendağ (2009) ilköğretim 5. ve 6. sınıfa devam eden 194 öğrencinin katılımıyla orta çocukluk döneminde ebeveynlere bağlanmanın, benlik algısı ve kaygı üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği'nin (KGBÖ) kullanıldığı araştırmada anne ve babaya güvenli bağlanmanın birbirinden bağımsız olarak bütün benlik alanlarında olumlu değerlendirmeye ve düşük kaygıyla ilişkili olduğu; anne ve babaya bağlanma arasındaki ortak etkinin de fiziksel görünüm algısını ve bütünsel benlik algısını anlamlı olarak yordadığı ve benlik değerlendirmelerinin bağlanma ile kaygı arasında tam aracı değişken rolü üstlendiği saptanmıştır.

Şirvanlı Özen (2009) araştırmasında anneden algılanan kabul/ilginin, ergenin benlik-algısı üzerindeki rolünü ve babadan algılanan kabul/ilginin, bu ilişkideki aracı rolünü cinsiyet değişkenine göre incelemiştir. Araştırmaya İstanbul'da orta sosyo ekonomik düzeyi temsilen ilköğretim okulları ikinci kademesinde öğrenim gören 680 öğrenci katılmıştır. Araştırmada "Demografik Bilgi Formu", "Çocuk Yetiştirme Stilleri Ölçeği" ve "Offer Benlik İmgesi Ölçeği" kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda öğrencilerin benlik algıları ile annelerinden algıladıkları kabul/ilgi arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Ayrıca özellikle kız öğrencilerde bu ilişkiyi babadan algılanan kabul/ilginin güçlendirdiği görülmüştür.

Yüksel (2009) 2003-2004 öğretim yılı güz dönemi Bursa'da ilköğretim okuluna devam eden 2008 öğrencinin katılımıyla, ilköğretim öğrencilerinin empati, aile işlevleri ve benlik kavramları arasındaki ilişkiyi incelenmiştir. Öğrencilerin empati düzeylerini ölçmek üzere Çocuklar için Empati Ölçeği, aile işlevlerini ölçmek üzere Aile Değerlendirme Ölçeği, benlik-kavramlarını ölçmek üzere Piers-Harris Çocuklar için Benlik Kavramı Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin empati, benlik kavramı ve aile işlevleri arasında olumlu yönde bir ilişki görülmüştür.

Aşıcı ve Aslan (2010) araştırmalarında okul zorbalığı ile benlik belirginliği arasındaki ilişki incelemişlerdir. Ankara ilinde çeşitli liselere devam eden 313 öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilen çalışmada Öğrenci İlişkileri Tutum Ölçeği ve Benlik Belirginliği Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizi sonucunda benlik belirginliğinin annenin ve babanın tutumuna göre farklılık gösterdiği, Öğrenci İlişkileri Tutum Ölçeği'nin zorba kişilik alt ölçek puanı ile benlik belirginliği puanları arasında anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür. Erkeklerin daha fazla zorba kişilik sergiledikleri, kızlar ise daha fazla kendine güven, zorbalıktan kaçınma ve benlik belirginliği davranışları gösterdikleri görülmüştür.

Aydoğan (2010) ilköğretim 2. Kademe öğrencilerinin umut ve benlik saygısı düzeylerini incelemiştir. Aydın ilinde ilköğretime devam eden 820 öğrenci üzerinde yapılan çalışmada “Piers- Harris Çocuklarda Öz- Kavramı Ölçeği” ve “Çocuklarda Umut Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda benlik saygısı ile umut düzeyi arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu görülmüştür.

Gelbal, Duyan, Sevin ve diğer (2010), benlik saygısının şekillenmesini sosyo-demografik özellikler ve algılanan sosyal destek açısından incelemiştir. Araştırmada 461 lise öğrencisiyle görüşme yapılmış çevresinden yüksek sosyal destek algılayan öğrencilerin benlik saygısı, sosyal destek düzeyi düşük olanlardan yüksek bulunmuştur. Ayrıca kızların, anne-babaları üniversite mezunu olan ve uzun süre kentte yaşayan öğrencilerin benlik saygısı diğerlerinden yüksek bulunmuştur. Akademik başarı açısından bakıldığında; başarı düşük olan öğrencilerin benlik saygısının, başarısı yüksek olan öğrencilerden daha düşük olduğu görülmüştür.

Gürel Yılmaz (2010) suça sürüklenme durumuyla benlik saygısı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bunun için suça sürüklenen ve suça sürüklenmeyen ergenlerin benlik saygılarını karşılaştırmıştır. Deneysel olarak yürüttüğü çalışmaya SHÇEK Kemerburgaz Ağaçlı Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi ve SHÇEK Vakıfbank Umut Çocukları Vakfı İlköğretim Okulundan 14-15 yaş aralığında 30 kız, 30 erkekten oluşan 60 ergen katılmıştır. Araştırmada suça sürüklenen 15 kız ve 15 erkek deney grubunu, suça sürüklenmeyen 15 kız ve 15 erkek kontrol grubunu oluşturmuştur. Araştırmada benlik saygısı düzeylerini ölçmek için ‘Piers-Harris Çocuklar İçin Öz-Kavramı Ölçeği’

kullanılmıştır. Araştırma sonucunda iki grubun benlik saygısı puanları istatistiksel olarak karşılaştırılmış ve suça sürüklenmeyen ergenlerin benlik saygısı, suça sürünen ergenlerin benlik saygısından yüksek bulunmuştur.

Oktan ve Şahin (2010) ergenlik dönemindeki kızların beden imajlarından hoşnut olma düzeyleri ile benlik saygıları arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. 300 kız lise öğrencisinin katıldığı araştırmada “Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri” ve “Vücut Algısı Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmada kız ergenlerin beden imajı ile benlik saygıları arasında yüksek düzeyde, negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Vücut Algısı Ölçek puanlarında en olumlu ifade 1 puan olduğu için aslında sonuçlar pozitif bir ilişkiyi göstermektedir. Analiz sonuçları beden imajı memnuniyeti arttıkça benlik saygısı da artmaktadır şeklinde yorumlanmıştır.

Saban (2010) zihinsel engelli kardeşi olmanın çocukların benlik saygısına ve kaygı durumlarına etkisini, 2010 yılında Erzurum il merkezinde özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine kayıtlı zihinsel engelli çocukların 15-18 yaşlarındaki kardeşlerinin katılımıyla incelemiştir. Araştırma örneklemini Özel eğitim merkezinde en az bir kardeşi olan 108, zihinsel engelli kardeşi olmayan 119 sağlıklı toplam 227 çocuktan oluşmuştur. Benlik saygısını ölçmek için çalışmada Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ve Sürekli Kaygı Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda çocukların kardeşlerinin zihinsel engelli olma durumunun sürekli kaygı düzeyini artırırken, benlik saygılarını anlamlı şekilde etkilemediği bulunmuştur. Çocukların kaygı düzeyi arttıkça benlik saygısının azaldığı görülmüştür.

Sam, Sam ve Öngen (2010) üniversite öğrencilerinin çevresel tutumları ile benlik saygıları arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari İlimler Fakültesine devam eden 398 öğrencinin katıldığı araştırmada “Yeni Çevresel Paradigma Ölçeği” ve “Benlik Saygısı Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda kız öğrencilerin çevre merkezci yaklaşım ortalamasının erkek öğrencilerin ortalamasından yüksek olduğu, öğrencilerin çevre merkezci yaklaşımları ile benlik saygıları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Sarıca (2010) okulöncesine devam eden 5-6 yaş grubu çocukların benlik kavramlarını çeşitli sosyo-demografik değişkenler açısından incelemiştir. İstanbul ili Ataşehir ilçesinde okulöncesine devam eden 142 çocuğun katıldığı araştırmada okul öncesi çocuklar için geliştirilen “Purdue Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği” ve araştırmacı tarafından geliştirilmiş “Demografik Bilgi Formu” kullanılmıştır. Verilerin analizi sonucu benlik kavramı puanlarının; cinsiyet, yaş, aile türü, annenin eğitim durumu, anne-baba birlikteliği, baba eğitim durumu ve okulöncesi kuruma devam süresine göre anlamlı derecede farklılaştığı görülmüştür. Bunların yanı sıra okulöncesi kuruma başlamadan önce çocuğa bakım veren kişi, kardeşe sahip olma ve annenin mesleği durumuna göre benlik kavramı puanlarında anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmüştür.

Sergün Türe (2010) Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu tanısı almış çocukların benlik saygılarını annelerinin tutumlarına göre incelemiştir. Araştırmaya DEHB tanısı almış 40 çocuk ve bu tanıyı almamış 42 çocuk ile anneleri katılmıştır. Araştırmada “Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği”, “Coopersmith Benlik Saygısı” ve “Cooners Anababa Değerlendirme Ölçeği” kullanılmıştır. envanteri kullanılmıştır. Verilerin analizi sonucunda Annelerin aşırı koruyuculuk tutum sergileme düzeyi arttıkça DEHB tanısı konulmuş çocukların benlik saygısı düzeyinin azaldığı; annelerin demokratik tutum sergileme düzeylerinin arttıkça ise çocukların benlik saygısı düzeylerinin yükseldiği görülmüştür. Annelerin ev kadınlığını reddetme düzeyleri ile DEHB tanısı almış çocukların benlik saygısı arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Annelerin ev kadınlığını reddetme yüzdesi arttıkça benlik saygısı düzeyinde düşüş gözlenmiştir. Ayrıca annelerin çatışma-geçimsizliği sorunları yaşamaları ile çocukların benlik saygısı düzeyleri arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur.

Şahin, Sarı ve Aydın (2011) Facebook kullanımıyla ergenlerin benlik saygısının ilişkisini araştırmışlardır. Yaptıkları çalışmaya ilköğretim ikinci kademedeki okuyan 168 öğrenci (103 erkek, 65 kız) katılmıştır. Veri toplamak amacıyla, araştırmacılar tarafından hazırlanan Facebook Anketi ve Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği (CBSÖ) kullanılmıştır. Facebook kullanım biçimi ile benlik saygısı arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Acar (2011) çalışmasında ilköğretim dönemi koklear implantlı çocukların sosyal uyum becerilerini incelemiştir. Araştırmaya ilköğretimde tam zamanlı kaynaştırma programına devam eden 116 (58 kız, 58 erkek) öğrenci katılmıştır. Araştırmada Meadow/Kendall Sosyal ve Duygusal Uyum Ölçeğinin işitme engelli öğrenciler için standardize edilmiş versiyonu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, sosyal uyum düzeyi en yüksek 2. sınıfta, en düşük 7. sınıfta bulunmuştur. 1-8 sınıf koklear implant kullanıcı öğrencilerin sosyal uyumları değerlendirildiğinde orta çocukluk dönemindeki çocukların sosyal uyum beceri düzeyinin, erken ergenlik dönemindeki çocuklardan yüksek olduğu görülmüştür.

Aktaş (2011) çalışmasında 9. Sınıf öğrencilerinin benlik saygısı ve algıladıkları anne baba tutumları arasındaki ilişkileri çeşitli değişkenlere göre incelemiştir. Yapılan çalışmaya 214 kız 250 erkek olmak üzere 464 öğrenci katılmıştır. Öğrencilerin benlik saygısını ölçmek için “Rosenberg Benlik Saygısı” ölçeği ile anne-baba tutumlarını belirlemek için Yıldız Kuzgun tarafından geliştirilen “Anne-Baba Tutum” ölçeği ile kullanılmıştır. Araştırma sonucunda cinsiyet açısından öğrencilerin benlik saygısında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Kız öğrenciler anne baba tutumlarını erkek öğrencilere göre daha demokratik olarak algılamıştır. Düz liseye giden öğrenciler ile Anadolu Lisesine giden öğrencilerin benlik saygısı ortalamaları arasında fark bulunamamıştır. Spor yapan öğrencilerin ve bir hobi faaliyeti olan öğrencilerin benlik saygısı spor yapmayan ve bir hobi faaliyeti olmayan öğrencilerden yüksek bulunmuştur. Son olarak öğrencilerin algıladıkları demokratik tutum arttıkça benlik saygılarının arttığı, otoriter ve korumacı tutum arttıkça ise benlik saygısının azaldığı görülmüştür.

Eryılmaz ve Atak (2011) ergenlerin öznel iyi oluş düzeyinin öz saygı ve iyimserlik eğilimiyle ilişkisini incelemiştir. Araştırmalarına yaşları 14-18 yaşlarında 227 lise öğrencisi katılmış ve çalışmada Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği, Rosenberg Öz Saygı Ölçeği ve İyimserlik Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda ergen öznel iyi oluş düzeyinin iyimserlik eğilimi ile yüksek düzeyde olumlu, öz saygı düzeyinde ise orta düzeyde olumlu ilişkisi olduğu görülmüştür.

Özdemir ve Çok (2011) Ankara merkezinde liseye devam eden 1133 öğrencinin katılımıyla “Ailede Özerk-İlişkisel Benlik Ölçekleri”nin (Kağıtçıbaşı, 2007) psikometrik özelliklerini

incelemiştir. Ailede özerk benlik, ailede ilişkisel benlik ve aile özerk-ilişkisel benlik olmak üzere 3 alt boyutu olan ölçeğin yapılan analizler sonucunda geçerli ve güvenilir olduğu belirlenmiştir. Cinsiyet değişkenine göre ölçeğin alt boyutları arasında anlamlı bir fark bulunmazken erkeklerin özerk benlik puan ortalamalarının kızlarınkinden yüksek olduğu görülmüştür.

Reçber (2011) kendisinin geliştirdiği “KGOE (Korunma Gereksinimi Olan Ergenler)-Özsaygı Geliştirme Programı”nın yetiştirme yurdunda yaşayan gençlerin özsaygı düzeyine etkisini incelenmiştir. Çalışma öncesinde yetiştirme yurdunda kalan 14-18 yaş aralığındaki 100 (50 kız, 50 erkek) öğrenciye Lise Öğrencileri Özsaygı Envanteri uygulanmış ve bu öğrenciler içinden öz saygısı düşük olan 34 öğrenci belirlenmiştir. Daha sonra bu öğrencilerden 17’si deney ve 17’si kontrol grubuna seçilmiştir. Çalışma aşamasında deney grubundaki çocuklara KGOE-Özsaygı Geliştirme Programı uygulanmıştır. Program sonrasında gruplara tekrar öz saygı envanteri uygulanmış ve deney grubundaki öğrencilerin benlik saygısı kontrol grubundaki öğrencilerden yüksek bulunmuştur böylece uygulanan programın benlik saygısını geliştirmede etkili olduğu görülmüştür.

2.4. Benlik Saygısı ile İlgili Türkiye Dışında Yapılan Çalışmalar

Battle (1980), lise öğrencilerinin benlik saygıları ile depresyon düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda benlik saygısı ile depresyon düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu bulmuş ve benlik saygısı yüksek olan öğrencilerin depresyon düzeylerinin düşük olduğunu belirtmiştir. Ayrıca yapılan araştırmada benlik saygısının sosyal yönden çok bireysel depresyonla daha anlamlı bir ilişkiye sahip olduğunu bireyin ruhsal ve fiziksel haline bu durumun daha çok yansıdığını ifade etmiştir.

Rosenberg (1989) benlik saygısı ile yapılan çalışmaları tarihsel olarak araştırmış ve benlik saygısıyla ilgili çalışmaların ilerlemesindeki asıl engelin belirli baskın paradigmalardan bakış açısına takılı kalmanın olduğunu ileri sürmüştür. Psikolojide davranışçıların, sosyolojide sosyal gerçekçilerin ve sosyal davranışçıların, psikanalizde de Freud’un etkisinde kaldığını, bu durumun benlik kavramını ve onun asıl konusunu düşünülmediğini belirtmiştir. Bu çalışmasıyla bilimsel süreçte benlik kavramının nasıl yer aldığını tasvir etmiştir.

Mullis, Mullis ve Normanin (1992) ergenlerin lise dönemi boyunca benlik saygısı düzeyini incelemiş ve yaşı doğrudan benlik saygısıyla ilişkisini araştırmışlardır. Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği'nin kullanıldığı çalışmaya, 14-19 yaşlarındaki 270 öğrenci katılmıştır. Yapılan çalışmada düşünel gelişimin yaşla birlikte artmasının benlik saygısındaki artışla paralellik gösterdiği belirtilmiştir. En kritik dönemin ortaokuldan liseye geçiş dönemi olduğu, cinsiyet değişkeninin benlik saygısı kavramında önemli rol oynamadığı; ancak aile geliri, eğitim düzeyi ve sosyo-ekonomik düzeyin önemli olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Orr ve Dihur (1995) cinsiyet açısından benlik saygısındaki farklılıkları sosyal gruplara göre incelemiştir. 14-17 yaşlarında 569 ergenin katıldığı araştırmada Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda alt sosyal gruplarda erkeklerin benlik saygısı kızlara göre daha yüksek bulunmuş, ancak şehirli ergenlerde cinsiyet açısından farklılıklara rastlanmamıştır.

Jungmeen ve Cicchetti (2004) çalışmasında çocuk istismarı, anne çocuk ilişkisinin kalitesi ve uyumsuzlukta benlik saygısı ve sosyal yetkinliğin rolünü araştırmıştır. Çalışmaya gelir seviyesi düşük ailelerin okul çağındaki çocuklarından istismara uğrayan 206 ve istismara uğramayan 139 çocuk katılmıştır. Araştırma sonucunda istismarın hem direk hem de dolaylı olarak sosyal yeterlilik üzerine etkilerinin olduğu ve bu etkilerin içselleştirildiği, istismar durumu ne olursa olsun güvenli anne çocuk ilişkisinin benlik saygısı üzerindeki olumsuz etkileri azalttığı görülmüştür.

Lightsey, Burke, Ervin, Henderson ve Yee (2006), lise öğrencilerinde, genel yetkinlik inancı ile benlik saygısı arasındaki ilişkiyi ve genel yetkinlik inancı ile benlik saygısının olumsuz duygu durumlardaki etkisini incelemişlerdir. Yaptıkları çalışmada, genel yetkinlik inancının benlik saygısını anlamlı şekilde yordadığı, ancak olumsuz duyguların ortaya çıkmasında doğrudan bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Benlik saygısıyla olumsuz duyguların ortaya çıkması arasında ise negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Benlik saygısı düşüklüğünde olumsuz duyguların daha ön plana çıktığı belirtilmiştir.

Steese, DoUette, Phillips, Hossfeld, Matthews ve Taormina (2006), ergenliğe yeni adım atmış kızların menstrüasyon dönemiyle ilgili bilgilendirilmelerinin algıladıkları sosyal destek, beden imajı, yetkinlik inancı, kontrol odağı ve benlik saygısı üzerine etkisini araştırmıştır. yapılan çalışma sonucuna göre bilgilendirme yapmanın algılanan sosyal destek, yetkinlik inancı, beden imajı, kontrol odağı ve benlik saygısını artırdığı görülmüştür.

Milevsky ve arkadaşları (2007) ebeveynlerin çocuk yetiştirme stillerinin ergenlerin hayat memnuniyetleri, özsaygı ve depresyon düzeyleriyle ilişkisini araştırmıştır. Araştırmaya Amerika'nın Kuzeydoğusundaki bir metropolde devlet lisesine giden 272 öğrenci katılmıştır. Verilerin analizi sonucunda otoriter bir anneye sahip olan ergenlerin özsaygıları ve hayat memnuniyet düzeylerinin yüksek olduğu, depresyon düzeylerinin ise düşük olduğu görülmüştür. Annenin yetiştirme stillerinin, babanın yetiştirme stillerine göre ergenlerin psikolojik uyumunu daha çok etkilediği görülmüştür.

Heaven and Ciarrochi (2008) benlik saygısı ile umut özelliklerini 4 yıl süren bir çalışmayla izlemiş ve cinsiyet açısından bu özelliklerin gelişimini incelemiştir. Yapılan çalışmaya 884 üniversite öğrencisi katılmış ve araştırma sonucunda öğrencilerin benlik saygısı ve umut özelliklerinde genel bir düşüş gözlenmiştir. Özellikle kadınların umut düzeyi erkeklerden anlamlı derecede daha çabuk düştüğü görülmüştür.

Jindal ve David (2008)'e göre ilköğretimden sonrasına geçmek çoğu çocuk için endişe dolu bir dönem olabilmektedir. Çoğu okulun bu süreci kolaylaştırmak için sistemler geliştirmesine rağmen, asıl noktanın yönetim ve organizasyonla ilgili prosedürlerle ilgili olduğu düşünülmektedir. Aksine, çocuklar ve ebeveynleri daha çok kişisel ve sosyal konulara ilgili endişe duymaktadır. Bu endişelerin geçmişte yeterince dikkati çekmediği düşünülmektedir. Bu yazıda çocuğun bakış açısından geçiş sürecinin anahtar noktalarını incelemek için öz saygı ve rahatlık üzerine olan literatürün teoritik görüşlerine yer verilmiştir. En azından bazı çocuklar için belirli bir sürede geçirilen deneyimlerden alınan sosyal ve kişisel mesajlardan dolayı bu geçiş yaşama karşı bir meydan okuma olarak düşünülür. Bu mesajların doğasını tartışmış ve uygulamacılara bazı önerilerde bulunmuştur. Bu geçiş süreciyle baş edebilmek için bireylere sosyal ve kişisel deneyimler kazandıracak yöntemlere odaklanılmalıdır.

Lynch ve diğeri (2008) Piers Harris Benlik Kavramı ölçeği ile, Coopersmith Benlik Saygısı ölçeğini karşılaştırmış ve ikisinin yordama geçerliliğinin olup olmadığını analiz etmiştir. Piers Harris Benlik Kavramı Ölçeği 80 madde, Coopersmith Benlik Saygısı ölçeği ise 50 maddeden oluşmaktadır. Çalışmada çocukların empatik ve ideal benlik kavramlarına göre semantik farklılıklarını ölçebilecek 18 madde kullanılmıştır. Araştırmaya Boston yakınlarında 4. 5 ve 6. sınıfa devam eden 381 çocuğun katılmıştır. Çoklu regresyon analizi sonucu Piers Harris ile Coopersmith ölçümleri karşılaştırılmış ve faktör analizleri yapılarak benlik kavramını en iyi temsil eden maddeler belirlenmiştir.

Moritz ve M. Callahan (2008) Harter Benlik Algısı Profilleri Ölçeğinin psokometrik özelliğinin üstün yetenekli çocuklar ve ergenler için geçerliliğini test etmiştir. Yapılan analizler sonucunda Harter Benlik Algısı Ölçeğinin üstün yetenekli çocuklar için kullanımının güvenilir ve geçerli olduğu görülmüştür.

Veselska ve diğeri (2009) kişilik, zihin sağlığı ve sosyal desteğin ergenlerin benlik saygısına etkilerini ve sosyo-ekonomik farklılıklarını incelemiştir. Çalışmaya Slovakya'da eğitim gören yaş ortalaması 14,3 olan 3694 ergen katılmıştır. Veri toplamak amacıyla Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, Aile Zenginlik Ölçeği, On Öğelik Kişilik Envanteri, 12 Öğelik Genel Sağlık Anketi ve Seçilmiş Sosyal Destek Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizi sonucunda aileden ve diğer önemli kişilerden alınan sosyal desteğin dışa dönük kişilik boyutları, mental sağlığı ve benlik saygısıyla anlamlı ilişkisi olduğu görülmüştür. Ayrıca ailenin refah düzeyiyle özgüven, mental sağlık ve kişilik boyutları arasında da anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Tirri ve Nokelainen (2011) üstün yeteneklilerin eğitiminde akademik tercihlerde benlik algısının etkisini araştırmışlardır. Yaptıkları çalışmayla akademik beceriyi geliştirmede benlik algısının ne kadar önemli olduğunu ortaya koymayı amaçlamışlardır. Araştırmanın bulguları Finnish yada Pre Olimpiyatlarındaki matematiksel becerilere dayanmaktadır. Araştırmada belirlenen yetenek ile başarı arasında olumlu bir korelasyon bulunmuştur. Ayrıca dahi kızların matematiksel yeteneklerini küçümsedikleri, ancak dil sanatlarında kendilerini daha başarılı buldukları görülmüştür. Üstün yeteneklilerin kız ya da erkek fark

etmeksizin anne ve babaları başarıyı çabadan çok yetenekle ilişkilendirirken, üstün yetenekli öğrenciler başarıyı yetenekten çok çabayla ilişkilendirmiştir.

Elfhag, Tynelius ve Rasmussen (2010) ayrılmış eşler ve 12 yaşında çocuğu olan evli ya da birlikte yaşayan ailelerin benlik algılarını karşılaştırmıştır. Yaptığı çalışmaya 159 eski eş ve 1236 eş ve onların 12 yaşındaki çocukları katılmıştır. Çalışmada Harter Benlik Algısı ölçeği kullanılarak benlik algısı düzeyi değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda hiçbir bağı olmayan eski eşlerin aksine evli ya da birlikte yaşayan eşlerin benlik algısı düzeyleri daha yüksek bulunmuştur.

Myers ve diğerleri (2011) ergenlerdeki benlik saygısının gelişimine sağlık faktörlerinin etkisini araştırmışlar. Çalışmada benlik saygısını ölçmek için Coopersmith'in ölçeğinin okul formunu, sağlıklı yaşam koşullarını ölçmek için Myers ve Sweeney (2005) 'in geliştirdiği "Beş Sağlık Faktörü" (Yaratıcı Benlik, Sosyal Benlik, Başarılı Benlik) ölçeğini kullanmışlardır. Çalışmaya 15 ile 17 yaşları arasında 225 ergen katılmıştır. Yapılan analiz sonucunda başarıma benliğinin sürekli özgüvenle ilgili tek sağlık etkeni olduğu, sağlık faktörlerinin benlik saygısını yordadığı görülmüştür.

2.5. Sosyal Uyum ile İlgili Türkiye'de Yapılan Çalışmalar

Uz Baş (2003) ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin sosyal becerileri ve okul uyumları ile depresyon düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. 365 öğrencinin katıldığı araştırmada Walker-McConnell Sosyal Yeterlik ve Okul Uyum Ölçeği (WMC-SYOUÖ) ve Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda öğrencilerin sosyal beceri ve okul uyumları ile depresyon düzeyleri arasında negatif yönde ve anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ayrıca sosyal beceri ve okul uyumlarının cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey, ebeveyn birlikteliği ve kardeş sıralamasına göre anlamlı şekilde farklılaştığı görülmüştür.

Durak (2006) son çocukluk dönemi öğrencilerinin saldırganlıklarını belirlemeye yönelik sosyal uyum düzeyleri yaş, cinsiyet, okul gibi çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir. Son çocukluk döneminde bulunan 150 öğrencinin katıldığı araştırma sonucunda yaş ve cinsiyet açısından anlamlı bir fark görülmemiştir. Ancak sosyal uyumu belirlemeye yönelik saldırganlık durumları ile öğrencilerin başarı düzeyleri arasında anlamlı fark bulunmuştur.

Bu bulgulara göre başarı düzeyi saldırganlık düzeyinin sosyal uyuma etkisi konusunda belirleyici bir role sahip olduğu belirtilmiştir.

Güven ve Işık (2006) altı yaş çocukları için geliştirilen Marmara Sosyal Duygusal Uyum Ölçeği'nin (MASDU), beş yaş çocukları için geçerlik ve güvenilirliğini sınınamışlardır. Araştırmaya yaşları 5.0 ile 5.11 ay arası olan toplam 876 çocuk katılmıştır. Marmara Üniversitesi'nde bir grup öğretim elemanı tarafından geliştirilen ölçeğin tümünün ve alt boyutlarının iç güvenirlik katsayıları Cronbach Alpha tekniği ile hesaplanmış ve güvenirlik katsayısı 0.83 ve test- tekrar test güvenirliği korelasyon değeri $r = .89$ bulunmuştur. Bu değerler sonucu ölçeğin beş grubu çocuklar için güvenilir ve geçerli olduğu görülmüştür.

Işık (2006) tarafından ailenin örgütsel ve yapısal niteliğinin 60-72 aylık çocukların sosyal-duygusal uyumlarına etkisini araştırılmıştır. Okul öncesine devam eden 524 öğrencinin katıldığı araştırmada "Aile Değerlendirme Ölçeği" ve "Marmara Sosyal-Duygusal Uyum Ölçeği"ni kullanılmıştır. Aileler anne ve babanın öğrenim durumu, ekonomik durumları, iş durumları, eşleriyle olan ilişkileri açısından değerlendirilmişler ve sonuçlar çocukların sosyal-duygusal uyumlarıyla ilişkilendirilmiştir. Yapılan analizler sonucunda ailelerin örgütsel ve yapısal nitelikleriyle çocukların sosyal-duygusal uyum düzeyleri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ailelerin işlevi sağlıksızlaştıkça çocukların sosyal-duygusal uyum düzeylerinin de anlamlı derece azaldığı görülmüştür.

Kaya, Özel Özcan ve Kaya (2006) Malatya il merkezinde farklı sosyoekonomik koşullardaki iki ilköğretim okuluna devam eden öğrencilerin ruhsal uyum düzeylerini incelemiştir. 4-8. sınıfta öğrenim gören 876 öğrencinin katıldığı araştırmada ruhsal uyumu değerlendirmek üzere Hacettepe Ruhsal Uyum Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada sosyoekonomik durum açısından okullar arasında anlamlı fark bulunmamış ancak sosyoekonomik koşulların iyileştirilmesinin koruyucu ruh sağlığı açısından önemi vurgulanmıştır.

Özabacı (2006) çocukların sosyal beceri düzeyleri ile ebeveynlerinin sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmada ebeveynlerin sosyal beceri düzeylerini belirlemek için Sosyal Beceri Envanteri, ilköğretim öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerini ölçmek için Sosyal Beceri Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin sosyal

beceri düzeyi ile ebeveynlerinin sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki belirlenmiştir. Özellikle çocukların sosyal beceri düzeyleri ile ebeveynlerin duyuşsal kontrol alt boyutu arasında yüksek düzeyde bir ilişki bulunmuş ve bulgulara bakılarak sosyal yeterlilikler açısından kendini geliştiren ebeveynlerin çocuklarının da aynı derecede başarılı olduğu yorumlanmıştır.

Sevgi Özden (2006) de ilköğretim üçüncü sınıf öğrencilerinin sosyal ve duygusal uyumlarını incelemiştir. Araştırmaya 90 öğrenci katılmıştır. Hayat bilgisi dersinin 5 ünitesi deney grubunda işbirlikçi yöntemle işlemiştir. Marmara Üniversitesi Sosyal ve Duygusal Uyum Ölçeği (MASDU) araştırmada kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucu işbirlikçi öğrenmenin öğrencilerin sosyal-duygusal uyumlarına olumlu etkisi olduğunu görmüştür.

Toy (2006) sanat eğitimi alanın on beş-on yedi yaş grubundaki ergenlerin sosyal uyum ve benlik tasarım düzeylerine etkisini araştırmıştır. Güzel sanatlar lisesine ve genel liseye devam eden 214 öğrencinin katıldığı çalışmada “ Hacettepe Kişilik Envanteri-Sosyal Uyum Alt Ölçeği ” ve “ Benlik Tasarımı Envanteri ” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda sanat eğitimi alan ergenlerle almayan ergenlerin sosyal uyumları arasında anlamlı bir fark bulunmazken benlik tasarım düzeylerinde anlamlı bir fark bulunmuştur. Sanat eğitimi alan ergenlerin benlik saygılarının yüksek olduğu, bu doğrultuda olumlu benlik tasarımı geliştirdikleri belirlenmiştir

Baydarol (2007) çalışmasında, Türk kültüründe uyum davranışı üzerinde benlik algısı, kişilerin sosyoekonomik statüleri, değerleri ve geleneksel aile değerlerinin rolünü incelemiştir. Verilerin analizi sonucunda; benlik algısının kişilerin uyumları üzerinde etkisi olduğu, gelenek ve güvenlik değerlerine daha çok önem veren kişilerin daha çok uyum davranışı gösterdiği, ebeveynlerin geleneksel aile değerleri ile kişilerin sosyo-ekonomik statüleri, değer öncelikleri ve benlik alguları arasında ilişki olduğu görülmüştür.

Çelik (2007) sosyal beceri eğitiminin ilköğretim öğrencilerinin sosyal uyum düzeylerine etkisini araştırmıştır. Bir ilköğretim okulunda 4. ve 5. sınıfa devam eden 18'i kız 20'si erkek toplam 38 öğrenci çalışmaya katılmıştır. Araştırmada kontrol gruplu ön test-son test araştırma modeli kullanılmış ve sosyal uyum düzeyini ölçmek için Walker-McConnell

Sosyal Yeterlik ve Okul Uyum Ölçeği (WMC-SYOUÖ) uygulanmıştır. Çalışma süresince deney grubuna 10 oturumluk sosyal beceri eğitimi verilmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinde olumlu yönde anlamlı bir fark olduğu, kız öğrencilerin sosyal beceri düzeyi erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu, annenin eğitim düzeyi yükseldikçe çocukların sosyal beceri düzeyinin yükseldiği görülmüştür.

Güngör (2007) Anadolu Lisesi öğrencilerinin yaratıcı düşünme düzeylerinin sosyal uyum, kişisel uyum, genel yetenek ve akademik başarı ile ilişkisini araştırmıştır. ilişkisel tarama modelini kullandığı çalışmaya 123'ü kız, 153'ü erkek toplam 276 öğrenci katılmıştır. Veri toplama aracı olarak Torrance Yaratıcı Düşünme Testi, Hacettepe Kişilik Envanteri ve Raven Standart İlerlemeli Matrisler Testi kullanılmıştır. Akademik başarıyla ilgili veriler ise okul idaresinden alınmıştır. Yapılan analizler sonucuna yaratıcılığa ilişkin sözel testin akıcılık boyutu ile kişisel uyum arasında kısmen zayıf ve anlamlı bir ilişki; şekilsel test erken kapamaya direnç boyutu ile sosyal uyum arasında ise düşük ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Kurt (2007) proje yaklaşımli eğitim programlarının okul öncesi eğitime devam eden beş-altı yaş çocukların sosyal uyum ve becerilerine olan etkisini incelemiştir. Araştırmaya 23 deney grubu, 23 kontrol I grubu ve 23 kontrol II grubu olmak üzere 69 öğrenci katılmıştır. Deney grubundaki çocuklara 23 hafta boyunca haftada 2 saat proje yaklaşımli eğitim programı uygulanmıştır. Eğitim programı bittikten sonra deney grubuyla kontrol grubunun sosyal uyum ve beceri düzeyleri karşılaştırılmıştır. Sonuç olarak proje yaklaşımli eğitim alan öğrencilerin sosyal uyum ve beceri düzeyleri bu eğitimi almayan öğrencilerden anlamı düzeyde farklı çıkmıştır. Bulgular bu tür eğitimlerin sosyal beceri tanıma, kazanma ve uygulama yetileri kazandırdığı şeklinde yorumlanmıştır.

Meriç (2007), 9. Sınıfına devam eden ve boşanmış ailelerden gelen ergenlerin uyum düzeylerini, sosyal becerilerini, problem çözme becerilerini ve benlik algılarını artırmaya yönelik bir grup rehberliği çalışması geliştirmiş ve uygulamıştır. Verileri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından Türkçe'ye uyarlanan Reynolds Ergenler İçin Uyum Tarama Envanteri (REUTE), Ergenlerin Sosyal Becerilerini Değerlendirme Ölçeği (İKE), Problem Çözme Envanteri (PÇE), Piers-Harris'in Çocuklarda Öz Kavramı Ölçeği kullanılmıştır .

Öğrencilerin Reynolds Ergenler İçin Uyum Tarama Envanterinden ve envanterin Anti Sosyal Davranış, Öfke Kontrol Problemi, Duygusal Sıkıntılar, Olumlu Benlik alt boyutlarından elde ettikleri puanlar REUTE profil çizelgesinde belirtilen ölçütlere göre tek tek incelenerek değerlendirilmiş, böylece öğrencilerin duygusal davranışsal uyum düzeyleri belirlenmiştir. 10 hafta süren çalışmaya 51 ergen katılmış ve veriler öntest-sontest uygulanarak toplanmıştır. Araştırma bulgularına göre grup rehberliğinin sonucunda kişilerarası ilişkilerde ve Piers-Harris'in Çocuklarda Öz Kavramı Ölçeğinin Mutluluk, Davranış ve Uyma, Fiziksel Görünüm, Zihinsel ve Okul Durumu alt boyutlarında pozitif yönde anlamlı bir fark görülmüştür.

Sarı (2007), 5-6 yaş grubu çocuk sahibi annelerin çocuk yetiştirme tutumlarının, çocuğun sosyal uyum ve becerine etkisini incelemiştir. Araştırmaya Ankara ili merkezinde resmi ve özel okullarda eğitim alan 700 çocuk ve annesi katılmıştır. Verileri toplamak amacıyla "Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği" ve "Sosyal Uyum Ölçeği" kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda öğrencilerin sosyal uyumunda annenin ve babanın yaşına göre anlamlı farklılıklar görülmüştür. Sosyal uyumsuzluk açısından ise okul türü ve yaş grubuna göre anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Aşırı koruyucu annelerin çocuklarının sosyal uyumsuzlarının daha fazla olduğu demokratik tutum gösteren annelerin çocuklarının sosyal uyumunun daha yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca ev kadınlığını reddeden annelerin çocuklarının sosyal uyumunun daha düşük olduğu ve karı-koca geçimsizliği arttıkça bu ailelerde çocukların sosyal uyumsuzluğunun da arttığı görülmüştür. Sonuç olarak araştırma annelerin olumlu tutumlarının çocukların sosyal uyumunu artırdığı, olumsuz tutumlarının da sosyal uyumsuzluklarını artırdığı gözlenmiştir.

Yıldızbaş (2007) anasınıfına devam eden 5-6 yaş grubu çocukların ebeveyn stilleri ve sosyal uyum davranışları hakkındaki öğretmen görüşlerini incelemiştir. Ebeveyn stillerini belirlemek üzere (izin verici, otoriter, demokratik) Buri (1991) tarafından geliştirilen ölçek; öğrencilerin sosyal uyumları hakkındaki öğretmen görüşlerini belirlemek üzere ise Coi ve Dodge (1983)'un ortaya koyduğu davranış grupları (yardımlaşma, paylaşma, çekingenlik, saldırganlık, liderlik gibi) dikkate alınarak araştırmacı tarafından hazırlanan anket formu kullanılmıştır. Araştırmada genel olarak aile stilleri arasında farklılaşma olmadığı ve genel olarak demokratik aile tiplerine sahip olduğu görülmüştür. Araştırma sonucunda

çocuklarda sosyal uyum davranışların gelişmesinde kendine olan güven duygusunun ve bağımsız hareketlerin artmış olmasının önemi vurgulanmıştır.

Akkaya ve ark. (2008) klinik amaçlı kullanılmak üzere Sosyal Uyum Kendini Değerlendirme Ölçeği (SUKDÖ)'nin geçerlik ve güvenilirliğini incelemişlerdir. Araştırmaya 18-65 yaş aralığında sosyal işlevselliğini bozabilecek herhangi bir bedensel rahatsızlığı bulunmayan 66, sağlık kontrollerinden “Majör Depresif Bozukluk tanısı konmuş 227 kişi katılmıştır. Çalışmada, SUKDÖ, 17 maddelik-Hamilton Depresyon Derecelendirme Ölçeği ve İşlevselliğin Genel Değerlendirmesi Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizi sonucu ölçeğin iç tutarlığı Cronbach alfa değeri tüm grup için 0.90, yalnızca depresyon grubu için ise 0.87 olarak elde edilmiştir. SUKDÖ'nin Türkçe formunun özgün ölçekle benzer şekilde, MDB hastalarındaki “sosyal işlevsellik” kaybını ölçebilecek, yeterli geçerlik ve güvenilirliğe sahip olduğu ve depresyonun sağaltımı ile değişime duyarlılık gösterdiği bulunmuştur.

Alp (2008) sosyal uyum bozukluğu gösteren çocukların uyumsal davranışlarına kaynaştırılmış ders dışı hareket ve oyun etkinliklerinin etkisini araştırmıştır. Araştırmanın örneklemini Manisa ili Merkez ilçesinde bulunan bir ilköğretim okulundaki 1. ve 2. sınıfa devam eden 24'ü deney, 24'ü kontrol olmak üzere toplam 48 öğrenciden oluşmuştur. Öğretmenlerin sosyal uyum bozukluğu olduğunu düşündükleri öğrenciler deney ve kontrol grubuna eşit şekilde dağıtılmıştır. Deney grubuna on iki hafta boyunca temel hareket becerileri ve oyun etkinliklerinin yer aldığı bir program uygulanmış, kontrol grubuna ise hiçbir etkinlik yapılmamıştır. Araştırma sonucunda hareket ve oyun etkinliklerinin özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin uyumsal davranışlarına olumlu etkisi olduğu gözlenmiştir.

Güner (2008) okul öncesi öğretmenlerinin eğitici drama uygulamalarını ne sıklıkta kullandıklarını ve bu uygulamaların 5-6 yaş çocuklarının sosyal-duygusal uyumlarına etkisini araştırmıştır. 211 okul öncesi öğrencisinin katıldığı çalışmada “Marmara Sosyal-Duygusal Uyum Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre kızlar erkeklere göre, 6 yaş grubu öğrenciler 5 yaş grubu öğrencilere göre daha uyumlu bulunmuştur. Ayrıca eğitici

drama uygulamasına katılan öğrencilerin sosyal-duygusal uyumunun hiç katılmayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Günindi (2008) okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal uyum becerileri ile anne-babalarının empatik becerileri arasındaki ilişkiyi 180 çocuk ve bu çocukların ebeveynlerinin katılımıyla araştırmıştır. Araştırmada “Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği”, “Empatik Beceri Ölçeği-B Formu (EBÖ-B Formu)” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda anne-babalarının empatik becerileri puanları yükseldikçe, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal uyum beceri puanlarının da yükseldiği ortaya çıkmıştır. Ayrıca anne babaların öğrenim düzeylerinin yüksek olması, çocukların okul öncesi eğitime devam etme süresi gibi değişkenlerin çocukların sosyal uyum becerilerini olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir.

Karayılmaz (2008), anasınıfına devam eden çocukların duygusal zekaları ile sosyal uyum becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu çalışmayı alt ve üst sosyo ekonomik düzeydeki ilköğretim okullarında ana sınıfına devam eden 266 çocuk, bu çocukların ebeveynleri ve öğretmenlerinin katılımıyla gerçekleştirmiştir. Verileri toplamak amacıyla “Sullivan Çocuklar İçin Duygusal Zeka Ölçeği”, “Sullivan Öğretmenler İçin Çocukların Duygusal Zekasını Değerlendirme Ölçeği” ve “Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, duygusal zeka ile sosyal uyum becerileri arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur. Bulgular duygusal zeka arttıkça çocukların sosyal uyum becerilerinin arttığı şeklinde yorumlanmıştır.

Seven (2008) 7-8 yaş çocukların sosyal becerileri ile ailesel faktörleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Muş Merkez ilçede ilköğretim okuluna devam eden 252 öğrencinin katılımıyla gerçekleşen araştırmada Sosyal Beceri Değerlendirme Sistemi Temel Eğitim Bölümü Öğretmen Formu (SBDS/TE-ÖF) kullanılmıştır. Verilerin analizi sonucu sosyal beceriler cinsiyet, kardeş sayısı, annenin öğrenim durumu ve ailenin sosyo-ekonomik düzeyine göre anlamlı farklılıklar göstermiştir. Kızların sosyal beceri düzeyi erkeklerden daha yüksek olduğu; annenin eğitim düzeyi arttıkça çocukların sosyal beceri düzeyinin arttığı; ailenin sosyo-ekonomik düzeyi arttıkça çocukların sosyal beceri düzeylerinin arttığı görülmüştür.

Yeğen (2008) ortaöğretim öğrencilerinin saldırganlık tepkileri ile sosyal uyum düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Ortaöğretim 10. ve 11. sınıfa devam eden 395 öğrencinin katıldığı araştırmada veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu, Hacettepe Kişilik Envanteri (HKE) ve Saldırganlık Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin saldırganlık tepkileri artıkça sosyal uyum düzeylerinin azaldığı görülmüştür.

Bilek (2009) dramatizasyon yönteminin hayat bilgisi dersinde kullanılmasının öğrencilerin sosyal duygusal uyumlarına ve akademik başarılarına etkisini araştırmıştır. Deneysel olarak gerçekleştirdiği çalışmasına ilköğretim 3. sınıfa devam eden 50 öğrenci katılmış ve 25+25 şeklinde deney ve kontrol grubu oluşturmuştur. Deney grubunda bulunan 25 öğrenciyle Hayat Bilgisi dersi 2. temada (tema B) belirlenen kazanımları dramatizasyon yöntemiyle işlenmiş, kontrol grubunda ise klasik yöntemlerle ders anlatılmıştır. Araştırma sonucunda dramatizasyon yönteminin Hayat Bilgisi dersinde kullanılmasının öğrencilerin sosyal duygusal uyumlarına ve akademik başarılarına olumlu yönde etkilediği ortaya çıkmıştır.

Büyükşahin (2009), anne babası boşanmış 11-13 yaş arası çocuklar ile aynı yaştaki anne babası boşanmamış çocukların anne baba tutumlarını algılama biçimlerini karşılaştırmış ve çocukların sosyal uyum düzeyi ile ilişkisini araştırmıştır. Araştırmaya 11-13 yaş arasındaki (anne babası boşanmış 29 erkek ve 46 kız, anne babası boşanmamış 41 erkek ve 44 kız) toplam 160 ilköğretim okulu öğrencisi katılmıştır. Veri toplamak için “Çocuğun Ana Babanın Davranışlarına İlişkin Raporu Ölçeği’nin Anne ve Baba Formu” ve deneklerin sosyal uyum düzeylerini belirleyebilmek için oluşturulan “Gözlem Formu” kullanılmıştır. Verilerin analizi sonucu; boşanmış ailelerden gelen erkek çocukların, annelerinden daha fazla davranışı yönlendirme tutumu algıladıkları, evli ailelerden gelen kız çocukların ise annelerinden daha fazla psikolojik kontrol algıladıkları, babadan algılanan psikolojik kontrolün hem boşanmış hem de evli ailelerde kız çocuklarda erkek çocuklardan daha yüksek olduğu görülmüştür. Sosyal uyum düzeyleri karşılaştırıldığında ise kızların sosyal uyumlarının erkeklerden, boşanmamış ailelerden gelen çocukların sosyal uyumlarının boşanmış ailelerden gelen çocuklardan yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca boşanmamış ailelerde anneden algılanan psikolojik kontrolün sosyal uyum düzeyini pozitif yönde yordadığı, boşanmış ailelerde ise anneden algılanan davranışın sosyal uyumu negatif yönde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çayır (2009) ilköğretim üçüncü sınıfa devam eden Recai adındaki bir kaynaştırma öğrencisinin sosyal uyum becerileri ve bu becerileri etkileyen değişkenler incelenmiştir. Araştırmada durum çalışması modeli kullanılmış ve öğrenme güçlüğü çeken bu öğrencinin kaynaştırma programından istenilen düzeyde yararlanmadığı gözlenmiştir. Recai'nin kaynaştırma sınıfındaki sosyal uyum becerilerinde eksiklikler olduğu gözlenmiştir.

Durualp (2009) anasınıfına devam eden altı yaşındaki çocukların sosyal uyum ve becerilerini incelemiş, çocukların ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda Oyun Temelli Sosyal Beceri Eğitimi Programı'nı geliştirmiş ve bu programın çocukların sosyal uyum ve beceri düzeyine etkisini değerlendirmiştir. Araştırmaya anne ve babaları sağ ve öz olan, normal gelişim gösteren Milli Eğitim Bakanlığına ana sınıflarına devam eden altı yaşındaki 96 çocuk katılmıştır. Bu çocukların 48'i deney grubuna, diğer 48'i de kontrol grubuna seçilmiştir. Deney grubundaki çocuklara 8 hafta boyunca haftada üç kez Oyun Temelli Sosyal Beceri Eğitim Programı uygulanmıştır. Araştırmada "Aile Bilgi Formu", Işık tarafından 2007 yılında geliştirilen "Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği" ile Acun-Kapıkıran vd. tarafından 2006 yılında geliştirilen "Sosyal Beceri Ölçeği" kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda deney grubundaki öğrenciler için Oyun Temelli Sosyal Beceri Eğitim Programı yararlı ve etkili bulunmuştur.

Obalar (2009) ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin ilk okuma-yazma becerileri ile sosyal duygusal uyum ve zekâ düzeyleri arasındaki ilişkiyi tarama modeliyle incelemiştir. Veri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen ilk okuma-yazma becerilerini ölçmeye yönelik ölçekler ve Marmara Sosyal Duygusal Uyum Ölçeği (MASDU) kullanılmıştır. İlköğretim birinci sınıfa devam eden 304 öğrencinin katıldığı araştırma sonucunda; kız öğrencilerin okuma-yazma becerilerinin erkek öğrencilerden yüksek olduğu, okul öncesi eğitim almanın okuma-yazma becerisini artırdığı, ailenin eğitim düzeyi ve sosyo-ekonomik durumu artıkça okuma-yazma becerisinin arttığı, sosyal ve duygusal uyumu yüksek olan öğrencilerin okuma-yazma düzeyinin de yüksek olduğu görülmüştür.

Ataman Yancı (2010) özel eğitim alan öğretilbilir zihinsel engelli çocukların ruhsal ve sosyal uyumuna sportif rekreasyon faaliyetlerinin etkisini araştırmıştır. Özel eğitim alan 10-16 yaş aralığındaki 40 öğretilbilir zihinsel engelli çocuk deney ve kontrol olmak üzere iki

gruba ayrılmıştır. Deney grubundaki çocuklara haftada 2 gün, birer saat, toplam 12 hafta sportif rekreasyon programı uygulanmıştır. Yapılan öntest ve sontestlerin sonuçları karşılaştırılmış ve deney grubundaki öğretilbilir zihinsel engeli olan çocukların ruhsal uyumlarında ve davranış sorunlarında olumlu düzeyde değişim olduğu görülmüştür.

Aykara (2010) çalışmasında kaynaştırma eğitimi alan bedensel engelli öğrencilerin sosyal uyum düzeyini araştırmıştır. Araştırmaya kaynaştırma eğitimi alan bedensel engelli 70 öğrenci katılmış ve gerekli verilerin toplanması için “Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği” ile “Sosyal Uyum Envanteri” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda çocukların sosyal yaşamda karşılaştıkları en büyük güçlüklerin duygusal sorunlar ve fiziksel koşulların yetersizliği olduğu görülmüştür. Çocuklar, sosyal ilişkilerde sorun yaşadıklarını ve algıladıkları desteğin orta düzeyde olduğunu belirtmişlerdir. Kaynaştırma eğitimi almaya başlamalarının çocuğa çeşitli zorluklar yaşattığı ve bu durumun sosyal uyumunu zorlaştırdığı ifade edilmiştir.

Kabasakal ve Çelik (2010) sosyal beceri eğitiminin ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıfa devam eden öğrencilerin sosyal uyum düzeylerine etkisini incelemişlerdir. Kontrol gruplu ön-test araştırma modelinin kullanıldığı İzmir ilinde bir ilköğretim okuluna devam eden 38 öğrenci katılmıştır. Öğrencilerin sosyal uyum düzeyleri Walker-McConnell Sosyal Yeterlik ve Okul Uyum Ölçeği (WMC-SYOUÖ) ile ölçülmüştür. Araştırma sonucunda öğrencilere verilen sosyal beceri eğitimin öğretmen tercihli sosyal davranış, akran tercihli sosyal davranış ve okula uyumları üzerinde etkili olduğu, deney grubunun bu alt boyutlar için kontrol grubundan anlamlı olarak farklılaştığı bulunmuştur.

Önder ve Gülay (2010) 5-6 yaş çocuklarının okula uyumlarını değerlendirmek için, 1996’ da G. W. Ladd, B. Kochenfender ve C. Coleman tarafından geliştirilen Okula Uyum Öğretmen Değerlendirme Ölçeği’ni Türkçe’ye uyarlamışlardır. Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmasına İstanbul ilinde yaşayan, anasınıfına devam eden 5-6 yaşlarında 269 çocuk katılmıştır. Araştırma sonucunda ölçeğin güvenirlik (Cronbach Alpha:.70, $p < .01$) ve geçerliğinin (İç tutarlılık katsayısı .67-.84) kabul edilebilir düzeyde olduğu görülmüştür.

Türkel (2010) ilköğretim öğrencilerinin sportif faaliyetlere katılımının sosyal uyum ve iletişim becerileriyle ilişkisini incelemiştir. Araştırmada Bell Uyum Envanteri ile Erganlı ve Balcı tarafından geliştirilen iletişim Becerileri Envanteri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda sportif faaliyetlere katılan öğrencilerin sosyal uyum ve iletişim becerileri düzeyi bu faaliyetlere katılmayan öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır. Bulgulara göre sportif faaliyetler sosyal uyumu olumlu düzeyde etkilemektedir.

Uğurlu (2010) üstün zekalı ve yetenekli çocukların sosyal uyum ve arkadaşlık ilişkilerin literatür taraması yaparak incelemiştir. Yaptığı çalışmada bu çocukların sosyal uyum ve arkadaşlık ilişkilerini olumlu ve olumsuz etkileyebilecek özelliklerini araştırmıştır. Yapılan çalışma sonucunda literatürde bu konuda farklı görüşler olmasına rağmen, son zamanlardaki araştırmalarda üstün zekalı ve yetenekli çocukların akranlarına yakın düzeyde sosyal uymaları ve arkadaşlık ilişkileri olduğu belirtilmiştir.

Ünsal (2010) okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60-72 aylık çocukların sosyal duygusal uymaları ile davranış sorunları arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 432 öğrencinin katıldığı araştırmada “Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği (OÖDSTÖ)”, “60–72 Aylık Çocuklar İçin Marmara Sosyal-Duygusal Uyum Ölçeği (MASDU)” kullanılmıştır. Verilerin analizi sonucu çocukların sosyal uyum düzeyleri azaldıkça, çocuklarda tespit edilen davranış sorunlarının arttığı görülmüştür.

Yavuz, Baran ve Yıldız Bıçakçı (2010) işitme engelli ve işitme engeli olmayan 9- 17 yaş grubundaki çocukların sosyal uymalarını karşılaştırmak ve uyum düzeylerinin etkileyen etmenleri incelemişlerdir. Araştırmaya işitme engeli olan 40 çocuk ile işitme engeli olmayan 40 çocuk katılmıştır. Araştırmada “Hacettepe Kişilik Envanteri-Sosyal Uyum Alt Ölçeği” kullanılmıştır. Verilerin analizi sonucunda işitme engeli olmayan çocukların sosyal uyum düzeyleri işitme engeli olan çocuklarınkinden yüksek bulunmuştur. Anne ve baba öğrenim düzeyi artıkça işitme engelli öğrencilerin sosyal uyum düzeylerinde artış olduğu belirlenmiştir. Ayrıca işitme engeli olan çocukların cihaz kullanma durumu ve eğitime başlama yaşlarının da sosyal uyum düzeylerinde anlamlı fark yarattığı görülmüştür.

Can Yaşar (2011) okul öncesine devam eden çocukların sosyal uyum ve becerilerini anne ve öğretmenlerinin görüşleri ışığında incelemiştir. 110 öğrencini katıldığı araştırmada Işık tarafından geliştirilen “Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda anne görüşlerine göre okul öncesi eğitime devam etme süresi ile sosyal uyum ve beceri düzeyi arasında anlamlı bir fark bulunmazken, öğretmen görüşlerine göre iki yıl ve daha fazla süre okul öncesi kurumuna devam eden öğrencilerin sosyal uyum ve beceri düzeyi diğerlerinden anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Bu durum okul öncesi eğitimin sosyal uyum ve becerileri olumlu etkilediğini göstermektedir.

Güngören (2011) okulöncesi kuruma devam eden 5-6 yaşındaki çocukların ebeveynlerinin evlilik çatışmasının sosyal uyum ve becerilerine etkisini araştırmıştır. Evde yaşanan evlilik çatışmasını, sosyal uyumu ve becerileri cinsiyet, ebeveynlerin eğitim düzeyi ve kardeş sayısı gibi değişkenler açısından incelemiştir. Çalışmaya 5-6 yaş grubunda okulöncesine devam eden 200 çocuk ve aileleri katılmıştır. Araştırma sonucunda evlilik çatışmasının çocukların sosyal uyum ve becerilerini olumsuz etkilediği görülmüştür.

Kandır ve Orçan (2011) beş-altı yaş çocuklarının erken öğrenme becerileri ile sosyal uyum ve becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya Konya ili Selçuklu ilçesinde anasınıfına devam eden 97 çocuk ve onların ebeveynleri katılmıştır. Yapılan analizler sonucunda çocukların erken öğrenme beceri puanları ile sosyal uyum ve beceri puanları arasında pozitif bir ilişki görülmüştür. Yani erken öğrenen çocukların sosyal uyum ve becerileri düzeyleri geç öğrenenlere göre daha yüksek olduğu şeklinde yorumlanmıştır.

Toran (2011) Montessori eğitim yönteminin 4-6 yaş grubu çocukların kavram edimleri okula hazırlık seviyeleri, yön/konum, bireysel/sosyal farkındalık, yapı/materyal, miktar ve zaman/sıralama), sosyal uyumları (iletişim, günlük yaşam, sosyalleşme ve motor becerileri) ve küçük kas motor becerileri üzerindeki etkisini incelemiştir.Çalışmada deney ve kontrol grubu oluşturulmuş ve 24 çocuğa Montessori eğitimi verilmiştir. Eğitim sonunda çocukların kavram edimini için Bracken Temel Kavram Ölçeği Gözden Geçirilmiş Formu, sosyal uyumları için, Vineland II Uyum Davranış Ölçeği ve çocukların küçük kas motor becerileri için Küçük Kas Motor Becerileri Gözlem Formu kullanılmıştır. Montessori eğitimi alan çocukların okula hazırlık seviyeleri, yön/konum, bireysel/sosyal farkındalık, yapı/materyal,

miktar ve zaman/sıralama gibi kavram alanlarında, Montessori eğitimi almayan çocuklardan daha iyi oldukları görülmüştür. Sonuç olarak Montessori eğitim yönteminin çocukların kavram edinimleri, sosyal uyumları ve küçük kas motor becerileri üzerinde olumlu etkisinin olduğu belirtilmiştir.

2.6. Sosyal Uyumla İlgili Türkiye Dışında Yapılan Çalışmalar

Eisenberg (1996), çocukların problemleri davranışlarına ailelerin tepki biçimleri ile çocukların sosyal yeterliliği, sosyal becerileri, popülerlikleri ve sorunlarla baş etme becerileri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonuçları annenin problem odaklı davranışlarının çocukların sosyal yeterliliğinin ve sorunlarla baş etme becerisini artırdığını, annenin umursamaz tavrının ise sosyal yeterliliği ve baş etme becerisini azalttığını göstermiştir. Annenin duygu ve problem odaklı tepkilerinin çocukların duygularını ifade etmesini desteklediği özellikle erkek çocuklarının rahatlama davranışlarının olumlu etkilediği görülmüştür.

Cessna (2000) araştırmasında engelli ve engelli olmayan okul öncesi çocukları sosyal beceriler yönünden incelemiştir. Araştırmada ebeveynlerin ve öğretmenlerin çocukların sosyal becerileri ile ilgili görüşleri SBDS'in öğretmen ve ebeveyn formuyla toplanmış ve daha sonra birbiriyle karşılaştırmıştır. Araştırmaya Arizona, West Phoenix'teki okullarda bulunan üç-beş yaşlarındaki, %43,7'si kız ve %56,3'ü erkek olmak üzere 174 çocuk katılmıştır. Araştırma sonucunda aile ve öğretmenlerin görüşlerine göre engelli olmayan öğrencilerin sosyal becerileri engelli olan öğrencilerin sosyal becerilerinde yüksek bulunmuştur. Ayrıca engel gruplarına göre de sosyal beceri düzeyinde farklılıklar bulunmuştur.

Legoff ve Sherman (2006) lego terapisinin sosyal ve iletişim yetersizliği olan çocuklara etkisini diğer müdahale metodları ile karşılaştırmışlardır. Yapılan çalışmaya lego terapisi uygulanan içine kapanık 60 çocuk ve lego tedavisi almayan normal tedavi sürecine devam eden 57 çocuk katılmıştır. Bu çocukların tedavi süreçleri 3 yıl boyunca izlenmiş ve tedavi öncesi ile tedavi sonrasındaki sosyal yetenekleri karşılaştırılmıştır. Bu amaçla Vineland Uyum Davranış Ölçeği'nin sosyalizasyon alanı (Vineland Adaptive Behavior Scale-socialization domain-VABS-SD) ve Gilliam Otizm Değerlendirme Ölçeği'nin sosyal

iletişim (Gilliam Autism Rating Scale-GARS-SI) alt testi kullanılmıştır. Deney grubundaki çocuklar üç yıllık sürede çeşitli sosyal beceri alanlarında büyük bir gelişme göstermiş ve otistik tarzda sosyal davranışlarında azalma olmuştur. Araştırmadaki tüm çocuklarda üç yıllık tedavinin ardından önemli gelişmeler olmakla birlikte lego oyun gruplarındaki çocuklarda bu gelişmelerin daha fazla sağlandığı gözlenmiştir.

Hennessey (2007), okul çağı çocuklarının sosyal yeterliliğini geliştirmek amacıyla Açık Grup Programı (OCP) hazırlamış ve etkisini incelemiştir. Yapılan çalışmaya 154 dördüncü sınıf öğrencisi katılmış ve çalışma grubunun yarısına Açık Grup Programı (OCP) deneyimli öğretmenler tarafından uygulanmıştır. Katılımcıların diğer yarısına ise sosyal yeterlilik programı uygulanmıştır. Uygulanın programlar öncesinde ve sonrasında Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği ile öğrencilerin sosyal yeterlilikleri ölçülmüş ve Açık Grup Programının sosyal becerilerin ve problemleri davranışları önemli ölçüde olumlu etkilediği görülmüştür.

Heuser (2007) yüksek eğitimde akademik sosyal uyumu araştırmıştır. Çalışmasında sosyal uyumun teoritik esaslarını ortaya koymuştur. Böylece sosyal uyumun, sosyal kapitalin, insan kapitalinin öz öğelerini ve yüksek eğitimin topluma olan katkılarını anlamayı amaçlamıştır. Yüksek eğitimin ahlaki farkındalığı geliştirmedeki önemini büyük olduğunu belirtmiştir. Kolejlerin ve üniversitelerin esas fonksiyonlarını akademik sosyal uyumla ilişkilendirmiştir.

Lane, Chapman, Jamison diğerleri (2007) sosyal becerilerle başarının ilişkisinden yola çıkarak okulöncesi çocukların davranışları ile ebeveyn ve öğretmenlerin beklentilerini incelemiştir. Yapılan çalışmaya 35 öğretmen ve 3-6 yaşlarında okulöncesi eğitime devam eden 124 çocuk katılmıştır. Çalışmada ailelerin ve öğretmenlerin okul öncesi sosyal beceri beklentileri arasındaki benzerlik ve farklılıkların ortaya koyulması; okul öncesi çocukların sosyal uyumu, hakkını koruması ve kendini kontrol etmesi gibi sınıf başarısı için önem taşıyan özelliklerini öğretmen ve ebeveynlerin ne kadar gözlemlediği, öğretmen ve ebeveyn bakış açısı ile başarı için gerekli görülen sosyal becerilerin belirlenmesi hedeflenmiştir. Okulöncesi çocuklarının sosyal becerilerini değerlendirmek üzere “Sosyal Beceri Değerlendirme Sistemi (Social Skills Rating System-SSRS), öğretmenler ve ebeveynlerin görüşlerini almak üzere ise SSRS-Teacher ve SSRS-Parents formları kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda öğretmenler, direktiflere uyma, yetişkinler ile yaşanan bir anlaşmazlık sırasında davranışlarını kontrol etme ve yaşlıları ile yaşanan bir anlaşmazlık sırasında davranışlarını kontrol etme becerilerinin önemli olduğunu belirtmişlerdir. Ebeveynler ise bu üç becerinin yanında komutlara dikkat etme, oyuncakları ve diğer araç-gereçleri kaldırma, ev kurallarına uyma, anlaşmazlıkları sakince çözümüleme ve evde uygun ses tonu ile konuşma becerilerini önemli bulmuşlardır. Araştırma sonuçları okul-aile işbirliği ile çocukların sosyal becerilerinin artırılabilceği, sorunlu davranışların azaltılabileceği ve akran ilişkilerinin iyileştirilebileceğini göstermiştir.

Scholte ve diğerleri (2007) çocukluk ve ergenlikte sosyal uyum, kavgacılık ve sürekli zorbalık arasındaki kısa ve uzun süreli ilişkiyi incelemişlerdir. İlköğretim ve koleje devam eden 189 kız ve 328 erkek çalışmaya katılmış ve katılımcıların sosyal ve kişisel özellikleri rapor edilmiştir. İlköğretim kademesindeki çocukların yaş ortalaması 11,1 koleje devam edenlerin yaş ortalaması ise 14,1'dir. Araştırma sonuçlarına göre çocuklukta ve ergenlikte kavgacı olan bireylerin çocuklukta daha az sevildikleri ve daha çok nefret edildikleri, hem çocukluk hem de ergenlikte daha agresif ve yıkıcı oldukları görülmüştür. Sadece çocuklukta geçici bir süre zorbalık yapan kavgacı çocukların sevilip sevilmemelerinde, hiç kavgacı olmayanlardan farklı olmadıkları görülmüştür. Bu durum geçici kavgacı tutum gösteren zorbalığın sabit zorbalıktan farkını ortaya koymuştur.

Licciardello vd. (2008) özel okula devam eden, içine kapanık olan otizmlili altı-sekiz yaşları arasında üç erkek ve bir kız çocuğun oyun periyotları içinde sosyal yeteneklerini ve becerilerini geliştirmeye yönelik, gözleme dayalı bir araştırma yürütmüşlerdir. Grup oyunları akran etkileşimi, etkileşime cevap verme ve sosyal etkileşimi başlatmaya yönelik hazırlanmış ve bu dört çocuğun normal gelişim gösteren kendilerine yaşıt 150 çocukla birlikte sınıfta, bahçede oyunlara katılması sağlanmıştır. Çocukların oyunlara katılımları, oyundaki tepkileri, davranışları ve ilişkileri gözetmen tarafından izlenmiş, değerlendirilmiş ve olumlu davranışları ödüllendirilmiştir. Oyunların sonunda yapılan sözlü sorgulamalarda çocukların akranlarına göre kendi aralarındaki sorunlara daha net çözümler buldukları, daha fazla sosyal bağlanma gösterdikleri gözlenmiştir. Çocukların oyunlar sonrasında sorulan sorulara mantıklı yanıtlar vermesinde oynanan oyuna ve oyuncakların de etkisi olmakla birlikte oynanan oyunların çocukların sosyal yeteneklerinin artırdığı görülmüştür.

Goodfellow ve Nowicki (2009) sosyal uyum, akademik uyum ve 7 yaşındaki çocukların yüz ifadelerinden duyguları anlama yeteneğini araştırmıştır. Çalışmada öncelikle ilkokul çağındaki çocukların akademik yeterlilikleri ile yüz ifadelerinden duyguları anlamaları arasındaki ilişki incelenmiştir. Yüz ifadelerinden duyguları anlama testine 7 yaşında 840 çocuk katılmıştır. Bu çocukların sosyal ve akademik davranışlarını öğretmenlerin görüşleriyle değerlendirilmiştir. Yüz ifadelerinden duyguları anlamakta zorlanan çocuklarda erkeklerin akran ilişkilerinde, kızlarında öğrenmede zorluk yaşadıklarını belirtmişlerdir. Araştırma sonuçları sözsüz iletişim becerisinin çocuğun sosyal ve akademik uyumunda önemli bir rol oynadığını göstermiştir.

McCoy, Cummings ve Davies (2009) yaptıkları çalışmada ebeveynlerin evlilikte yaşadıkları çalışmalar ile çocukların sosyal davranışları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmaya yaşları 5-7 arasında değişen 235 aile katılmıştır. Sonuç olarak, ebeveynlerin evlilikte yapıcı ve yıkıcı çatışmalar yaşamaları ile çocukların olumlu sosyal davranışlar geliştirmeleri arasındaki ilişkide duygusal güvenliğin aracılık belirtilmiştir.

Randall ve Bohnert (2009) etnik ve sosyo-ekonomik özelliklere göre çeşitlilik gösteren ergenlerin düzenli aktivite bağlılığının çeşitli boyutları ve depresif semptomlar, yalnızlık ve yaşıtlarının aldatması arasındaki bağı araştırmıştır. Çalışmaya 152 ergen katılmıştır. Verilerin analizi sonucu yıllardır düzenli aktiviteye katılan ergenlerin yalnızlık seviyesinin ve depresif belirtilerin daha düşük olduğu görülmüştür. Ayrıca aktivite bağımlılığının sosyal uyumla önemli düzeyde ilişkisi olduğu belirtilmiştir.

Jennings ve DiPrete (2010) ilkokulun ilk yıllarında sosyal ve danişsal becerilerin gelişmesinde öğretmenin rolünü araştırmışlardır. Çalışmada Early Childhood Longitudinal Study- Kindergarten Cohort (ECLS-K) sonuçları kullanılmıştır. Araştırmacılar akademik başarının yanı sıra sosyal ve davranışsal becerilerde öğretmenin etkisini de hesaplamışlardır. Araştırma sonuçlarına göre sosyal ve davranışsal becerilerin gelişimi akademik becerilerin gelişimini de artırmaktadır. Sosyal ve davranışsal becerileri geliştirmekte iyi olan öğretmenler akademik becerileri direk öğretmekte ya da bu becerilere katkı sağlamaktadır. Araştırmacılara göre; öğretmenlerin gözlenebilir özellikleri ve sınıflarında kullandıkları eğitici yaklaşımlar öğretmen etkilerini incelemeye yeterli bir ölçüt değildir ve akademik

başarıyı iyi destekleyen her öğretmenin sosyal ve davranışsal becerileri geliştirme düzeyi her zaman aynı değildir.

Kim, Guo, Koh ve Cain (2010) göçmen ailelerde kullanılan disiplin yöntemlerinin (uygun veya sert) çocukların sosyal yeterliği ve davranış problemleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırma babanın sert disiplin yöntemleri kullanmasının, fiziksel şiddet uygulamasının çocuklarda problemlili davranışları artırdığını göstermiştir. Özgül disiplin yöntemleri kullanıldığında ise yanlış davranışların daha çok düzeltildiği ve çocukların sosyal yeterliliklerinin arttığı bulunmuştur. Araştırma sonuçları babanın yanlış disiplin tekniklerini değiştirmesi gerektiğini göstermiştir.

Rhoades, Warren, Domitrovich ve Greenberg (2011) okul öncesi sosyoduygusal yeterlik ile birinci sınıf öğrencilerinin akademik başarısının ilişkisinde dikkat becerilerinin aracılık rolünü araştırmıştır. Araştırmasının sonucunda okul öncesi dönemdeki dikkat becerilerinin anne eğitim düzeyi, ailenin aylık geliri, yaş ve cinsiyet açısından farklılık gösterdiğini bulmuştur. Ayrıca bu dönemde sosyoduygusal yeterlik ve akademik başarı arasındaki ilişkiye dikkat becerilerinin aracılık ettiğini belirtmiştir.

III. BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeline, evren ve örnekleme, verilerin toplanmasına ve çözümlenmesine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Deseni

Bu çalışmada ilişkisel tarama modeli benimsenmiştir. Tarama araştırmaları kesitsel, boylamsal ve geçmişe dönük olarak sınıflandırılır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2009: 227). Yapılan çalışma ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerin benlik saygısı ile sosyal uyum düzeyini bağımlı ve bağımsız değişkenler açısından inceleyen kesitsel bir çalışmadır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Amasya ilinde İlköğretim 4. ve 5. sınıfa devam eden öğrencileri kapsamaktadır. Örneklem grubunu ise Suluova ilçesinde İlköğretim 4. ve 5. sınıfta eğitim gören öğrencilerden oluşmaktadır. Araştırmanın örneklem grubu seçkisiz yöntemlerden tabakalı örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Örneklem grubu oluşturulmadan önce Suluova İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nden ilköğretim okullarının listesi ve bu okulların bulunduğu çevrenin sosyoekonomik durumuyla ilgili bilgiler alınmıştır. Örneklem grubu cinsiyet ve okulun bulunduğu yer değişkenlerine tabakalaştırılmış ve öğrenci seçimi rastgele yapılmıştır.

Çalışmaya Suluova ilçesinde şehir merkezi ve şehir merkezine uzak mahallelerdeki okullardan 4. ve 5. sınıf olmak üzere toplam 24 sınıf ve öğretmen katılmıştır. Araştırma için öğrenci ailelerinin sosyo-ekonomik durumu göz önüne alınarak 2 düşük, 2 orta 2 de yüksek düzey olmak üzere 6 okul seçilmiştir. Bu sınıflar içinden seçkisiz olarak araştırmaya 180 kız, 180 erkek olmak üzere toplam 360 öğrenci seçilmiştir. Çocukların benlik saygılarını ölçmek amacıyla “Piers-Harris Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği” kullanılmıştır. Çocukların sosyal uyum düzeylerini belirlemek üzere “Walker- McConnell Sosyal Yeterlik ve Okula Uyum Ölçeği İlköğretim Versiyonu” kullanılmış ve öğretmenlerin görüşlerine başvurulmuştur.

Araştırmaya katılan öğrenciler cinsiyet, sosyoekonomik durum, annenin ve babanın eğitim düzeyi değişkenlerine göre aşağıdaki gibi betimlenmiştir.

Tablo1. Araştırma Grubundaki Öğrencilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı

Cinsiyet	Frekans (N)	Yüzde (%)
Kız	180	50
Erkek	180	50
Toplam	360	100

Araştırmaya katılan 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin %50'si (N=180) kız, %50'si (N=180) erkek öğrencilerden oluşmaktadır.

Tablo2. Araştırma Grubundaki Öğrencilerin Sosyoekonomik Duruma Göre Dağılımı

Sosyo-Ekonomik Durum	Frekans (N)	Yüzde (%)
0-600TL	93	25,8
601-1200TL	168	46,7
1201-1800TL	43	11,9
1801-2400TL	22	6,1
2401TL ve sonrası	34	9,4
Toplam	360	100,0

Araştırmaya katılan öğrencilerin sosyoekonomik durumları incelenerek tablo 2'deki veriler elde edilmiştir. Bu verilere göre öğrenci ailelerinin %25,8'inin aylık gelirinin 0-600TL, %46,7'sinin aylık gelirinin 601-1200TL, %11,9'unun aylık gelirinin 1201-1800TL, %6,1'inin aylık gelirinin 1801-2400TL arasında ve %9,4'ünün aylık gelirinin de 2401TL'den yukarıdır. Tabloya bakıldığında çocuklarının ailelerinin yüzde 72,5'inin gelirinin 1201 TL'nin altında olduğu, genel ekonomik durumun düşük olduğu görülmektedir.

Tablo3. Araştırma Grubundaki Öğrencilerin Annenin Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

Annelerin Eğitim Düzeyi	Frekans (N)	Yüzde (%)
Okur-Yazar Değil	34	9,4
İlkokul	195	54,5
Ortaokul	55	15,3
Lise	55	15,6
Üniversite	21	5,8
Toplam	360	100,0

Tablo 3'e göre araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin %9,4'ü okur-yazar değildir. Annelerin %54,5'i ilkököl, %15,3'ü ortaokul, %15,3'ü lise, %5,8'i üniversite mezunudur. Bu tablodan annelerin yarıdan fazlasının ilkököl mezunu olduğu ve üniversite bitiren anne sayısının oldukça az olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo4. Araştırma Grubundaki Öğrencilerin Babanın Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

Babanın Eğitim Düzeyi	Frekans (N)	Yüzde (%)
Okur-Yazar Değil	22	6,1
İlkokul	123	34,2
Ortaokul	67	18,6
Lise	99	27,5
Üniversite	49	13,6
Toplam	360	100,0

Tablo 4'e göre araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının %6,1'i okur-yazar değildir. Babaların %34,2'si ilkököl, %18,6'sı ortaokul, % 27,5'i lise ve %13,6'sı üniversite mezunudur. Babaların çoğu ilkököl mezunu olmakla birlikte annelerin okuryazarlık oranlarıyla karşılaştırıldığında babaların okuma yazma oranlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Özellikle lise ve üniversite mezuniyet oranı annelerinkinden oldukça fazladır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada kullanılan veriler üç ölçme aracı ile toplanmıştır. Birincisi araştırmacı tarafından örneklem grubu ile ilgili sosyo-demografik verileri toplamak amacıyla hazırlanan Kişisel Bilgi Formu'dur. İkincisi Piers-Harris Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği ve üçüncüsü "Walker- McConnell Sosyal Yeterlik ve Okula Uyum Ölçeği İlköğretim Versiyonu"dur.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin sınıfı, okulu, cinsiyeti, anne ve babalarının eğitim durumları ve sosyo-ekonomik düzeyleri ile ilgili bilgiler edinmek amacıyla 6 sorudan oluşan bir bilgi edinme formu hazırlanmıştır. Bu formdan elde edilen veriler alt problemlerdeki bağımsız değişkenlerin belirlenmesinde kullanılmıştır.

3.3.2. Piers-Harris Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği (PHÇBÖ)

Çocukların benlik saygılarını ölçmek amacıyla Piers-Harris Benlik Kavramı Ölçeği (Piers-Harris Children's Self-Concept scale: The Way I Feel About Myself) kullanılmıştır.

"Kendim Hakkında Düşüncelerim" adıyla da anılan bu ölçek, 1964 yılında 8-18 yaş grubu öğrencilerin benlik anlayışı (self concept) ölçmek amacıyla Piers ve Harris tarafından Amerika Birleşik Devletlerinde geliştirilmiştir (Wylie, 1989: 9). Pensilvanya eyaletinde 1183 öğrencinin katıldığı çalışmada test-tekrar test yöntemiyle geçerlilik ve güvenilirliğe bakılmıştır. Test-tekrar test güvenilirliği .42 ile .96 arasında bulunmuştur. 1984 yılında ölçek Piers tarafından revize edilmiş ve ölçeğin uygulanışıyla ilgili bir kılavuz yayınlanmıştır (Robinson, 2003: 518). Piers (1984)'a göre bu ölçek benlik kavramını fenomenolojik açıdan açıklarken, kişinin kendi davranışlarını ve niteliklerini de değerlendirmekte ve kendine yönelik istikrarlı tutumunu ortaya koymaktadır (Akt. Wylie, 1989: 9). Geliştirilen bu ölçek benliğin gelişimini, boyutlarını, kişinin kendine ilişkin tutumunu, kişilik ve çevre öğeleriyle olan ilişkilerini betimleme amacıyla kullanılmaktadır.

Ölçekte 80 tane tanımlayıcı ifade vardır ve katılımcılardan ifadeleri kendilerine uygun şekilde "Evet" ya da "Hayır" olarak işaretlemeleri beklenir. "Evet" seçildiğinde "1" puan,

“Hayır” seçildiğinde “0” puan verilir ve “0”dan “80”e kadar puanlama yapılır. Ölçek puanları 80’e yaklaştıkça çocukların benlik puanları yüksek, 0’a yaklaştıkça benlik puanları düşük olarak betimlenir. Benlik saygısına ilişkin olumlu ve olumsuz ifadelerin yer aldığı ölçekte olumsuz ifadeler istatistiki işlemler öncesi transform edilir ve olumsuz ifadelere verilen hayır karşılığında alınan “0” puanı “1” puan ile değiştirilir. Bu işlem sonucunda toplam benlik puanı elde edilir (Robinson, 2003: 518).

Piers ve Harris’in İngilizce olarak geliştirdiği ölçek, Melike Çataklı ve Necla Öner tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Türkçeye çevrili iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Birinci aşamada ölçek maddeleri Türkçe çevrilmiş ve ardından geri-çeviri tekniği ile bu maddeler tekrar İngilizceye çevrilmiştir. Böylece kavramlar ve ifade hataları özgün haliyle kıyaslanarak düzeltilmiştir. İkinci aşamada Türkçe hazırlanan formun dil eşdeğerliliği sınanmıştır. Dört ayrı form olarak hazırlanan ölçek, İngilizceyi iyi bilen Türk gençlerinden 242 lise ve üniversite öğrencisine terazileme (counter balancing) tekniği ile farklı zamanlarda İngilizce ve Türkçe olarak uygulanmıştır. Dört deneysel gruba değişik sıralarda uygulanan ölçeklerden elde edilen sonuçlar varyans analizi, t testi ve Pearson Momentler Çarpımı korelasyon yöntemi kullanılarak çözümlenmiştir. Yapılan analizler sonucu birinci ve ikinci test uygulamaları arasındaki korelasyonlar yüksek düzeyde ($r=.72$ ile $.93$) anlamlı çıkmış ve Türkçe ölçeğin İngilizcesi ile eşdeğer olduğu kabul edilmiştir (Öner, 1996: 1).

Türkçeye uyarlanan Piers-Harris Benlik Kavramı Ölçeği’nin, iç tutarlılığı ve puan değişmezliği test-tekrar test tekniği ile sınanarak güvenilirlik düzeyi incelenmiştir. Bu çalışma İstanbul’da sosyoekonomik durumu düşük ve yüksek olan 5 ilköğretim okulunun öğrencileri ile yürütülmüştür. Araştırmaya 2. ve 8. sınıfa devam eden 447 (200 kız, 247 erkek) öğrenci katılmış ve ölçek örneklem grubuna farklı zamanlarda uygulanmıştır. Genelleştirilmiş Kuder Richardson 20 formülünün uygulanmasıyla ölçeğin güvenilirlik değerleri $.81$ ve $.89$ arasında bulunmuştur. Zamana bağlı olarak değişmezlik ölçümlerindeki test-tekrar test korelasyonları, Pearson Momentler Çarpımı formülüyle hesaplanmış ve $.70$ olarak bulunmuştur (Öner, 1996: 4,5).

Türkçeye uyarlanan ölçeğin geçerliliği yaşları 9 ile 19 arasında olup ilköğretim, ortaokul ve liseye devam eden düşük, orta ve yüksek sosyoekonomik düzeylerdeki kız ve erkek

öğrencilerinin (N= 1520) katılımıyla sınanmıştır. Örneklem grubuna uygulanan Benlik Kavramı Ölçeği, Sınav Kaygısı Envanteri ve Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri puanları üzerinde çeşitli çözümlenmeler yapılmıştır (Öner, 1996: 6).

Ölçeğin faktör yapısı ilkokul ve üniversite düzeyleri arasındaki 821 öğrenci üzerinde incelenmiştir. Faktör yapısı, faktörler farklı sıralanmasına İngilizce formuna paralellik göstermiştir. Ölçek davranış, fiziksel görünüm, kaygı, popülerite, mutluluk/doyum ve zihinsel/okul durumu şeklinde 6 faktörden oluşmuştur (Öner, 1996: 9).

Yapılan çalışmada ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerine uygulanan Piers-Harris Benlik Kavramı Ölçeği'nin güvenilirliği çalışma grubuyla test edilmiş Cronbach Alfa katsayısı .87 (N=360, X=60.53, SS=9.22) bulunmuştur. Bu değer çalışmanın güvenilirliği için yeterli görülmüştür.

3.3.3. Walker-McConnell Sosyal Yeterlik ve Okul Uyum Ölçeği (WMC- SYOUÖ)

Walker-McConnell Sosyal Yeterlik ve Okul Uyum Ölçeği 1995 yılında Walker ve McConnel tarafından sosyal beceriler ve kişiler arası uyumu ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeğin ilköğretim öğrencileri ve ergenler için iki ayrı versiyonu bulunmaktadır. Bu iki ölçek versiyonun standardizasyonu Amerika Birleşik Devletlerinin dört bölgesinden seçilen 2000 civarı öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Yapılan analizler sonucunda ölçeklerin güvenilirlik katsayıları .92 ile .98 arasında bulunmuştur. Üç hafta sonra tekrar uygulanan testlerin ise güvenilirliği .88 ile .92 arasında bulunmuştur. Bu değerlere bakılarak ölçeğin yüksek düzeyde güvenilir olduğu kabul edilmiştir. Geçerlilik çalışması için ölçek normal gruplarla davranış bozukluğu olan ve antisosyal özellik gösteren gruplara uygulanmış ve ölçeğin sosyometrik statü durumlarını, antisosyal eğilimleri ve risk gruplarını belirlediği görülmüştür (Gresham, 2001: 340).

Likert tipi hazırlanmış olan ölçeğin faktör analizi ile oluşturulmuş üç tane alt ölçeği vardır. Bunlardan birincisi Öğretmen Tercihli Sosyal Davranış ölçeğidir ve 16 maddeden oluşur. İkincisi Akran Tercihli Sosyal Davranış ölçeğidir ve 17 maddeden oluşur. Üçüncüsü ise Okul Uyumlu ölçeğidir ve 10 maddeden oluşur. 43 maddeden oluşan ölçeğin her bir maddesi

1-5 arası bir değer alır. Elde edilen puanların toplanmasıyla toplam bir sosyal beceri ve uyum puanı elde edilir.

Ölçeğin ilköğretim versiyonu Türkçeye Uz Baş (2003) tarafından çevrilmiştir. Çalışmaya 2000-2001 yılında İzmir’de 4. ve 5. sınıfa devam 385 öğrenci katılmıştır. Ölçeğin Cronbach Alfa Yöntemine göre iç tutarlılık katsayıları hesaplanmış ve toplam ölçek puanı için .97, alt ölçekler için Cronbach Alpha katsayıları .93, .94 ve .96 bulunmuştur. Ölçeğin kapsam ve yapı geçerliliği açısından da incelemeleri yapılmış ve Türkçe versiyonunun yeterli ve geçerli olduğu kanısına varılmıştır.

İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin sosyal uyum düzeylerini belirlemek için yapılan çalışmada toplam ölçek için Cronbach Alpha katsayısı .98, alt ölçekler için .95, .96 ve .96 bulunmuştur (Uz Baş, 2003).

İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerine uygulanan Walker-McConnell Sosyal Yeterlik ve Okul Uyum Ölçeği’nin güvenilirliği test edilmiş ve Cronbach Alfa katsayısı .98 (N=360, X=165.52, SS=30.84) bulunmuştur. Bu değerler Uz Baş (2003)’ın sonuçlarıyla aynıdır ve güvenilirlik açısından da yüksek ve kabul edilebilir düzeydedir.

3.4. Verilerin Toplanması ve Analiz Edilmesi

Araştırma için Amasya ili Suluova ilçesindeki ilköğretim okullarının listesi ilçe milli eğitim müdürlüğünden alınmıştır. Yine ilçe milli eğitim müdürlüğünün bilgilendirmesi doğrultusunda çevre şartları ve genel sosyoekonomik düzey göz önüne alınarak okullar düşük, orta ve yüksek derecelerde tabakalaştırılmıştır. Her grup için iki seçkisiz şekilde 2 okul ve 4. ve 5. sınıflardan toplam 24 sınıf belirlenmiştir. Örnekleme grubu, cinsiyet değişkenine ilişkin verileri daha sağlıklı elde etmek adına kız ve erkek olarak tabakalaştırılmış ve eşit sayılardaki öğrenciler yine seçkisiz olarak belirlenmiştir. Sınıf mevcudu dikkate alınmadan her sınıftan ortalama 15 kişi çalışmaya dahil edilmiştir.

Araştırma ve ölçek hakkında bilgi verildikten sonra ‘Genel Bilgi Formu’ ile birlikte Piers-Harris Benlik Kavramı Ölçeği öğrencilere uygulanmıştır. Öğrencilerin sosyal uyum

düzeylerinin belirlenmesi için Walker-McConnell Sosyal Yeterlik ve Okul Uyum Ölçeği öğretmenlere dağıtılmış ve her bir öğrenci için görüşleri alınmıştır.

Verilerin analizinde SPSS 15.0 paket programı kullanılmış, Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Değişken sayısının birden fazla olduğu araştırmalarda tek değişkenli analizlerin yerine çok değişkenli analizlerin kullanılması daha doğru olmaktadır. Çünkü tek değişkenli varyans analizlerinin işlemleri uzun sürmekle birlikte birden çok işlemin yapılması işlem hatalarını artırmaktadır (Biçkici, 2007). Bu nedenle benlik saygısı ve sosyal uyumun bağımsız değişkenler açısından varyansları Çok Değişkenli Varyans Analizi (MANOVA) ile incelenmiştir.

MANOVA tek bir bağımsız değişkenin birden fazla bağımlı değişkeni etkilediği durumlarda kullanılan bir test tekniğidir (Antalyalı, 2010: 155). Özellikle deneysel ve tarama araştırmalarında kullanılan güçlü bir istatistik yöntemidir. Aralarında ilişki bulunan bağımlı değişkenlere ilişkin durumlarda kullanılması daha anlamlıdır. MANOVA'da herhangi bir ölçekten alınan puanlar bağımsız değişken göz önüne alınarak hesaplanır ve bu bağımsız değişkenin bağımlı değişkenlere göre almış olduğu toplam puanlar arasındaki farka bakılır (Büyüköztürk, 2010: 137,138). Grup ortalama puanlarını karşılaştırmada çok değişkenli pek çok test bulunmakla birlikte Wilks Lambda (λ) bunlar arasında en sık kullanılanıdır (Antalyalı, 2010: 160). Bu çalışmada bulguların yorumlanmasında Wilks Lambda (λ) değeri göz önünde bulundurulmuştur.

MANOVA testi uygulanmadan önce varsayımları sınanmıştır, verilerin normalliğine ve varyans-kovaryans matrislerin homojenliğine bakılmıştır. Değişkenlerin normalliği için öncelikle z puanları incelenmiştir. Toplam puan bazında Z puanları +3 ile -3 değerlerinin dışında olan 4 aşırı değer bulunmuştur. Bu aşırı değerler örneklemden çıkarılmıştır. Daha sonra histogram ve Q-Q grafikleri ile dağılımın normalliğine bakılmış ve her iki dağılımında normalliğe uygun olduğu görülmüştür. Ayrıca benlik saygısı ve sosyal uyum puanlarının çarpıklık ve basıklık katsayıları incelenmiştir.

Çarpıklık ve basıklık katsayısına bakılarak dağılımın normallik durumu açıklanabilir (Büyüköztürk, 2010: 138) ve çarpıklık katsayısının -1.0 ile +1.0 sınırları içinde kalması

dağılımın normalden aşırı bir sapma göstermediği şeklinde yorumlanabilir (Büyüköztürk, Bökeoğlu ve Köklü, 2008:48). Yapılan çalışmada benlik saygısı ve sosyal uyum düzeyine ilişkin dağılımların çarpıklık katsayıları sırasıyla -.654 ve -.385 olarak bulunmuştur. Bu değerlerin -1.0 ile +1.0 sınırları içinde olduğu için normalden aşırı sapma göstermediği görülmüştür. .

Benlik saygısı ve sosyal uyum düzeyinin bağımsız değişkenlerin hangi grupları arasında anlamlı derecede farklılık gösterdiği incelemek için Post-Hoc testlerinden Tukey analizi kullanılmıştır. Tukey çoklu karşılaştırmalarda sıklıkla kullanılan bir yöntemdir (Büyüköztürk, 2010: 49).

BÖLÜM IV

BULGULAR

4. 1. Denenceler İle İlgili Bulgular

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bulgular alt problemlerdeki sırasına göre aşağıda sunulmuştur.

- **Denence 1:** *İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin benlik saygısı yükseldikçe sosyal uyum düzeyi artmaktadır.*

Bu denenceye ilişkin olarak 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin benlik saygısı ile sosyal uyum düzeyi arasındaki ilişki incelenmiş ve Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Benlik saygısı ile sosyal uyum arasındaki ilişki ile ilgili bulgulara Tablo 5’de yer verilmiştir.

Tablo5. 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı ile Sosyal Uyum Puanları Arasındaki Korelasyon

Değişkenler	N	X	Ss	r	Anlamlılık Düzeyi
Benlik Saygısı	360	60.53	9.22	.51	p<.001
Sosyal Uyum	360	165.52	30.84		

Tablo5 incelendiğinde ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin benlik saygısı ile sosyal uyumları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir, $r=0.51$, $p<.001$. Bu ilişki değerinden yola çıkarak öğrencilerin benlik saygısı artıkça sosyal uyum düzeylerinin arttığını, benlik saygısı azaldıkça da sosyal uyum düzeyinin azaldığını söyleyebiliriz. Bu bulgular araştırmanın 1. denencesini doğrulamaktadır.

- **Denence 2:** *İlköğretim 4. ve 5. sınıf kız öğrencilerinin benlik saygısı ve sosyal uyum düzeyi erkek öğrencilere göre daha yüksektir.*

Benlik Saygısı ile Sosyal uyum ölçeğinden alınan puanların cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği MANOVA ile test edilmiştir. MANOVA testinin varsayımlarının sınanması için Levene testi ve Kovaryans Matrisleri Eşitliği testi yapılmıştır. Yapılan Levene testi sonucunda benlik saygısı için $F(1, 358)=2.608$, $P= .107$; sosyal uyum düzeyi için $F(1, 358)=3.137$, $P= .077$ bulunmuştur. Kovaryans Matrislerinin Eşitliği Testi sonucunda Box's M= 4.708, $F(3, 2.307E7)= 1.560$, $P= .197$ bulunmuştur. Bu değerler varyans ($p>.05$) ve kovaryans matris eşitliğinin ($p>.05$) sağlandığını göstermektedir. Yani cinsiyet değişkeni açısından gruplar homojendir ve varsayımlar karşılanmıştır. Temel varsayımlar karşılandığı için cinsiyet değişkenine göre öğrencilerin benlik saygısı ile sosyal uyum puanları incelenmiş ve buna ilişkin bulgulara Tablo 6'da yer verilmiştir.

Tablo 6. 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı ile Sosyal Uyum Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına İlişkin MANOVA Sonuçları

Değişkenler	Cinsiyet	N	Sd	λ	F	P
Benlik Saygısı	Kız	180	2-357	0.945	10.435	.000
	Erkek	180				
Sosyal Uyum	Kız	180				
	Erkek	180				

Benlik saygısı ile sosyal uyum puanları üzerinde yapılan MANOVA sonuçları, kız ve erkek öğrencilerin benlik saygısı ile sosyal uyum puanlarının anlamlı farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Wilks Lambda (Λ)=0.945, $F(2, 357)=10.435$, $p<.01$.

Tablo6.a. 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı ile Sosyal Uyum Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına İlişkin t testi Sonuçları

Değişkenler	Cinsiyet	N	X	Ss	sd	F	P
Benlik Saygısı	Kız	180	61.97	8.49	1-358	9.069	.003
	Erkek	180	59.08	9.70			
Sosyal Uyum	Kız	180	172.62	28.167	1-358	20.106	.000
	Erkek	180	158.42	31.831			

Tablo6.a'ya göre kız öğrencilerin benlik saygısı ve sosyal uyum puan ortalamaları, erkek çocuklarının puan ortalamalarından yüksek bulunmuştur. Yapılan t testi sonuçlarına bakarak kız öğrencilerin benlik saygısı ve sosyal uyum düzeyinin erkek öğrencilerden yüksek olduğu görülmüştür. Bu durum araştırmanın ikinci denencesini doğrulamaktadır.

- **Denence 3:** *İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin ailelerinin sosyoekonomik düzeyleri arttıkça benlik saygısı ve sosyal uyum düzeyi artmaktadır.*

Benlik Saygısı ile Sosyal uyum ölçeğinden alınan puanların sosyoekonomik duruma göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği MANOVA ile incelenmiştir. Yapılan Levene testi sonucunda benlik saygısı için $F(4, 355)=1.322$, $P= .261$; sosyal uyum düzeyi için $F(4, 355)=1.300$, $P= .270$ bulunmuştur. Kovaryans Matrislerinin Eşitliği Testi sonucunda Box's $M= 11.608$, $F(12, 65773.224)= .947$, $P= .498$ bulunmuştur. Bu değerler varyans ($p>.05$) ve kovaryans matris eşitliğinin ($p>.05$) sağlandığını göstermektedir. Yani sosyoekonomik duruma göre gruplar homojendir ve MANOVA testinin varsayımları karşılanmıştır.

Varsayımlar gerçekleştirildiği için sosyoekonomik durum değişkenine göre benlik saygısı ve sosyal uyum puanları MANOVA ile test edilmiş ve Tablo 7'de bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 7. 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı ile Sosyal Uyum Puanlarının Sosyo-Ekonomik Duruma Göre Karşılaştırılmasına İlişkin MANOVA Sonuçları

Değişkenler	Sosyo-Ekonomik Durum				λ	Sd	F	p
	Ekonomik	N	X	Ss				
Benlik Saygısı	0-600 TL	93	58.44	9.895	0.926	8-708	3.452	.001
	601-1200TL	168	59.57	8.46				
	1201-1800TL	43	62.74	8.605				
	1801-2400TL	22	66.50	7.347				
	2401TL- üzeri	34	64.29	9.965				
Sosyal Uyum	0-600 TL	93	158.75	31.518	0.926	8-708	3.452	.001
	601-1200TL	168	165.78	28.341				
	1201-1800TL	43	170.86	31.446				
	1801-2400TL	22	175.36	32.032				
	2401TL- üzeri	34	169.62	36.817				

Tablo7’de yer alan MANOVA sonuçları; öğrencilerin benlik saygısı ile sosyal uyumlarının sosyoekonomik düzeye göre anlamlı derecede farklılaştığını göstermektedir, Wilks Lambda (Λ)=0.926, $F(8, 708)=3.452$, $p<.01$. Sosyoekonomik düzeyin grup ortalamalarına bakıldığında benlik saygısı ve sosyal uyum puanlarının sosyoekonomik düzey arttıkça arttığı, azaldıkça azaldığı görülmüştür ve böylece araştırmanın 3. denencesi doğrulanmıştır.

4. ve 5. sınıf öğrencilerinin benlik saygısı ve sosyal uyum puanlarının sosyoekonomik düzeyin hangi alt grupları arasında daha anlamlı derecede farklılık gösterdiğini bulmak için ANOVA analizi ve Post-Hoc çoklu karşılaştırma testlerinden Tukey analizi yapılmıştır. ANOVA analizine ilişkin bulgular Tablo 7.a’da gösterilmiştir.

Tablo7.a. 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı ile Sosyal Uyum Puanlarının Sosyo-Ekonomik Duruma Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları

Değişkenler	Sosyo-Ekonomik Durum	N	X	Ss	sd	F	p
Benlik Saygısı	0-600 TL	93	58.44	9.895	4-355	6.353	.000
	601-1200TL	168	59.57	8.46			
	1201-1800TL	43	62.74	8.605			
	1801-2400TL	22	66.50	7.347			
	2401TL- üzeri	34	64.29	9.965			
Sosyal Uyum	0-600 TL	93	158.75	31.518	4-355	2.183	.070
	601-1200TL	168	165.78	28.341			
	1201-1800TL	43	170.86	31.446			
	1801-2400TL	22	175.36	32.032			
	2401TL- üzeri	34	169.62	36.817			

Yapılan ANOVA analizi sonucu benlik saygısı puanlarının sosyoekonomik duruma göre anlamlı derecede farklılık gösterdiği görülmüştür $F(4, 335) = 6.353, p < .05$. Ancak sosyal uyum puanları ANOVA analizinde, sosyoekonomik durumun alt grupları arasında anlamlı bir fark yaratmamıştır $F(4, 335) = 2.183, p > .05$. Bu nedenle sosyal uyum değişkeni için Tukey testine bakılmasına gerek duyulmamış, sadece benlik saygısı değişkeni için Tukey testi yapılmıştır.

Tablo 7.b 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısının Sosyoekonomik Düzeye Göre Farklılaşmasına İlişkin Tukey HSD Analizi

(I)Sosyoekonomik Düzey	(J) Sosyoekonomik Düzey	Ortalamalar farkı (I-J)	Sig.
0-600TL	601-1200 TL	-1,125	,868
	1201-1800TL	-4,303	,072
	1801-2400TL	-8,059(*)	,002
	2401TL ve sonrası	-5,853(*)	,011
601-1200TL	0-600TL	1,125	,868
	1201-1800TL	-3,179	,233
	1801-2400TL	-6,935(*)	,006
	2401TL ve sonrası	-4,729(*)	,042
1201-1800TL	0-600TL	4,303	,072
	601-1200TL	3,179	,233
	1801-2400TL	-3,756	,499
	2401TL ve sonrası	-1,550	,943
1801-2400TL	0-600TL	8,059(*)	,002
	601-1200TL	6,935(*)	,006
	1201-1800TL	3,756	,499
	2401TL ve sonrası	2,206	,897
2401TL ve sonrası	0-600TL	5,853(*)	,011
	601-1200TL	4,729(*)	,042
	1201-1800TL	1,550	,943
	1801-2400TL	-2,206	,897

*p< .05

Benlik saygısının sosyoekonomik düzeye göre incelendiği Tukey testine ilişkin bulgular şöyledir:

- 4. ve 5. sınıf öğrencilerinden ailesinin aylık geliri 0-600TL olanların benlik saygısı ile aylık geliri 1801-2400 TL ile 2401TL ve sonrası olanların benlik saygısı arasında anlamlı bir fark

görülmüştür. Yani ailesinin aylık geliri 1801-2400TL ile 2401TL ve sonrası olan çocukların benlik saygısı aylık geliri 0-600TL olan çocuklardan daha yüksek bulunmuştur.

- 4. ve 5. sınıf öğrencilerinden ailesinin aylık geliri 601-1200TL olanların benlik saygısı ile aylık geliri 1801-2400 TL ile 2401TL ve sonrası olanların benlik saygısı arasında anlamlı bir fark görülmüştür. Bu fark ailesinin aylık geliri 1801-2400TL ile 2401TL ve sonrası olan çocukların benlik saygısı aylık geliri 601-1200TL olan çocuklardan daha yüksek olduğunu açıklar niteliktedir.

- **Denence 4:** *İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin annelerinin eğitim düzeyi artıka benlik saygısı ve sosyal uyum düzeyi artmaktadır.*

4. ve 5. sınıf öğrencilerinin benlik saygısı ile sosyal uyum düzeyinin annenin eğitim düzeyine göre farklılaşması MANOVA ile test edilmiştir. MANOVA varsayımlarının sınanması için Levene testi ve Kovaryans Matrisleri Eşitliği testi yapılmıştır. Yapılan Levene testi sonucunda benlik saygısı için $F(4, 355)=1.247$, $P= .291$; sosyal uyum düzeyi için $F(4, 355)=.882$, $P= .475$ bulunmuştur. Kovaryans Matrislerinin Eşitliği Testi sonucunda Box's $M= 9.681$, $F(12, 63557.681)= .789$, $P= .662$ bulunmuştur. Bu değerler varyans ($p>.05$) ve kovaryans matris eşitliğinin ($p>.05$) sağlandığını göstermektedir. Yani annenin eğitim düzeyi değişkeni açısından gruplar homojendir ve varsayımlar karşılanmıştır.

Varsayımlar gerçekleştirildiği için öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyi değişkenine göre benlik saygısı ve sosyal uyum puanları MANOVA ile test edilmiş Tablo8'de bulgulara yer verilmiştir.

Tablo8. 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı ile Sosyal Uyum Puanlarının Annenin Eğitim Düzeyine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin MANOVA Sonuçları

Değişkenler	Annenin Eğitim Düzeyi	N	X	Ss	sd	Λ	F	P
Benlik Saygısı	Okuryazar değil	34	52.35	9.015				
	İlkokul	195	60.49	9.200				
	Ortaokul	55	62.78	7.932	8-708	0.894	5.105	.000
	Lise	55	63.35	7.996				
	Üniversite	21	60.76	8.888				
Sosyal Uyum	Okuryazar değil	34	144.91	33.471				
	İlkokul	195	167.13	30.551				
	Ortaokul	55	169.51	28.726				
	Lise	55	168.65	30.220				
	Üniversite	21	165.29	25.759				

Benlik Saygısı ile Sosyal Uyum puanları üzerinde yapılan MANOVA sonuçları, çocukların benlik saygısı ile sosyal uyum puanlarının annelerinin eğitim düzeylerine göre anlamlı farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Wilks Lambda (Λ)= 0.894, $F(8, 708)= 5.105$, $p<.001$. Annenin eğitim düzeyi grup ortalamalarına bakıldığında benlik saygısı ve sosyal uyum puanlarının annenin eğitim düzeyi arttıkça arttığı, azaldıkça azaldığı görülmüştür. Bu durum araştırmanın 4. denencesini doğrulamaktadır.

4. ve 5. sınıf öğrencilerinin benlik saygısı ve sosyal uyum puanlarının annenin eğitim düzeyine göre hangi alt gruplar arasında daha anlamlı derecede farklılık gösterdiğini bulmak için ANOVA analizi ve Post-Hoc çoklu karşılaştırma testlerinden Tukey analizi yapılmıştır. ANOVA analizine ilişkin bulgular Tablo 8.a'da gösterilmiştir.

Tablo 8.a. 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı ile Sosyal Uyum Puanlarının Annenin Eğitim Düzeyine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları

Değişkenler	Annenin Eğitim Düzeyi	N	X	Ss	sd	F	P
Benlik Saygısı	Okuryazar değil	34	52.35	9.015			
	İlkokul	195	60.49	9.200			
	Ortaokul	55	62.78	7.932	4-355	9.638	.000
	Lise	55	63.35	7.996			
	Üniversite	21	60.76	8.888			
Sosyal Uyum	Okuryazar değil	34	144.91	33.471			
	İlkokul	195	167.13	30.551			
	Ortaokul	55	169.51	28.726	4-355	4.465	.002
	Lise	55	168.65	30.220			
	Üniversite	21	165.29	25.759			

Yapılan ANOVA analizi sonucu benlik saygısı ve sosyal uyum düzeyi puanlarının annenin eğitim düzeyine göre anlamlı derecede farklılık gösterdiği görülmüştür $F(4, 335)= 9.638$, $p<.0.05$; $F(4, 335)= 4.465$, $p<.0.05$. Benlik saygısı ve sosyal uyum düzeyinin annenin eğitim düzeyine göre farklılaşmasına ilişkin Tukey testi yapılmıştır.

Tablo8.b. 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısının Annenin Eğitim Düzeyine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tukey HSD Analizi

(I) Annenin Eğitim Düzeyi	(J) Annenin Eğitim Düzeyi	Ortalamalar farkı (I-J)	Sig.
Okur yazar değil	İlkokul	-8,139(*)	,000
	Orta okul	-10,429(*)	,000
	Lise	-10,993(*)	,000
	Üniversite	-8,409(*)	,006
İlkokul	Okur yazar değil	8,139(*)	,000
	Orta okul	-2,290	,433
	Lise	-2,853	,213
	Üniversite	-,270	1,000
Orta okul	Okur yazar değil	10,429(*)	,000
	İlkokul	2,290	,433
	Lise	-,564	,997
	Üniversite	2,020	,899
Lise	Okur yazar değil	10,993(*)	,000
	İlkokul	2,853	,213
	Orta okul	,564	,997
	Üniversite	2,584	,783
Üniversite	Okur yazar değil	8,409(*)	,006
	İlkokul	,270	1,000
	Orta okul	-2,020	,899
	Lise	-2,584	,783

*p< .05

Benlik saygısının annenin eğitim düzeyine göre farklılaşmasına ilişkin Tukey analizi sonucu; 4. ve 5. sınıf öğrencilerden annesi okur-yazar olmayanların benlik saygısı ile annesi ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite mezunu olanların benlik saygısı arasında anlamlı bir fark

görülmüştür. Bu bulguya göre annesi ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite mezunu olan çocukların benlik saygısının, okur-yazar olmayanların benlik saygısından yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo8.c 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Uyum Düzeyinin Annenin Eğitim Düzeyine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tukey HSD Analizi

(I) Annenin Eğitim Düzeyi	(J) Annenin Eğitim Düzeyi	Ortalamalar farkı (I-J)	Sig.
Okur yazar değil	İlkokul	-22,216(*)	,001
	Orta okul	-24,597(*)	,002
	Lise	-23,743(*)	,003
	Üniversite	-20,374	,111
İlkokul	Okur yazar değil	22,216(*)	,001
	Orta okul	-2,381	,986
	Lise	-1,526	,997
	Üniversite	1,842	,999
Orta okul	Okur yazar değil	24,597(*)	,002
	İlkokul	2,381	,986
	Lise	,855	1,000
	Üniversite	4,223	,983
Lise	Okur yazar değil	23,743(*)	,003
	İlkokul	1,526	,997
	Orta okul	-,855	1,000
	Üniversite	3,369	,993
Üniversite	Okur yazar değil	20,374	,111
	İlkokul	-1,842	,999
	Orta okul	-4,223	,983
	Lise	-3,369	,993

*p< .05

4. ve 5. sınıf öğrencilerinin sosyal uyum düzeyinin annenin eğitim düzeyine göre farklılaşmasına ilişkin Tukey analizi sonucu; annesi okur-yazar olmayanların sosyal uyum düzeyi ile annesi ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite mezunu olanların sosyal uyum düzeyi arasında anlamlı bir fark görülmüştür. Bu bulgu annesi ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite mezunu olan çocukların sosyal uyum düzeyinin, okur-yazar olmayanların sosyal uyum düzeyinden yüksek olduğunu göstermektedir.

- **Denence 5:** *İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin babalarının eğitim düzeyi artıkça benlik saygısı ve sosyal uyum düzeyi artmaktadır.*

Benlik Saygısı ile Sosyal uyum ölçeğinden alınan puanların babanın eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği MANOVA ile test edilmiştir. Yapılan Levene testi sonucunda benlik saygısı için $F(4, 355)=.621$, $P=.648$; sosyal uyum düzeyi için $F(4, 355)=2.162$, $P=.073$ bulunmuştur. Kovaryans Matrislerinin Eşitliği Testi sonucunda Box's $M= 5.901$, $F(12, 71784.406)=.483$, $P=.926$ bulunmuştur. Bu değerler varyans ($p>.05$) ve kovaryans matris eşitliğinin ($p>.05$) sağlandığını göstermektedir. Yani babanın eğitim düzeyine göre gruplar homojendir ve MANOVA testinin varsayımları karşılanmıştır.

Varsayımlar gerçekleştirildiği için öğrencilerin babalarının eğitim düzeyi değişkenine göre benlik saygısı ve sosyal uyum puanları MANOVA ile test edilmiş Tablo9'da bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 9. 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı ile Sosyal Uyum Puanlarının Babanın Eğitim Düzeyine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin MANOVA Sonuçları

Değişkenler	Babanın Eğitim Düzeyi	N	X	sd	λ	F	P
Benlik Saygısı	Okuryazar değil	34	56.27	8-708	0.917	3.926	.000
	İlkokul	195	58.07				
	Ortaokul	55	61.43				
	Lise	55	62.15				
	Üniversite	21	64.06				
Sosyal Uyum	Okuryazar değil	34	159.09				
	İlkokul	195	158.64				
	Ortaokul	55	171.00				
	Lise	55	165.95				
	Üniversite	21	177.31				

Benlik saygısı ile sosyal uyum puanları üzerinde yapılan MANOVA sonuçları, çocukların benlik saygısı ile sosyal uyum puanlarının babalarının eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Wilks Lambda (Λ)= 0.917, F(8, 708)= 3.926, $p < .001$. Babanın öğrenim durumu grup ortalamalarına bakıldığında benlik saygısı ve sosyal uyum puanlarının babanın eğitim düzeyi arttıkça arttığı, azaldıkça azaldığı görülmüştür ve böylece araştırmanın 5. denencesi doğrulanmıştır.

4. ve 5. sınıf öğrencilerinin benlik saygısı ve sosyal uyum puanlarının babanın eğitim düzeyine göre hangi alt gruplar arasında daha anlamlı derecede farklılık gösterdiğini bulmak için ANOVA analizi ve Post-Hoc çoklu karşılaştırma testlerinden Tukey analizi yapılmıştır. ANOVA analizine ilişkin bulgular Tablo 9.a'de gösterilmiştir.

Tablo 9.a. 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı ile Sosyal Uyum Puanlarının Babanın Eğitim Düzeyine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları

Değişkenler	Babanın Eğitim Düzeyi	N	X	Ss	sd	F	P
Benlik Saygısı	Okuryazar değil	22	56.27	10.264	4-355	6.448	.000
	İlkokul	123	58.07	9.256			
	Ortaokul	67	61.43	8.629			
	Lise	99	62.15	8.681			
	Üniversite	49	64.06	8.525			
Sosyal Uyum	Okuryazar değil	22	159.09	37.508	4-355	4.238	.002
	İlkokul	123	158.64	31.261			
	Ortaokul	67	171.00	28.751			
	Lise	99	165.95	29.112			
	Üniversite	49	177.31	28.722			

4. ve 5. sınıf öğrencilerinin benlik saygısı ve sosyal uyum düzeyi puanlarının, babanın eğitim düzeyine göre hangi alt gruplar arasında daha anlamlı derecede farklılık gösterdiğini bulmak için ANOVA analizi ve Post-Hoc çoklu karşılaştırma testlerinden Tukey analizi yapılmıştır. ANOVA analizine ilişkin bulgular Tablo 9.b'de gösterilmiştir.

Tablo9.b 4. ve 5. Sınıf Benlik Saygısının Babanın Eğitim Düzeyine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tukey HSD Analizi

(I) Babanın Eğitim Düzeyi	(J) Babanın Eğitim Düzeyi	Ortalamalar farkı (I-J)	Sig.
Okur yazar değil	İlkokul	-1,800	,908
	Orta okul	-5,160	,133
	Lise	-5,879(*)	,044
	Üniversite	-7,788(*)	,007
İlkokul	Okur yazar değil	1,800	,908
	Orta okul	-3,360	,099
	Lise	-4,078(*)	,007
	Üniversite	-5,988(*)	,001
Orta okul	Okur yazar değil	5,160	,133
	İlkokul	3,360	,099
	Lise	-,719	,987
	Üniversite	-2,628	,523
Lise	Okur yazar değil	5,879(*)	,044
	İlkokul	4,078(*)	,007
	Orta okul	,719	,987
	Üniversite	-1,910	,739
Üniversite	Okur yazar değil	7,788(*)	,007
	İlkokul	5,988(*)	,001
	Orta okul	2,628	,523
	Lise	1,910	,739

*p< .05

Benlik saygısının babanın eğitim düzeyine göre farklılaşmasına ilişkin Tukey analizi sonucu ;

- 4. ve 5. sınıf öğrencilerden babası okur-yazar olmayanların benlik saygısı ve lise mezunu ile üniversite mezunu olanların benlik saygısı arasında anlamlı bir fark görülmüştür. Yani babası lise mezunu ile üniversite mezunu olan çocukların benlik saygısı, babası okur-yazar olmayan çocukların benlik saygısından yüksek bulunmuştur.
- 4. ve 5. sınıf öğrencilerden babası ilkokul mezunu olan benlik saygısı ve lise mezunu ile üniversite mezunu olanların benlik saygısı arasında anlamlı bir fark görülmüştür. Bu fark babası lise mezunu ile üniversite mezunu olan çocukların benlik saygısının, babası ilkokul mezunu olan çocukların benlik saygısından yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo9.c 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Uyum Düzeyinin Babanın Eğitim Düzeyine Göre Farklaşmasına İlişkin Tukey HSD Analizi

(I)Babanın Eğitim Düzeyi	(J) Babanın Eğitim Düzeyi	Ortalamalar farkı (I-J)	Sig.
Okur yazar değil	İlkokul	,449	1,000
	Orta okul	-11,909	,499
	Lise	-6,859	,873
	Üniversite	-18,215	,134
İlkokul	Okur yazar değil	-,449	1,000
	Orta okul	-12,358	,058
	Lise	-7,307	,383
	Üniversite	-18,664(*)	,003
Orta okul	Okur yazar değil	11,909	,499
	İlkokul	12,358	,058
	Lise	5,051	,830
	Üniversite	-6,306	,803
Lise	Okur yazar değil	6,859	,873
	İlkokul	7,307	,383
	Orta okul	-5,051	,830
	Üniversite	-11,357	,203
Üniversite	Okur yazar değil	18,215	,134
	İlkokul	18,664(*)	,003
	Orta okul	6,306	,803
	Lise	11,357	,203

*p< .05

Yapılan Tukey analizi sonucu; 4. ve 5. sınıf öğrencilerden babası ilkokul mezunu olanların sosyal uyum düzeyi ile üniversite mezunu olanların sosyal uyum düzeyi arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu durum babası üniversite mezunu olan çocukların sosyal uyum düzeyinin, ilkokul mezunu olanların sosyal uyum düzeyinden yüksek olduğunu göstermektedir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

5. 1. Tartışma ve Yorum

Bu bölümde, ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin benlik saygısı ve sosyal uyumları arasındaki ilişkiye yönelik yapılan çalışmada elde edilen bulgular, denencelere göre tartışılıp yorumlanmıştır.

Yapılan çalışma sonucunda, benlik saygısı ile sosyal uyum düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu bulgu, araştırmanın ‘*İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin benlik saygısı yükseldikçe sosyal uyum düzeyi artmaktadır*’ şeklindeki denencesini doğrulayıcı niteliktedir. Bu durumdan yola çıkarak, benlik saygısı yüksek olan çocukların sosyal ilişkilerde daha uyumlu olduğu, benlik saygısı düştükçe çocukların sosyal uyum sağlamakta zorlandıkları söylenebilir. Benlik saygısı yüksek olan bireyin, kendini daha gerçekçi olarak tanıdığı için, sosyal çevresini kendine uygun şekilde düzenleyeceği, çevresinden gördüğü kabul ile sosyal normlara daha kolay uyabileceği, işbirliğine ve dayanışmaya daha yatkın olabileceği ve bu durumun da sosyal uyumunu artırıp toplumsallaşmasını kolaylaştıracağı düşünülebilir.

Literatüre baktığımızda; alkol bağımlılarıyla ilgili yapılan bir çalışmada, benlik bilinci yüksek olan kişilerin sosyal uyumlarının yüksek olduğu, sosyal normlara daha çok uydukları ve daha iyi sosyal ilişkiler kurdukları görülmüştür (Şirin ve Turan, 2007). Benlik saygısı düşük olan bireylerin ise, sosyal ilişkilerde daha fazla sorunlarla karşılaştığı, daha çok tehdit algıladığı ve eleştirilere daha fazla duyarlık gösterdiği belirtilmiştir (Rosenberg, 1965). Ayrıca dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan 9-13 yaş grubu çocukların uyumsuz davranışları ve benlik kavramının ilişkisine bakıldığında, benlik kavramı arttıkça uyumsuz davranışların arttığı gözlenmiştir (Kanay ve Girli, 2008). Türk kültürüne uyum sağlamada benlik algısının rolü incelendiğinde, benlik algısının yükselmenin kültüre uyum sağlama düzeyini artırdığı görülmüştür (Baydarol, 2007). Bu çalışmalara dayanarak; benlik saygısının yüksek olmasının bireyin yaşadığı topluma uyum sağlamasını kolaylaştırdığı (Güçray, 1989), umut düzeyini (Aydoğan, 2010) ve yaşamsal doyumunu artırdığı (Çeçen,

2008) söylenebilir. Bu durum, benlik saygısının sosyal uyum üzerindeki olumlu etkilerini desteklemektedir.

Bazı araştırmalarda, benlik saygısı düşük olan lise öğrencilerinin yalnızlık düzeyinin yüksek olduğu (Koçak, 2008; San Şentürk, 2010), topluma yabancılaştıkları (Çoşkun ve Altay, 2009) utangaçlıklarının ve fonksiyonel olmayan tutumlara bağlı onaylanma isteklerinin arttığı (Hamarta ve Demirbaş, 2009) görölmüştür. Ayrıca benlik saygısı düşük olan bireylerin kaygı (Öztürk, 2006; Gürsoy, 2006) ile depresyon düzeyi (Turan ve diğerleri, 2008) yüksekken, benlik saygısı yüksek olanların sürekli kaygıları (Çankaya, 2007) ve depresyon düzeyleri düşük bulunmuştur. Bu çalışmalar, benlik saygısı yüksek olduğu bireyin kendini daha az yalnız hissettiğini, olumsuz ruhsal durumları daha az yaşadığını ve toplumla daha çok bütünleştiğini göstermesi açasından araştırmanın denencesini desteklemektedir.

Yapılan araştırmalar; düşük benlik saygısına sahip olan çocukların atılganlık düzeyinin düştüğünü ve benlik saygısı yüksek olanlara göre çekingen davranışlar gösterdiğini (Bal, 2006), akran baskısına (Aktuğ, 2006) ve zorbalığına (Şirvanlı Özen, 2006; Çetinkaya ve diğerleri, 2009; Keskin, 2010) daha çok maruz kaldığını göstermektedir. Ayrıca, benlik saygısı düşük olan çocukların saldırganlık davranışlarının yüksek olduğunu gösteren çalışmalar da literatürde mevcuttur (Halıcı, 2005; Yavuz, 2007). Bu durum benlik saygısı düşük olan çocukların sosyal ilişkilerde çekinme ya da saldırganlık gibi birbirinden farklı davranışlarda bulunabileceğini göstermektedir. Literatürdeki bu çalışmalardan yola çıkarak; benlik saygısı düşük, kendini değerli bulmayan ve kişisel özelliklerini beğenmeyen bazı çocukların çevresinden çekindiği, utandığı, onay beklediği ve genelde pasif davranışlar gösterdiği; bazılarının ise çevresi tarafından kabul görmediği, değer verilmediği ve kendini diğerlerine denk görmediği için tepkisel bir şekilde saldırgan davranışlar sergilediği söylenebilir. Her iki şekilde de benlik saygısı düşük çocukların kendi benlikleriyle toplum içinde var olamadıkları, kendilerini yeterince tanıyıp ilgi ve yeteneklerini geliştiremedikleri, samimi ve yakın arkadaşlık ilişkileri kuramadıkları ve sosyal ilişkilerde olumlu anlamda yönlendirici rol üstlenemedikleri söylenebilir. Benlik saygısının düşüklüğünün sosyal uyumu zorlaştırdığını gösteren bu çalışmaların da araştırmanın denencesini desteklediği söylenebilir.

Araştırma bulgularına göre kızların ve erkeklerin benlik saygısı ve sosyal uyum düzeyi birbirinden farklı görülmektedir. Bu durum “*İlköğretim 4. ve 5. sınıf kız öğrencilerinin benlik saygısı ve sosyal uyum düzeyi erkek öğrencilere göre daha yüksektir*” denencesini desteklemektedir. Bu sonuç, kızların benlik saygısı (Özkan, 1994; Halıcı, 2005; Erikçi, 2005; Çelik, 2007) ve sosyal uyum düzeyinin (Uz Baş, 2003; Büyüksahin, 2009), erkeklerinkinden daha yüksek olduğunu belirten çalışmalarla paralellik göstermektedir.

Literatürde, benlik saygısını cinsiyet değişkeni açısından inceleyen çalışmalarda birbirinden farklı sonuçlara rastlanmaktadır. Gürbüz (2009) ve Karaduman (2004), 5. sınıf öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada benlik saygısında cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir fark bulamazken, Kılıç Duran (2007) ve Kanay (2006)’ın aynı yaş grubu üzerine yaptıkları araştırmalarda kızların benlik saygısını erkeklerden daha yüksek bulunmuştur. Lise öğrencileriyle yapılan araştırmalarda ise, Dinç (1992), Taysi (2000), Özdemir ve Çok (2011) erkeklerin benlik saygısının, kız öğrencilerden yüksek olduğunu belirtmiştir. Yapılan çalışmalarda farklı bulgularla karşılaşılmasının nedeni olarak, bireyin cinsiyetine bağlı gelişim özellikleri, ilgi ve beceri düzeyleri, toplumsal kimliğin getirdiği rol ve sorumlulukları gösterilebilir.

Araştırma bulgularında sosyoekonomik düzeyi düşük olan çocukların benlik saygısı ve sosyal uyum düzeyi düşük, sosyoekonomik düzeyi yüksek olan çocukların benlik saygısı ve sosyal uyum düzeyi yüksek elde edilmiştir ve “*İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin sosyoekonomik düzeyleri arttıkça benlik saygısı ve sosyal uyum düzeyi artmaktadır*” denencesi doğrulanmıştır. Bu durum sosyoekonomik düzey arttıkça benlik saygısı ve sosyal uyumun arttığı, sosyoekonomik düzey azaldıkça benlik saygısı ve sosyal uyum düzeyinin azaldığı şeklinde yorumlanabilir.

Yapılan araştırmalar, bu çalışmanın bulgularını desteklemekte ve sosyoekonomik düzey arttıkça benlik saygısının (Baran, 1989; Özkan 1994; Bal, 2006; Çetinkaya ve diğerleri, 2009; Veselska ve diğerleri, 2009) ve sosyal uyum düzeyinin (Uz Baş, 2003) arttığını göstermektedir. Yani sosyoekonomik düzeydeki iyileşmenin bireylerin yaşam koşulları, çevre şartları, beslenmeleri, giyimleri gibi yaşam standartlarını artırdığı, böylece benlik saygısı ve sosyal uyumu olumlu yönde etkilediği söylenebilir. Ayrıca ekonomik sıkıntıları

ve stresleri azalan ailelerin çocuklarına daha fazla zaman ayıracağı düşünülebilir. İhtiyaçları karşılanan ve ilgiyle büyüyen çocuğun da, kendine ve topluma daha çok güveneceği, kendini daha iyi tanıyarak toplumun bir parçası olmaya çalışacağı söylenebilir.

Araştırma sürecinde elde edilen sonuçlar; araştırmanın “*İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin annelerinin eğitim düzeyi artıkça benlik saygısı ve sosyal uyum düzeyi artmaktadır*” denencesini doğrular niteliktedir. Bu bulgu annenin eğitim düzeyinin yükselmesinin, çocuğun benlik saygısı ve sosyal uyumunu olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Eğitim düzeyindeki artışın annenin çocuğun üzerindeki etkililiğini, önemini artırdığı ve onun sosyal becerilerini ve uyumunu desteklediği söylenebilir. Yapılan çalışmalar, annenin eğitim düzeyinin yüksek olması çocukların benlik saygısını (Sarica, 2010) ve sosyal uyumunu (Çelik, 2007) arttırdığı görüşüyle hemfikiridir.

Çocukların benlik saygısı ve sosyal uyum düzeyinde annenin eğitim düzeyine göre alt grupları açısından anlamlı farklılık göstermiştir. Çalışmanın bulgularına göre annesi ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite mezunu olan çocukların benlik saygısı, annesi okuryazar olmayan çocukların benlik saygısından anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur. Benzer şekilde annesi ilkokul, ortaokul ve lise mezunu olan çocukların sosyal uyumu annesi okuryazar olmayan çocuklarınkinden anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur. Bu bulgulara göre eğitilmiş annelerin çocuklarını daha iyi tanıdıkları, onları anlamada ve yetiştirmede daha bilinçli oldukları söylenebilir. Araştırma verilerine göre, benlik saygısı ve sosyal uyum ile ilgili aritmetik ortalamaların eğitim durumuna paralel arttığı, ancak en üst öğrenim durumunda bir miktar düşüş yaşandığı görülmüştür. Bu durum, annenin eğitim durumu en üst seviyede olduğunda çocuğun üzerindeki baskı ve beklentilerin arttığı, bu nedenle puanlarda küçük de olsa bir düşüş yaşandığı şeklinde yorumlanabilir.

Sonuçlar; “*İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin babalarının eğitim düzeyi artıkça benlik saygısı ve sosyal uyum düzeyi artmaktadır*” denencesini doğrulamaktadır. Yapılan bu çalışma, babanın eğitim durumunun yükselmesinden benlik saygısı (Özkan, 1994; Bal, 2006; Çetinkaya ve diğerleri, 2006; Yavuz, 2007; Kabalcı, 2008) ve sosyal uyum düzeyinin (Sarı, 2007) olumlu etkilendiğini belirten çalışmalar tarafından desteklenmektedir.

4. ve 5. sınıf öğrencilerinin benlik saygısında, babanın eğitim düzeyine göre alt gruplar açısından anlamlı düzeyde farklılıklar bulunmuştur. Babası lise ve üniversite mezunu olan çocukların benlik saygısı, babası okuryazar olmayan ve ilkokul mezunu olanların benlik saygısından anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Sosyal uyum düzeyi açısından ise sadece babası ilkokul ve üniversite mezunu olanlar arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür. Babası ilkokul mezunu olan çocukların sosyal uyumu en düşük, babası üniversite mezunu olan çocukların sosyal uyumu en yüksek düzeyde bulunmuştur. Bu sonuçlar, çocukların benlik saygısı ve sosyal uyumunda babanın eğitim düzeyinin yüksek olmasının olumlu etkisi olduğunu göstermektedir.

Anne ve babanın eğitim seviyesi ve çocukların benlik saygısı ile ilgili araştırmalar anne ve babanın eğitim seviyesi arttıkça çocukların benlik saygısının arttığı yönündedir (Baybek ve Yavuz, 2005; Cevher ve Buluş, 2006; Duman ve Maraba, 2007; Zincirkıran, 2008). Ayrıca ailenin eğitim seviyesi arttıkça çocuğa gösterilen sosyal destek artmakta ve bu durum benlik saygısını da artırmaktadır (Kahrıman, Polat, 2003). Ailesinden destek gördüğünü düşünen bireyin aidiyet duygusunun daha iyi gelişeceği ve toplumla daha rahat bütünleşebileceği söylenebilir. Bunun yanı sıra, eğitim seviyesi yükseldikçe anne ve babalar, sosyal ve kültürel açıdan kendilerini daha çok geliştirecek, çocukların ihtiyaç ve ilgileri konusunda daha bilinçli olabileceklerdir. Yapılan çalışmalar, anne ve babanın sosyal becerileri arttıkça çocukların sosyal becerilerinin ve sosyal yeterliliğinin arttığı (Özabacı, 2006) ve benlik saygıları azaldıkça çocukların benlik saygısının da azaldığını göstermiştir (Dilek, 2007). Bu durum anne ve babaların sosyal becerileri ve benlik saygısının düzeyinin, çocukların sosyal beceri ve benlik saygısını etkilediğini göstermektedir.

Anne ve babanın eğitim durumu arttıkça çocuk ile ebeveyn ilişkilerinin olumlu şekilde arttığı söylenebilir. Okur-yazar olmayan anne ve baba çocuğuyla doğru iletişim yolunu kurmakta zorlanabilir. Bu durum çocukların benlik saygısını ve sosyal ilişkilerini olumsuz etkileyebilir. Özmen (2007)'e göre ailede çoğulcu ve etkileşimli iletişim kurulması benlik saygısını artırmaktadır. Jungmeen ve Cicchetti (2004)'e göre güvenli anne-çocuk ilişkisi benlik saygısının gelişimini olumlu anlamda desteklemektedir. Ayrıca iletişim becerilerinde ailesini örnek alan birey sosyal çevresinde kendini daha rahat ifade edebilir ve daha sağlıklı ilişkiler kurabilir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç

Yapılan çalışma sonucunda 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin benlik saygısı ile sosyal uyum düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Benlik saygısı arttıkça sosyal uyum düzeyinin arttığı, benlik saygısı azaldıkça sosyal uyum düzeyinin azaldığı görülmüştür. Bu durumda, kendini başarılı ve değerli hissedен çocukların daha uyumlu sosyal ilişkiler geliştirdiği, kurallara daha kolay uyduğu, arkadaşları ve çevresi tarafından daha çok kabul ve saygı gördüğü söylenebilir. Böylece benlik saygısı yüksek bireylerin toplumun içinde kendi yetenek, ilgi, beceri ve kişilik özellikleriyle bir yer edinmesi, toplumsallaşma sürecinde çevresiyle benliğini gölgelemeden bütünleşmesi beklenebilir.

Cinsiyet açısından baktığımızda ilköğretim 4. ve 5. sınıfa devam eden kız öğrencilerin benlik saygısı ve sosyal uyumu erkek öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur. Kız çocuklarının, aile içinde erkeklere göre çok sorumluluk almasının, toplum yapısı olarak erkeklerin daha serbest yetiştirilip kızların davranışlarına daha çok dikkat edilmesinin, kızların sosyal açıdan daha uyumlu olmaya teşvik ettiği söylenebilir.

Araştırma sonucunda, sosyoekonomik düzey arttıkça benlik saygısı ve sosyal uyumun arttığı gözlenmiştir. Buradan yola çıkarak, çocukların yaşam standartlarının artması ve ihtiyaçlarının karşılanmasıyla, kendilerini daha iyi hissettirdikleri ve sosyal çevreye daha kolay uyum sağladıkları söylenebilir.

Yapılan bu çalışmada annenin eğitim düzeyi arttıkça çocukların benlik saygısı ve sosyal uyumunun arttığı görülmüştür. Annenin eğitim durumu arttıkça kültür düzeyinin artması, böylece annenin çocuk yetiştirme ve çocuğun ilgi ve ihtiyaçları konusunda daha bilgili olması beklenebilir. Eğitimli annelerin çocuklarıyla yakın ve güven içeren ilişkiler kurması çocuğun kendini tanımasını ve sevmesini kolaylaştıracağı düşünülebilir. Ayrıca eğitimli

annelerin içinde bulunduğu toplumun yapısı hakkında bilgili olması, topluma uyum sağlamasında çocuğu destekleyebilir.

Araştırma sonucunda babanın eğitim durumunun artması da çocukların benlik saygısı ve sosyal uyumunu arttırdığı görülmüştür. Babanın eğitim durumunun artması çocuğun yetişmesinde babanın daha bilinçli olmasını sağlayacaktır. Baba da anne gibi çocuğun benliğinin oluşumunda büyük etkiye sahiptir. Babanın eğitim durumunun artması çocuğun aile içinde gördüğü sosyal desteği ve ilgiyi arttıracığı için sosyalleşmesini olumlu anlamda etkileyecektir.

Araştırmanın genel bir sonucu olarak benlik saygısı ile sosyal uyumun birbiriyle ilişkili olduğu ve okullarda benlik saygısını geliştirmeye yönelik yapılacak etkinliklerle sosyal uyum düzeyinin de iyileştirilebileceği söylenebilir. Araştırma sonuçlarının kendi olmaktan mutlu, sosyal anlamda uyumlu çocuklar yetiştirmede ailelere, öğretmenlere, psikolojik danışmanlara ve bu alanda çalışma yapacak tüm araştırmacılara kaynak olması ümit edilmektedir.

6.2. Öneriler

Yapılan araştırmanın sonuçlarından yola çıkarak aşağıdaki önerilerde bulunabilir:

1. Benlik yapısında iç dengeyi kurabilmiş ve kendini değerli bir birey olarak gören çocuk, bu dönemde toplumda kabul görmeyen davranışlardan kendi isteğiyle kaçınır. Olumsuz eleştiriler ve yaklaşımlar onu kırar, rencide eder ve benlik bütünlüğünü bozar. Bu nedenle anne-babaların ve öğretmenlerin çocukların benlik bütünlüğünü bozacak, benlik saygılarını düşürecek sözler söylemekten, etiketleyici ifadeler kullanıp çocukların bunlara takılı kalmasından önemle kaçınmaları gerekir.
2. Öğretmenler, çocukların ulaşabilecekleri hedefler koymalarına yardımcı olmalıdır. Bunun için başarı duygusunu yaşamalarına uygun öğrenme hız ve türüne yönelik eğitim durumları sunulabilir.

3. Çocukların ilgi ve yeteneklerinin ortaya çıkması için değişik sosyal aktivitelere katılmaları sağlanmalı, spor ve sanatsal yönleri geliştirilmesine destek olunmalıdır. Böylece çocuklar için, akademik başarının dışında da başarı ve kendine güven duygusu yaşacakları fırsatlar yaratılabilir.

4. Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan çocukların benlik saygılarını yükselmesine yönelik etkinliklerde yer almaları sağlanmalı ve böylece içinde buldukları grup tarafından kabul görmelerine, uyumlu davranışlar geliştirmelerine yardımcı olunabilir.

5. Kendilerine yönelik farkındalıklarının artması için, sınıfta çocukların kişisel gelişimlerine uygun etkinliklere yer verilebilir, kendilerini rahat ifade edebilecekleri ortamlar yaratılabilir.

6. Çocukların sosyal uyumlarının artırılması için kendilerini toplumun bir parçası olarak görmelerine, iş birliği, dayanışma, ekip çalışması ve yardımlaşma gibi sosyal becerilerin gelişimine yardımcı olunabilir. Okul yönetimi ve öğretmenler iş birliği ile tüm çocukların birbiriyle etkileşimde bulunabileceği etkinlikler düzenlenebilir.

7. Psikolojik danışmanlar, anne ve babalara çocukların benlik algılarını nasıl geliştirecekleri konusunda müşavirlik çalışmaları yapabilir ve böylece aile ile çocuk arasındaki ilişkinin daha nitelikli hale gelmesine yardımcı olabilir.

8. Yapılan çalışmada 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin benlik saygısı ile sosyal uyum düzeyinin ilişkisi incelenmiştir. Bu ilişkiye yönelik yapılabilecek başka çalışmalarda şu konuların araştırması yararlı olabilir:

a) Benlik saygısının yükselmesinin sosyal uyum düzeyine etkisi özel eğitime devam eden öğrenciler ve kaynaştırma öğrencileri için araştırılabilirler.

b) Teknolojiye yönelik tutum ve teknolojiyi kullanma düzeyi ile benlik saygısı ve sosyal uyumun ilişkisi araştırılabilirler.

c) Sosyal ağ kullanımının, benlik saygısı ve sosyal uyuma etkisi araştırılabilirler.

d) Cinsiyet değişkeni açısından benlik saygısında farklı bulgulara rastlanmıştır. Bu farklılığın nedeni ve hangi konularda farklılık yaşandığı araştırılabilir. Ayrıca boylamsal bir çalışmayla cinsiyet açısından gelişim donemlerine gore benlik saygısındaki değişim incelenebilir.

KAYNAKÇA

- ACAR, Esin. 2011. “İlköğretim Dönemi Koklear İmplantlı Çocukların Sosyal Uyum Becerilerinin İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- ADLER, Alfred. 2009. **Bireysel Psikoloji**, Halis Özgü (Çev.), İstanbul: Hayat Yayıncılık.
- AKAYA, Cengiz, Aslı Sarandöl, Ayşen Esen Danacı ve diğerleri. 2008. “Sosyal Uyum Kendini Değerlendirme Ölçeği (SUKDÖ) Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenirliği”, **Türk Psikiyatri Dergisi**, 19, 3, 292-299.
- AKTAŞ, Saniye. 2011. “9. Sınıfta Anne Baba Tutumları ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- AKTUĞ, Taylan. 2006. “Ergenlerde Akran Baskısı ve Benlik Saygısının İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ALP, Hulusi. 2008. “Sosyal Uyum Bozukluğu Gösteren Çocukların Uyumsal Davranışlarına Kaynaştırılmış Ders Dışı Hareket ve Oyun Etkinliklerinin Etkisi”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Manisa: Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- ANTALYALI, L. Ömer. 2010. “Varyans Analizi (Anova-Manova)”, **SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri**, Şeref Kalaycı (Edt.), Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- AŞICI, Halil, Sevda Aslan. 2010. “Ergenlerde Okul Zorbalığı ile Algılanan Benlik Belirginliği Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, **International Online Journal of Educational Sciences**, 2,2, 467-485.

- ATAMAN YANCI, Banu Hanife. 2010. “Öğretilebilir Zihinsel Engeli Olan Çocukların Ruhsal ve Sosyal Uyumunda Sportif Rekreasyonunun Önemi”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- ATKINSON, Rita L., Richard C. Atkinson, Smith Edward ve diğerleri. 2002. **Psikolojiye Giriş**, Yavuz Alogan (Çev.) , 2. Basım, Ankara: Arkadaş Yayınları.
- AYDIN, Ayhan. 2008. **Eğitim Psikolojisi**, 9. Basım, Ankara: Pegem Akademi.
- AYDIN, Betül. 2003. “Gelişimin Doğası”, **Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi**, Binnur Yeşilyaprak (Ed.), 4. Basım, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- AYDOĞAN, Selcen. 2010. “İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinin Umut ve Benlik Saygısı Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- AYKARA, Aslıhan. 2010. “Kaynaştırma Eğitimi Sürecindeki Bedensel Engelli Öğrencilerin Sosyal Uyumlarını Etkileyen Etmenler Ve Okul Sosyal Hizmeti, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- BAL, Emsal. 2006. “İlköğretim Öğrencilerinin Benlik Algıları ile Atılganlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- BALAT, Gülden. 2003. **Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar**, Ankara: Morpa Kültür Yayınları.
- BANDURA, Albert.1982. “Self-Efficacy in Human Agency”, **American Psychologist**, 37,2, 122-147.

- BARAN, Gülen. 1989. “On Yaş Çocuklarında Davranış Bozuklukları ile Benlik Kavramının Gelişimi Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- BAŞBAY, Makbule, Nuray Senemoğlu. 2009. “Projeye Dayalı Öğretimin Akademik Benlik Kavramı ve Derse Yönelik Tutuma Etkisi”, **Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 1, 25, 55- 66.
- BATTLE, J. 1980. “Relationship Between Self Esteem and Depression Among High School Students”, **Perceptual and Motor Skills**, 51,157-158.
- BAYBEK, Hülya, Seher Yavuz. 2005. “Muğla Üniversitesi Öğrencilerinin Benlik Saygılarının İncelenmesi”, **Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 14.
- BAYDAROL, Özde. 2007. “Self and Conformity: The Role of Socioeconomic Status, Values and Socialization Patterns”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- BAYMUR, Feriha. 1994. **Genel Psikoloji**, 11. Basım, İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- BEDNAR, P. R. S. and Wells, M.G. (1989), “Self-Esteem,Paradoxes and Innovations in Clinical Theory and Practice”, Washington, **American Psychological Association**.
- BERK, Laura.E. 2000. “Self and Social Understanding”, **Child Development**, 93, 438-444.
- BİÇKİCİ, Burcuhan, 2007. “Çok Değişkenli Varyans Analizi ve Çoklu Doğrusal Regresyon Analizinin Uygulamalı Olarak Karşılaştırılması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- BİLEK, Ersun. 2009. “İlköğretim Üçüncü Sınıf Hayat Bilgisi Dersinde Dramatizasyon Yönteminin Öğrencilerin Sosyal-Duygusal Uyumlarına ve Akademik Başarılarına

Etkisi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Manisa, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

BİLGİN, Mehmet. 2003. “Bedensel ve Devinsel Gelişim”, **Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi**, Binnur Yeşilyaprak (Ed.), 4. Basım, Ankara: Pegem A Yayıncılık.

BOZANOĞLU, İhsan. 2005. Bilişsel Davranışçı Yaklaşım Dayalı Grup Rehberliğinin Güdülenme, Benlik Saygısı, Başarı ve Sınav Kaygısı Düzeylerine Etkisi”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 38, 1, 17-42.

BULUT SERİN Nergüz, Sevda Öztürk, 2007. “Anne-Babası Boşanmış 9-13 Yaşlarındaki Çocuklar ile Aynı Yaş Grubundaki Anne-Babası Boşanmamış Çocukların Benlik Saygısı ile Kaygı Düzeyleri”, **Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi**, 8, 2, 117-128.

BÜYÜKÖZTÜRK, Şener, Ebru Kılıç Çakmak, Özcan Erkan Akgün ve diğerleri. 2009. **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**, 3. Basım, Ankara: Pegem Akademi.

BÜYÜKÖZTÜRK, Şener, Ömay Çokluk Bökeoğlu, Nigün Köklü. 2008. **Sosyal Bilimler İçin İstatistik**, 3. Basım, Ankara: Pegem Akademi.

BÜYÜKÖZTÜRK, Şener. 2010. **Veri Analizi El Kitabı**, 12. Basım, Ankara: Pegem Akademi.

BÜYÜKŞAHİN ÇEVİK, Gülşen, Meral Atıcı. 2009. “Lise 3. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”, **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**, 6, 1, 339-352.

BÜYÜKŞAHİN, Gülşen. 2009. “Boşanmış ve Boşanmamış (Tam) Ailelerden Gelen 11-13 Yaş Arası Çocukların Anne Baba Tutumlarını Algılama Biçimlerinin Sosyal Uyum Düzeyleri ile İlişkisi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- CAN YAŞAR, Münevver. 2011. “Anne ve Öğretmen Görüşlerine Göre Çocukların Sosyal Uyum ve Becerilerinin İncelenmesi”, **Sosyal Bilimler Dergisi**, 13, 2, 99-112.
- CAN, Gürhan. 2003. “Kişilik Gelişimi”, **Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi**, Binnur Yeşilyaprak (Ed.), 4. Basım, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- CESSNA, C. B. 2000. “Social Skill Rating System, Parent and Teacher Versions: Preschool Children with and without Handicaps” Ph. D. Thesis, A.B.D, Arizona State University.
- CEVHER, Fatma Nilgün, Mustafa Buluş. 2006. “Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 5-6 Yaş Çocuklarında Akademik Benlik Saygısı”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi**, 20, 28-39.
- CHRZANOWSKI, Gerard. 1981. “The Genesis and Nature of Self-Esteem”, **American Journal of Psychotherapy**, 35, 1,143-151.
- COLE Luella, John J. B. Morgan, 2001. **Çocukluk ve Gençlik Psikolojisi**, Belkıs Halim Vassaf (Çev.), İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi.
- COOPERSMITH Stanley. 1967.**The Antecedents of Self Esteem**, San Francisco, CAA, Freeman.
- CÜCELOĞLU, Doğan. 2004. **İnsan ve Davranışı**, 13. Basım, İstanbul: Remzi Kitapevi.
- ÇANKAYA, Burcu.2007. “Lise I. ve II. Sınıf Öğrencilerinin Algılanan Benlik Saygısının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- ÇAYIR, Aybala. 2009. “Öğrenme Güçlüğü Çeken Bir İlköğretim 3. Sınıf Öğrencisinin Kaynaştırma Sınıfındaki Sosyal Uyum Becerilerinin İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- ÇEÇEN, Rezan. 2008. “Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Doyumunu Yordamada Bireysel Bütünlük (Tutarlılık) Duygusu, Aile Bütünlük Duygusu ve Benlik Saygısı”, **Eğitimde Kuram ve Uygulama**, 4, 1, 19-30.
- ÇELİK, Asiye. 1994. “SSK Ankara Hastanesi Çocuk Psikiyatri Servisine Başvuran 9-14 Yaş Arasındaki Çocukların Benlik Kavramlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi” **Kriz Dergisi**, 2, 1, 240-246.
- ÇELİK, Neslihan, 2007. “ Sosyal Beceri Eğitiminin İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Uyum Düzeyine Etkisi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- ÇELİKKALELİ, Ömer. 2010. “Ergenlerin Yetkinlik İnançları İle Depresyon, Benlik Saygısı, İç-Dış Kontrol Odağı, Sürekli Öfke ve Öfke İfade Biçimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Mersin, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÇETİNKAYA, Selma, Seher Arslan, Naim Nur ve diğerleri. 2006. “Sivas İl Merkezinde Sosyoekonomik Düzeyi Farklı Üç İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeyi”, **Klinik Psikiyatri Dergisi**, 9, 116-122.
- ÇETİNKAYA, Selma. Naim Nur, Adnan Ayvaz ve diğerleri. 2009. “Sosyoekonomik Durumu Farklı Üç İlköğretim Okulu Öğrencilerinde Akran Zorbalığının Depresyon ve Benlik Saygısı Düzeyiyle İlişkisi”, **Anadolu Psikiyatri Dergisi**, 10, 151-158.
- ÇOŞKUN, Yemliha, Cüneyt Altan Altay. 2009. “Lise Öğrencilerinde Yabancılaşma ve Benlik Algısı İlişkisi”, **M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi**, 29, 41-56.
- DAMARLI, Özge. 2006. “Ergenlerde Toplumsal Cinsiyet Rollerini, Bağlanma Stilleri ve Benlik Kavramı Arasındaki İlişkiler”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- DEREOBALI, Nilay. (2005), **Okul Çağındaki Çocuk Gelişimi ve Eğitimi**, İstanbul: Morpa Yayınları.
- DİLEK, Hasan. 2007. “Farklı Eğitim Programlarına Devam Eden Lise II. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı ile Anne-Babalarının Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- DİNÇ, Filiz. 1992. “Cinsiyetleri Farklı Lise Öğrencilerinin Benlik Algı Düzeylerinin Özsaygı Düzeylerine Etkisi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- DUMAN MARABA, Kadriye. 2007. “Algılanan Sınıf Atmosferi ile Benlik İmgesi Arasındaki İlişki”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- DURAK, Nazan. 2006. “ Son Çocukluk Dönemi Öğrencilerinin Saldırganlıklarının Belirlemeye Yönelik Sosyal Uyum Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi Niğde İli Örneği”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- DURUALP, Ender. 2009. “Anasınıfına Devam Eden Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Uyum ve Becerilerine Oyun Temelli Sosyal Beceri Eğitiminin Etkisinin İncelenmesi: Çankırı Örneği”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- EISENBERG, Nancy., Elizabeth Thompson Gershoff, A. Richard Fabes and others. 2001. “Mother’s Emotional Expressivity and Child’s Behavior Problems and Social Competence: Mediation Through Children’s Regulation”, **Developmental Psychology**, 37, 475–490.
- ELDKİND, David. 1999. **Çocuk ve Toplum**, Demet Öngen (Çev.). Ankara.

- ELFHAG, Kristina, Per Tynelius, Finn Rasmussen. 2010 “Self-Esteem Links in Families with 12-Year-Old Children and in Separated Spouses”, **The Journal of Psychology**, 144, 4, 341-359.
- ERİKÇİ, Miyase. 2005. “Ana Baba Yoksunluğunun 9-15 Yaş Grubu Çocukların Benlik Kavramı Üzerindeki Etkilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ERİPEK, Süleyman, Sezgin Vuran. 1996. “Zihinsel Engelli ve Normal Çocukların İdeal ve Gerçek Benlik Kavramları Arasındaki Farkın Değerlendirilmesi”, **Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 6, 1, 53-65.
- ERDEN, Münire, Yasemin Akman. 1998. **Eğitim Psikolojisi**, Ankara: Arkadaş Yayınları.
- EROĞLU, Feyzullah. 2000. **Davranış Bilimleri**, 5. Basım, İstanbul: Beta Yayınları.
- ERSANLI, Kurtman. 1991. **Benliğin Gelişimi ve Görevleri**, Samsun. Eser Ofset Matbaacılık.
- ERSANLI, Kurtman. 2005. **Davranışlarımız: Gelişim ve Öğrenme**, Samsun: Eser Ofset Matbaacılık.
- ERYILMAZ, Ali, Hasan Atak. 2011. “Ergen Öznel İyi Oluşunun Öz Saygı ve İyimserlik Eğilimi ile İlişkisinin İncelenmesi”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, 10, 37, 170-181.
- ERYILMAZ, Sevgi. 2008. “10-11 Yaşındaki Öğrencilerin Benlik Kavramları ile Bilişsel Performansları Arasındaki İlişki”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- FRANZOİ, Stephen. L. (1999). “Benlik Farkındalığı ve Kendini Düzenleme: Kisilik ve Sosyal Psikoloji Kuram ve Arastirmaları Üzerine Bir Tarama”, **Türk Psikoloji Yazıları**, 1, 3, 134.
- GELBAL, Selahattin, Veli Duyan, Çağrı Sevin ve diğeri. 2010. “Lise Öğrencilerinin Sosyo-Demografik Özellikleri ve Sosyal Destek Durumları ile Benlik Saygısı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, **Toplum ve Sosyal Hizmet**, 21, 2, 7-18.
- GENÇTAN, Engin. 1984. **Psikalaniz ve Sonrası**, 2. Basım, İstanbul: Maya Yayınları.
- GOODFELLOW, Stephanie, Stephen Nowicki Jr. 2009. “Social Adjustment, Academic Adjustment, and the Ability to Identify Emotion in Facial Expressions of 7-Year-Old Children”. **The Journal of Genetic Psychology**, 170, 3, 234- 244.
- GÖMLEKSİZ, Müfit, Ayten İflazoğlu. 2001. “Küme Destekli Bireyselleştirme Tekniğinin Temel Eğitim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Matematik Başarısı ve Benlik Saygıları Üzerindeki Etkisi”, **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 7, 7. e-dergi ISSN: 1304-8899.
- GRESHAM, M. Frank. 2001. “Assesment Of Social Skills in Children and Adolescents”, **Handbook of Psychoeducational Assesment**, Jac J. W. Andrews, Donald H. Saklofske and Henry L. Janzen (Edt.), California, USA: Akademic Press.
- GÜÇRAY, Sonay. 1989. “Çocuk Yuvasında ve Annesi Yanında Kalan 9, 10, 11 Yaş Çocuklarının Özsaygı Gelişimini Etkileyen Bazı Faktörler”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- GÜNER, Aslı Zeynep. 2008. “Eğitici Drama Uygulamalarının 5-6 Yaş Grubu Çocukların Sosyal-Duygusal Uyumlarına Etkisinin İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- GÜNGÖR, Abide. (1989). “Lise Öğrencilerinin Özsaygı Düzeylerini Etkileyen Etmenler”, Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- GÜNGÖR, İbrahim. 2007. “Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Yaratıcı Düşünme Düzeylerinin Kişisel Uyum, Sosyal Uyum, Genel Yetenek ve Akademik Başarı ile İlişkisi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- GÜNGÖREN, Duygu. 2011. “Evlilik Çatışmasının Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Uyum ve Becerilerine Etkisi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, , İstanbul, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- GÜNİNDİ, Nilgün. 2008. “Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Uyum Becerileri ile Anne-Babalarının Empatik Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- GÜRBÜZ, Nevruz. 2009. “5. Sınıf Öğrencilerinin Akademik Başarılarının ve Benlik Saygılarının Okul Sonrası Kültürel- Sportif Etkinliklere Katılmalarına ve Diğer Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- GÜREL YILMAZ, Gülşah. 2009. “Suça Sürüklenen ve Suça Sürüklenmeyen Ergenlerin Benlik Saygısı Düzeylerinin Karşılaştırılması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- GÜREL, Ömür. 2007. “Görme Engelli Ergenlerle Gören Ergenlerin Benlik Saygısı Gelişimlerinin Karşılaştırılması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- GÜRSOY, Figen. 2006. “Farklı Sosyo Ekonomik Düzeydeki Ergenlerin Benlik Tasarım Düzeyleri ile Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi”, **Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 15, 2, 183-190.
- GÜVEN, Yıldız, Baran Işık. 2006. “Beş Yaş Çocukları İçin Marmara Sosyal Duygusal Uyum Ölçeği'nin (MASDU-5 Yaş) Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması”, **M. Ü Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi**, 23, 125-142.
- GÜVENÇ, Gülden, Vezir Aktaş. 2006. “Ergenlik Döneminde Yaş, Toplumsal Cinsiyet, Bireysel ve İlişkisel Tutumlar, Benlik Değeri ve Yaşam Becerilerine İlişkin Algı Arasındaki İlişkiler”, **Türk Psikoloji Dergisi**, 21, 57, 45-62.
- HALICI, Pınar. 2005. “Yatılı İlköğretim Bölge Okullarına Devam Eden ve Ailesiyle Birlikte Yaşayan 12-14 Yaş Grubu Çocukların Saldırganlı Eğilimleri ile Benlik Kavramlarının İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- HAMARTA, Erdal, Coşkun Arslan, Yeliz Saygılı ve diğeri. 2009. “Benlik Saygısı ve Akılcı Olmayan İnançlar Bakımından Üniversite Öğrencilerinin Stresle Başa Çıkma Yaklaşımlarının Analizi”, **Değerler Eğitimi Dergisi**, 7, 18, 25-42.
- HAMARTA, Erdal, Elif Demirbaş. 2009. “Lise Öğrencilerinin Utangaçlık ve Benlik Saygılarının Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Açısından İncelenmesi”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 21, 239-247.
- HEAVEN, Patrich, and Joseph Ciarrochi. (2008). “Parental Styles, Gender and the Development of Hope and Self-Esteem”, **European Journal of Personality, Eur. J. Pers.** 22: 707– 724.
- HENNESSEY, Beth .A. 2007. “Promoting Social Competence In School-Aged Children: The Effects Of The Open Circle Program”, **Journal of School Psychology**, 45, 3, 349–360.

- HEUSER, Brian L. 2007. "Academic Social Cohesion Within Higher Education". **Prospects** 37:293–303
- IŞIK, Baran. 2006. "Ailenin Örgütsel ve Yapısal Niteliğinin 60-72 Aylık Çocukların Sosyal-Duygusal Uyum Düzeyine Etkisi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- İMAMOĞLU, Olcay, Ayça Güler. 2007. "Geleceğe İlişkin Yönelimlerde Benlik Tipine Bağlı Farklılıklar", **Türk Psikoloji Dergisi**, 22, 60, 115-132.
- JAMES, William. (2007). **The Principles of Psychology**, New York: Dover, (Orijinal çalışmanın yayın tarihi: 1890).
- JENNINGS, Jenifer L. & Thomas A. DiPrete. 2010. "Teacher Effects on Social and Behavioral Skills in Early Elementary School", **Sociology of Education**, 83, 2, 135-159.
- JİNDAL, Divya, Miller David. 2008. "A Challenge of Living? Understanding the Psychosocial Processes of the Child During Primary-secondary Transition Through Resilience and Self-esteem Theories", **Educ Psychol Rev.**, 20:217-236.
- JONES, Colin., M. A. and Stewart Page (1986). "Locus of Control, Assertiveness and Anxiety as Personality Variables in Stress- Related Headaches", **Headache** 26, 369-374.
- JUNGMEEN Kim, Dante Cicchetti. 2004. " A Longitudinal Study of Child Maltreatment, Mother–Child Relationship Quality and Maladjustment: The Role of Self-Esteem and Social Competence", **Journal of Abnormal Child Psychology**, 32, 4, 341–354.

- KABALCI, Tuğba. 2008. “Akademik Başarının Yordayıcısı olarak Benlik Saygısı, Sınav Kaygısı ve Sosyo-Demografik Değişkenler”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KABASAKAL, Zekavet, Neslihan Çelik. 2010. “Sosyal Beceri Eğitiminin İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Uyum Düzeylerine Etkisi”, **İlköğretim Online**, 9, 1, 203-212.
- KAĞITÇIBAŞI, Çiğdem. 1988. **İnsanlar ve İnsanlar**, 8. Basım, İstanbul: Evrim Basım Yayım Dağıtım.
- KAHRİMAN, İlknur, Sevinç Polat. 2003. “Adölesanlarda Aileden ve Arkadaşlardan Algılanan Sosyal Destek ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişki”, **Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi**, 6, 2, 13-24.
- KANAY, Ayşe, Alev Girli. 2008. “Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Olan 9-13 Yaş Grubu İlköğretim Öğrencilerinin Uyumsal Davranışları, Benlik Kavramı ve Akademik Başarıları Arasındaki İlişkiler”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi**, 23,184-191.
- KANAY, Ayşe. 2006. “Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Olan 9-13 Yaş Grubu İlköğretim Öğrencilerinin Uyumsal Davranışları, Benlik Kavramı ve Akademik Başarıları Arasındaki İlişkiler”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- KANDEMİR, Mehmet, Yaşar Özbay. 2009. “Sınıf İçinde Algılanan Empatik Atmosfer İle Benlik Saygısı Arasındaki Etkileşimin Zorbalıkla İlişkisi”, **İlköğretim Online**, 8, 2, 322-333.
- KANDIR, Adalet, Maide Orçan. 2011. “Beş-Altı Yaş Çocuklarının Erken Öğrenme Becerileri ile Sosyal Uyum ve Becerilerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi”, **İlköğretim Online**, 10,1, 40-50.

- KAPÇI, Emine Gül. 2004. “İlköğretim Öğrencilerinin Zorbalığa Maruz Kalma Türünün ve Sıklığının Depresyon, Kaygı ve Benlik Saygısıyla İlişkisi”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 37, 1, 1-13.
- KARADUMAN, B. Dilek. 2004. “Dikkat Toplama Eğitim Programının İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Dikkat Toplama Düzeyi, Benlik Algısı ve Başarı Düzeylerine Etkisi”, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- KARAIRMAK, Özlem, Rahşan Siviş Çetinkaya. 2009. “Benlik Saygısının ve Kontrol Odağının Psikolojik Sağlık Üzerine Etkisi: Bir Model Test Etme Çalışması”, **XVII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı**, İzmir, Ege Üniversitesi.
- KARAYILMAZ, Duygu. 2008. “Anasınıfına Devam Eden Çocukların Duygusal Zeka ve Sosyal Uyum Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- KASATURA, İlkay. 1998. **Kişilik ve Özgüven**, İstanbul: Evrim Yayınevi.
- KAYA, Mine, Özlem Özel Özcan ve Burhanettin Kaya. 2006. “Malatya İl Merkezinde Farklı Sosyoekonomik Koşullardaki İki İlköğretim Okulu Öğrencilerinde Ruhsal Uyum Taraması”, **Anadolu Psikiyatri Dergisi**, 7, 157-161.
- KESKİN, Tuğba. 2010. “İlköğretim Okullarındaki Öğrencilerin Akran Zorbalığının Benlik Saygısıyla İlişkisi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KILIÇ DURAN, Şükran. 2007. “9.10.11 Yaşındaki Çocukların Zihinsel Gelişim ve Benlik Saygısına Ailenin Sosyo Ekonomik Düzeyinin Etkisi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- KINDAP, Yeliz, Melike Sayıl ve Asiye Kumru. 2008. “Anneden Algılanan Kontrolün Niteliği ile Ergenin Psikososyal Uyumu ve Arkadaşlıkları Arasındaki İlişkiler: Benlik Değerinin Aracı Rolü”, **Türk Psikoloji Dergisi**, 23, 62, 92-107.
- KİM, Eunjung, Yuding Guo, Chinkang Koh and other. 2010. “Korean İmmigrant Discipline and Children’s Social Comptence and Behavior Problems”, **Journal of Pediatric Nursing**, 25, 490-499.
- KNOX, Michele, Jeanne Funk, Robert Elliott ve diğeri. (1998). “Adolescents’ Possible Selves and Their Relationship to Global Self-Esteem”, **Sex Roles**, 39, 1/2, 61-80
- KOÇAK ÇELİK, Duygu. 2003. “9-11 Yaş Grubundaki Çocukların Ebeveynlerinin Evlilik Uyumları ile Çocukların Benlik Kavramı Gelişimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- KOÇAK, Erhan. 2008. “Ergenlerde Yalnızlığın Yordayıcısı Olarak Benlik Saygısı ve Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzlarının İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KORKMAZ, Nimet Haşıl. 2007. “Yaz Spor Okulları İle Çocukların Benlik Saygısı Arasındaki İlişki”, **Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 20 (1), 49-65.
- KÖKNEL, Özcan. 1995. **Kaygıdan Mutluluğa Kişilik**, 13. Basım, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- KULAKSIZOĞLU, Adnan. 1998. **Ergenlik Psikolojisi**, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- KURT, Füsün. 2007. “ Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Beş-Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Uyum ve Becerilerine Proje Yaklaşımlı Eğitim Programlarının Etkisinin İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- KUZGUN, Yıldız. 2002. **İlköğretimde Rehberlik**, Ankara:Nobel Yayın Dağıtım.
- LAWRENCE, Denis. (2000). Self- Esteem, “Building Self-esteem With Adult Learners”, 1. Published, **Paul Chapman Publishing**, Great Britain.
- LANE, Kathleen Lynne, Tina Stanton-Chapman, Kristen Roorbach Jamison, and other. 2007. “Teacher and Parent Expectation of Preschoolers’ Behavior: Social Skills Necessary for Success”, **Topics in Early Childhood Special Education**, 27,2, 86-97.
- LEGOFF, Daniel B., Michael Sherman, 2006. “Long-Term Outcome of Social Skills Intervention Based on Interactive Lego Play”, **SAGE Publications and The National Autistic Society**, 10, 4, 317-329.
- LİCCIARDELLO, C. Cristina, Alan E.Harchik, and James K. Luiselli. 2008. “Social Skills Intervention for Children With Autism During Interactive Play at a Public Elementary School”, **Education and Treatment of Children**, 31,1, 27-37.
- LİGHTSEY, Owen. R., Marry Burke, Audrey Ervin and others. 2006). “Generalized Selfefficacy, Self-Esteem, and Negative Affect”, **Canadian Journal of Behavioural Science**, 38, 1, 72–80.
- LYNCH, Mervin D., Kattheen R. Foley-Peres and Stefanie S. Sullivan. 2008. “Piers Harris and Coopersmith Meseasure of Self-Esteem: A Comparative Analysis”, **Educational Research Quarterly**, 32, 2, 49-59.
- MADDUX, James E. (1995). “Self-Efficacy Theory: An Introduction”, In J. E. Maddux (Ed.). **Selfefficay, Adaptation, and Adjustment: Theory, Research, and Applicati.**, New York, Plenum Pres, 3-33.

- MASLOW, Abraham H. 1956. **Self-actualizing People: A Study of Psychological Health.**
In C. E. Moustakas, *The Self; Exploratiothns in Porsonal Growth*, New York, Harper.
- MC COY, K., Cummings, E.M. & Davies, P.T. (2009). “Constructive and Destructive Marital Conflict, Emotional Security and Children’s Prosocial Behavior”, **The Journal of Child Psychology and Psychiatry**, 50, 270-279.
- MERİÇ, Beyhan. 2007. “Boşanmış Ailelerdeki Ergenlerin Uyum Düzeylerini ve Sosyal Becerilerini Geliştirmeye Yönelik Bir Grup Rehberliği Çalışmasının Sınanması”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- MİLEVSKY, Avidan, Melissa Schlechter, Sarah Netter and Danielle Keehn. 2007. “Maternal and Paternal Parenting Styles in Adolescents:Associations with Self-Esteem, Depression and Life-Satisfaction”, **Journal of Child and Family Studies**, 16, 39–47.
- MİLLER, Alice. 2000. **Yetenekli Çocuğun Dramı**, İstanbul: Arion Yayınevi.
- MORGAN, Cole. 1981. **Psikolojiye Giriş**, Hüsnu Arıcı (Çev.), Ankara: Mersin Yayınevi.
- MORİTZ RUDASİLL, Kathleen, Carolyn M Callahan. 2008. “Psychometric Characteristics of Harter Self-Perception Profiles For Adolescents and Children for Use With Gifted Populations”, **The Gifted Child Quarterly**, Winter; 52, 1, 70-86.
- MORRİS, G. Charles. 2002. **Psikolojiyi Anlamak**, H. Belgin Ayvaşık, Melike Sayıl (Çev.), Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- MULLİS, Ann K., Ronald L. Mullis, Dolores Normandin. (1992). “2Cross – Sectional and Longitudianal Comparisons of Adolescent Self – Esteem”, **Adolescence**, 27, 10, 51-60.

- ORR, Emda. ve Batia Dinur. (1995). "Social Setting Effects on Gender Differences in Self Esteem: Kibbutz and Urban", **Adolescence**, 24, 1, 3–25.
- MYERS, Jane E, John T Willse, José A Villalba. 2011. " Promoting Self-Esteem in Adolescents: The Influence of Wellness Factors", **Journal of Counseling and Development**, Winter, 89, 1.
- NIXON, J.A (1995). "The Differences in Academic Self-Esteem For a Full-Day and Half-Day Kindergarten, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kansas, Kansas State University.
- NUTTAL, Paul. 1991. **Self-esteem and Children, (Family Day Care Facts series)**, Amherst, MA: University of Massachusetts.
<http://www.nccc.org/guidance/self.esteem.html>
- OBALAR, Selda. 2009. "İlköğretim Birinci Sınıf Öğrencilerinin İlk Okuma Yazma Becerileri ile Sosyal Duygusal Uyum ve Zeka Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- OKTAN, Vesile, Mustafa Şahin. 2010. "Kız Ergenlerde Beden İmajı ile Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**, 7, 2, 543-556.
- ÖKSÜZ, Yücel. 1991. "Lise Öğrencilerinin Uyum Düzeylerine Ann-Baba Tutumlarının Etkisi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Samsun, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÖKSÜZ, Yücel. 2005. "Psikolojik Danışma ve Rehberlikte Hizmet Türleri", **Psikolojik Danışma Rehberlik**, Ersin Uzman (Ed.), İstanbul: Lisans Yayınları.

- ÖNDER, Alev, Hülya Gülay. 2010. “5-6 Yaş Çocukları İçin Okula Uyum Öğretmen Değerlendirme Ölçeği'nin Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması”, **International Online Journal of Educational Sciences**, 2, 1, 204-224.
- ÖNER, Necla (1996), **Piers Harris'in Çocuklarda Öz-kavramı Ölçeği El Kitabı**, Türk Psikologlar Derneği Yayınları, Ankara.
- ÖZABACI, Nilüfer. 2006. “Çocukların Sosyal Becerileri ile Ebeveynlerin Sosyal Becerileri Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 16, 1, 163- 179.
- ÖZDEMİR, Yalçın, Figen Çok. 2011. “Ailede Özerk-İlişkisel Benlik Ölçeklerinin Lise Öğrencileri İçin Uyarlanması ve Psikometrik Özellikleri”, **İlköğretim Online**, 10, 1, 121-132.
- ÖZKAN, İshak. 1994. “Benlik Saygısını Etkileyen Etmenler”, **Düşünen Adam**, 7, 3, 4-9.
- ÖZMEN, Ferihan. 2007. “Algılanan Aile İçi İletişim Biçimlerinin Ergenlerin Benlik Saygısına Etkisi ve Bir Uygulama Örneği”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÖZOĞLU, Süleyman Çetin. 2007. **Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma**, 3. Basım, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- ÖZTÜRK, Mücahit, Kemal Sayar, Ümran Tüzün ve diğeri. 2000. “Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu'nda Metilfenidat ve Benlik Saygısı”, **Klinik Psikofarmakoloji Bülteni**, 10, 139-143.
- ÖZTÜRK, Sevda. 2006. “Anne-Babası Boşanmış 9-13 Yaşlarındaki Çocuklar İle Aynı Yaş Grubundaki Anne-Babası Boşanmış Çocukların Benlik Saygısı ile Kaygı Düzeyleri İlişkisi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- PIAGET, Jean. 2007. **Çocukta Karar Verme ve Akıl Yürütme**. Sabri Esat Siyavuşgil (Çev.), Yusuf Turan Günaydın (Günümüz Türkçesiyle Çeviren), (Orijinal metnin basım tarihi:1938), Ankara: Palme Yayıncılık.
- RANDALL, Edin T., Amy M. Bohnert. 2009. “Organized Activity Involvement, Depressive Symptoms, and Social Adjustment in Adolescents: Ethnicity and Socioeconomic Status as Moderators”, **J Youth Adolescence**, 38, 1187-1198.
- REÇBER, Bircan. 2011. “Bir Özsaygı Geliştirme Programının Yetiştirme Yurdunda Yaşayan Ergenlerin Özsaygı Düzeyleri Üzerinde Etkiliği”, **Toplum ve Sosyal Hizmet**, 22,1, 115-132.
- RHOADES, Brittany, Heather K. Warren, Celene E. Domitrovich and other. 2011. “Examining the Link Between Preschool Social-Emotional Competence and First Grade Academic Achievement: The Role of Attention Skills, **Early Childhood Research Quarterly**, 26,182-191.
- ROBINSON, Kelly. 2003. “Assesment of Childhood Anxiety”, **Handbook of Psychological & Educational Assesment of Children**, Cecil R. Reynolds, Randy W. Kamphaus (Edt.), 2. Edition, New York: The Guildford Press.
- ROSENBERG, Morris. 1965. **Society and the Adolescent SelfImage**, Princeton University Press, Princeton.
- ROSENBERG, Morris. 1989. “Self-Concept Research: A Historical Overview”. **Social Forces**, Sep; 68, 1, 34-44.
- SABAN, Fatma, 2010. “Zihinsel Engelli Kardeşe Sahip Olan ve Olmayan Çocukların Benlik Saygısı ve Kaygı Durumlarının İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

- SAM, Neslihan, Rıza Sam ve K. Burcu Öngen. 2010. “Üniversite Öğrencilerinin Çevresel Tutumlarının Yeni Çevresel Paradigma ve Benlik Saygısı Ölçeği ile İncelenmesi”, **Akademik Bakış Dergisi**, 21, 1-16.
- SAN ŞENTÜRK. 2010. “Liseli Ergenlerin Yalnızlık Algısının Sosyal Beceri, Benlik Saygısı ve Kişilik Özellikleri Bağlamında Değerlendirilmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- SARI, Elif. 2007. “Anasınıfına Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların, Annelerinin Çocuk Yetiştirme Tutumlarının, Çocuğun Sosyal Uyum ve Becerilerine Etkisinin İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- SARI, Enver. 1998. “Benlik Kavramının Gelişiminde Kuramsal Açıklamalar”, **Milli Eğitim Dergisi**, 138, 33-37.
- SARI, Enver. 1998. “Grup Rehberliğinin İlkokul II. Devre Öğrencilerinin Problemlerine ve Benlik Kavramlarına Etkisi”, **Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi**, Konya.
- SARI, Mediha, Fulya Cenkseven. 2008. “İlköğretim Öğrencilerinde Okul Yaşam Kalitesi ve Benlik Kavramı”, **Uluslar arası İnsan Bilimleri Dergisi**, 5, 2.
- SARICA, Özlem. 2010. “Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 5 ve 6 Yaş Grubu Çocuklarının Benlik Kavramlarının Çeşitli Sosyo-Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- SAYIL, Melike, Ayşen Güre (Yılmaz) ve Zehra Uçanok. 2002. “Ergenliğe Geçişte Bilgilendirmenin Ergenin Bilgi Düzeyi ve Benlik Algısına Etkisi”, **Türk Psikoloji Dergisi**, 17, 50, 47-58.

- SAYIL, Melike, Ayşen Güre (Yılmaz) ve Zehra Uçanok. 2002. “Erken Ergenlik Döneminde Duygusal Gereksinimler, Aileyle Çatışma Alanları ve Benlik Kavramı: Betimsel Bir İnceleme”, **Çocuk Ruh Sağlığı Dergisi**, 9, 3, 155-166.
- SCHOLTE, Ron H. J. , Rutger C. M. E. Engels, Geertjan Overbeek ve diğerleri. 2007. “Stability in Bullying and Victimization and its Association with Social Adjustment in Childhood and Adolescence”, **J. Abnorm Child Psychol**, 35, 217-228.
- SENEMOĞLU, Nuray. 2004. **Gelişim Öğrenme ve Öğretim**, 10. Basım, Ankara: Gazi Kitapevi.
- SERGÜN TÜRE, Feza. 2010. “Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Olan Çocukların (8-12 Yaş) Değişik Anne Tutumlarına Göre Benlik Saygı Düzeylerinin İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- SELÇUK, Ziya. 2008. **Eğitim Psikolojisi**, 15. Basım, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- SEVEN, Serdal. 2008. “Yedi- Sekiz Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerinin İncelenmesi”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 18, 2, 151-174.
- SEVGİ ÖZDEN, Emine. 2006. “İşbirlikli Öğrenme Yönteminin ilköğretim 3. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal ve Duygusal Uyumlarına Etkisi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- SEVİNÇ, Müzeyyen. 2005. **Kendine Güven ve Başarı**, İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- STEESE, Stephanie, Maya DoUette, William Phillips, and others. 2006. “Understanding Girls Circle as an Evtervention on Perceived Social Support, Body İmage, Self Efficacy, Locus of Control, and Self Esteem”, **Adolescence**, 41, 161, 55–74.

- SÜMER Nebi, Meltem Anafarta Şendağ. 2009. “Orta Çocukluk Döneminde Ebeveynlere Bağlanma, Benlik Algısı ve Kaygı”, **Türk Psikoloji Dergisi**, 24, 63, 86-101.
- ŞAHİN, Mustafa, Serkan Volkan Sarı, Betül Aydın. 2011. “Ergenlerde Benlik Saygısı ve Facebook Kullanma Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, **Akademik Bakış Dergisi**, Celalabat-Kırgızistan, 23.
- ŞİRİN, Ahmet, Reyhan Turan. 2007. “Alkol Bağımlılarının Benlik Bilinçleri İle Sosyal Uyum Düzeyleri Arasındaki İlişki”, **M.U Eğitim Bilimleri Dergisi**, 26, 26, 133-154.
- ŞİRVANLI Özen, Dilek. 2006. “Ergenlerde Akran Zorbalığına Maruz Kalmanın Yaş, Çocuk Yetiştirme Stilleri ve Benlik İmgesi ile İlişkisi”, **Türk Psikoloji Dergisi**, 21, 58, 77-94.
- ŞİRVANLI ÖZEN, Dilek. 2009. “Ergenlerde Anneden Algılanan Kabul/İlgi ile Benlik-Algısı Arasındaki İlişki: Babadan Algılanan Kabul/İlginin Aracı Rolü”, **Türk Psikoloji Yazıları**, 24, 12, 28-38
- TAN, Hasan. 1970. “Akademik Psikolojide Ego veya Benlik Kavramı”, **Hacettepe Sosyal Bilimler Dergisi**, 1,2, 3-16.
- TAYSİ, Ebru, 2000. “Benlik Saygısı, Arkadaşlardan ve Aileden Algılanan Sosyal Destek: Üniversite Öğrencileriyle Yapılan Bir Çalışma”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TEMEL, Z. Fulya, B. Ayşe Aksoy. (2001). **Ergen ve Gelişimi**, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- TEZCAN, Mahmut. 1985. **Eğitim Sosyolojisi**, 4. Basım, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

- TİRRİ, Kirsi, Petri Nokelainen. 2011. “The Influence of Self-Perception of Abilities and Attribution Styles on Academic Choices: Implications for Gifted Education”. **Roeper Review**, Jar-Mar; 33, 1 26- 32.
- TOPSES, Gürsen. 2003. **Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi**, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım.
- TORAN, Mehmet. 2011. “Montessori Yönteminin Çocukların Kavram Edinimi, Sosyal Uyumları ve Küçük Kas Motor Becerileri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- TOY, Belgin. 2006. “Sanat Eğitimi Alan ve Almayan 15-17 Yaş Grubundaki Ergenlerin Sosyal Uyumlarının ve Benlik Tasarım Düzeylerini İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- TRIANDIS, H.C (1989). “The Self and Social Behaviour in Differing Cultural Contexts”, **Psychological Review**, 96, 506-520.
- TUFAN, Beril. 1990. “Benlik Saygısı ve Yaşam Boyunca Benlik Saygısının Gelişimi”. **Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi**. 8, 1-2-3, 29-40.
- TURAN, Metin, Hasan Herken, Necip Mutlu ve diğeri. 1998. “Öğrencilerde Benlik Saygısı ile Ruhsal Belirti Dağılımı Arasındaki İlişki”, **VII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi**, Konya, 67-74.
- TÜRKEL, Çiğdem. 2010. “ İlköğretim Öğrencilerinin Sportif Faaliyetlere Katılım Düzeyi ile Sosyal Uyum ve İletişim Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- UĞURLU, Üzeyir. 2010. “Üstün Zekalı ve Yeteneklilerde Sosyal Uyum ve Arkadaşlık İlişkileri: Literatür Taraması”, **Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 3, 39, 90-99.

- USAL, Alparslan, Zeynep Kuşluyan, 2006. **Davranış Bilimleri: Sosyal psikoloji**, 5. Basım, İzmir: Barış Yayınları Fakülteler Kitapevi.
- UŞAKLI, Hakan. 2006. “Drama Temelli Grup Rehberliğinin İlköğretim V. Sınıf Öğrencilerinin Arkadaşlık İlişkileri, Atılganlık Düzeyi ve Benlik-Saygısına Etkisi”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- UZ BAŞ, Aslı. 2003. “ İlköğretim 4. ve 5. Sınıflarda Okuyan Öğrencilerin Sosyal Becerileri ve Okul Uyumu ile Depresyon Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- ÜNAL, Gülseren. 2004. “Bir Grup Üniversiteli Gençte Çekingenlik, Aleksitimi ve Benlik Saygısının Değerlendirilmesi”, **Klinik Psikiyatri**, 7, 215-222.
- ÜNAL, Serdal. 2007. “ Atılganlık Becerileri Eğitim Programının İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Atılganlık Düzeyi ve Benlik Saygısı Üzerindeki Etkisi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- ÜNSAL, Fatma Özge. 2010. “Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 60-72 Aylık Çocukların Sosyal Duygusal Uyumları ile Davranış Sorunları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- ÜSTÜN, Elif, Berrin Akman. 2002. “Korunmaya Muhtaç Çocukların Benlik Algısının İncelenmesi”, **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 23, 229-233.
- VESELSKA, Zuzana, Andrea Madarasova Geckova, Beata Gajdosova ve diğerleri. 2009. “Socio- economic Differences in Self-Esteem of Adolescents Influenced by

Personality, Mental Health and Social Support”, **European Journal of Public Health**, 20, 6 647-652.

WATTS, W.J. (1979). “Deaf Children and Some Emotional Aspects of Learning”, **The Volta Review**, December, 491-500.

WYLIE, C. Ruth. 1989. **Measures of Self-Concept**, USA: University of Nebraska Press.

YANBASTI, Gülgün. 1996. **Kişilik Kuramları**, 2. Basım, İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

YAVUZ, Hatice, Gülen Baran ve Müdriye Yıldız Bıçakçı. 2010. “İşitme Engelli ve İşitme Engeli Olmayan 9-17 Yaş Grubundaki Çocukların Sosyal Uyumlarının Karşılaştırılması”, **Toplum ve Hizmet**, 21, 1, 7-23.

YAVUZ, Şehriban. 2007. “Son Çocukluk Dönemi Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Benlik Saygısı ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

YAVUZER, Haluk. 2006. **Okul Çağı Çocuğu**, 12. Basım, İstanbul: Remzi Kitapevi.

YAVUZER, Haluk. 2007. **Çocuk Psikolojisi**, 30. Basım, İstanbul: Remzi Kitapevi.

YAZGAN İNANÇ, Banu, Eşef Ercüment Yerlikaya. 2009. **Kişilik Kuramları**, 2. Basım. Ankara: Pegem Akademi.

YILDIZ, Murat, 2006. “Benlik-Kavramı ve Benliğin Gelişiminde Dinin Rolü”, **Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, İzmir, 23,87-127.

YILDIZBAŞ, Füsün, 2007. “Okulöncesi Dönemde 5-6 Yaş Grubu Çocukların Ebeveyn Stillerinin ve Sosyal Uyum Davranışları Hakkındaki Öğretmen Görüşlerinin Belirlenmesi”, **1. İlköğretim Kongresi**, Bildiriler, Ankara, Hacettepe Üniversitesi.

YİĞİT, Ruhi. 2008. “İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinin Depresyon ve Sosyal Beceri Düzeylerinin Benlik Saygısı ve Bazı Değişkenler Açısından Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

YÖRÜKOĞLU, Atalay. 1993. **Gençlik Çağı**, 8. Basım, İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım.

YÖRÜKOĞLU, Atalay. 2008. **Çocuk Ruh Sağlığı**, 29. Basım, İstanbul: Özgür Yayınları.

YÜKSEL, Asuman. 2009. “İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Empatik Becerileriyle Aile İşlevleri ve Benlik Kavramları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, **Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 25,1, 153-165.

ZİNCİRKIRAN, Zeynep. 2008. “Okulöncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 6 Yaş Grubu Çocuklarının Benlik Kavramlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

EKLER

EK-1

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Sevgili öğrenciler,
Sizin temsil ettiğiniz yaş grubunu daha iyi tanımak üzere bir araştırma yürütmekteyim. Sorularınıza verdiğiniz içten ve doğru cevaplar, bu araştırmaya büyük katkı sağlayacaktır. Cevaplarınız kesinlikle gizli tutulacak ve sadece bu araştırma için kullanılacaktır.
Katkılarınız için şimdiden teşekkür ederim.

Meşale AYVALI (Sınıf Öğretmeni)

Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
İlköğretim Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Öğrencisi

OKULUNUZ:

SINIFINIZ:

CİNSİYETİNİZ: Kız () Erkek ()

ANNENİZİN ÖĞRENİM DÜZEYİ

- Okuryazar değil
- İlkokul
- Ortaokul
- Lise
- Üniversite

BABANIZIN ÖĞRENİM DÜZEYİ

- Okuryazar değil
- İlkokul
- Ortaokul
- Lise
- Üniversite

AİLENİZİN SOSYOEKONOMİK DURUMU (AYLIK GELİRİ)

- 0-600TL
- 601- 1200TL
- 1201-1800TL
- 1801- 2400TL
- 2400TL ve Üstü

EK-2

KENDİM HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELERİM

AÇIKLAMA: Aşağıda 80 cümle var. Bunlardan sizi tanımlayanları evet, tanımlamayanları ise hayır ile cevaplandırın. Bazı cümlelerde karar vermek zor olabilir. Yine de lütfen bütün cümleleri cevaplandırın. Aynı cümleyi hem evet, hem hayır şeklinde işaretlemeyin. Unutmayın cümlede ki ifade genellikle sizi anlatıyorsa evet, genellikle sizi anlatmıyorsa hayır olarak işaretleyeceksiniz. Cevaplarınızı işaretlerken, buradaki cümlenin numarası ile cevap kağıdınızdaki numaranın aynı olmasına dikkat edin.

İFADELER	EVET	HAYIR
1. İyi resim çizerim		
2. Okul ödevlerimi bitirmem uzun sürer.		
3. Ellerimi kullanmada becerikliyimdir.		
4. Okulda başarılı bir öğrenciyim		
5. Aile içinde önemli bir yerim vardır.		
6. Sınıf arkadaşlarım benimle alay ediyorlar.		
7. Mutluyum		
8. Çoğunlukla neşesizim		
9. Akıllıyım		
10. Öğretmenler derse kaldırıncaya heyecanlanırım		
11. Dış görünüşüm beni rahatsız ediyor.		
12. Genellikle çekingenim		
13. Arkadaş edinmekte güçlük çekiyorum		
14. Büyüdüğümde önemli bir kimse olacağım		
15. Aileme sorun yaratırım		
16. Kuvvetli sayılırım		
17. Sınavlardan önce heyecanlanırım		
18. Okulda terbiyeli, uyumlu davranırım		
19. Herkes tarafından pek sevilen biri değilim		
20. Parlak, güzel fikirlerim vardır.		
21. Genellikle kendi dediklerimin olmasını isterim		
22. İstedğim bir şeyden kolayca vazgeçerim		
23. Müzikte iyiyim		
24. Hep kötü şeyler yaparım		
25. Evde çoğu zaman huysuzluk ederim.		
26. Sınıf arkadaşlarım beni sayarlar		
27. Sinirli biriyim		
28. Gözlerim güzeldir.		
29. Derse kalktığımda bildiklerimi sıkılmadan anlatırım.		
30. Derslerde sık sık hayal kurarım		

İFADELER	EVET	HAYIR
31. (Kardeşiniz varsa) Kardeş(ler)ime sataşırım		
32. Arkadaşlarım fikirlerimi beğenirler.		
33. Basım sık sık belaya girer		
34. Evde büyüklerimin sözünü dinlerim		
35. Sık sık üzülür meraklanırım.		
36. Ailem benden çok şey bekliyor.		
37. Halimden memnunum		
38. Evde ve okulda pek çok şeyin dışında bırakıldığımı hissediyorum		
39. Saçlarım güzeldir.		
40. Çoğu zaman okul faaliyetlerine gönüllü olarak katılırım		
41. Şimdiki halimden daha başkası olmayı isterdim		
42. Geceleri rahat uyurum		
43. Okuldan hiç hoşlanmıyorum		
44. Arkadaşlar arasında oyunlara katılmak için bir seçim yapılırken, en son seçilenlerden biriyim		
45. Sık sık hasta olurum		
46. Başkalarına karşı iyi davranmam		
47. Okul arkadaşlarım güzel fikirlerim olduğunu söyler		
48. Mutsuzum		
49. Çok arkadaşım var		
50. Neşeliyim		
51. Pek çok şeye aklım ermez		
52. Yakışıklıyım/güzelim		
53. Hayat dolu bir insanım		
54. Sık sık kavgaya karışırım		
55. Erkek arkadaşlarım arasında sevilirim		
56. Arkadaşlarım bana sık sık sataşırlar		
57. Ailemi düs kırıklığına uğrattım		
58. Hoş bir yüzüm var		
59. Evde hep benle uğraşırlar		
60. Oyunlarda ve sporda bası hep ben çekerim		
61. Ne zaman bir şey yapmaya kalksam bir şey ters gider		
62. Hareketlerimde hantal ve beceriksizim		
63. Oyunda ve sporda oynamak yerine seyredirim		
64. Öğrendiklerimi çabuk unuturum		
65. Herkesle iyi geçinirim		
66. Çabuk kızarım		
67. Kız arkadaşlarım arasında sevilirim		

İFADELER	EVET	HAYIR
68. Çok okurum		
69. Bir grup ile birlikte çalışmaktansa tek basıma çalışmaktan hoşlanırım		
70. (Kardeşiniz varsa) Kardeş(ler)imi severim		
71. Vücutça güzel sayılırım		
72. Sık sık korkuya kapılırım		
73. Her zaman bir şeyler düşürür ve kırarım		
74. Güvenilir bir kimseyim		
75. Başkalarından farklıyım		
76. Kötü şeyler düşünürüm		
77. Kolay ağlarım		
78. İyi bir insanım		
79. İşler hep benim yüzümden ters gider		
80. Şanslı bir kimseyim		

EK-3

Profil /Ölçme Formu
Walker – Mc.Connell Sosyal Yeterlik ve Okula Uyum Ölçeği
İlköğretim Versiyonu

II. Ölçme ile İlgili Yönergeler

Lütfen aşağıda verilen her maddeyi dikkatlice okuyun ve bunlara ilişkin öğrencinin davranışsal konumunu derecelendirin. Eğer öğrencinin her madde ile tanımlanan belirli bir beceriyi ya da davranışsal yeterliliği sergilediğini hiç gözlemlemediyseniz, yanıtınız ASLA anlamına gelen 1 olacaktır. Eğer öğrencinin beceriyi sergileme oranı yüksek bir düzeyde ise, yanıtınız SIKLIKLA anlamına gelen 5 olacaktır. Eğer öğrencinin beceriyi sergileme sıklığı bu iki uç arasında ise, yanıtınız becerinin sergilenme oranını en iyi tahmin eden 2,3, ya da 4 olacaktır.

1. Diğer çocuklar onun aktivitelere katılmasını ister.	1	2	3	4	5
2. Akranlarıyla sürekli iletişim kurabilmek için değişik aktivitelere bulunur.	1	2	3	4	5
3. Boş zamanlarını uygun bir şekilde değerlendirir.	1	2	3	4	5
4. Akranlarının neşesine ortak olur.	1	2	3	4	5
5. Diğer kişilere sempati gösterir.	1	2	3	4	5
6. Diğer çocuklarla kolayca arkadaşlık kurar.	1	2	3	4	5
7. İyi çalışma alışkanlıklarına sahiptir.	1	2	3	4	5
8. Bir şey ya da birisi hakkında bilgi almak için sorular sorar.	1	2	3	4	5
9. Gerekliğinde akranlarıyla uzlaşmayı bilir.	1	2	3	4	5
10. Kendisiyle alay edildiğinde ya da isim takıldığında, konuyu değiştirir, olayı görmezlikten gelir ya da diğer yapıcı davranışlarla karşılık verir.	1	2	3	4	5
11. Teneffüsleri ve boş zamanları arkadaşları ile etkileşim kurarak geçirir.	1	2	3	4	5
12. Akranlarından gelen yapıcı eleştirileri öfkelenmeden kabul eder.	1	2	3	4	5
13. Akranları ile uzun uzadıya oynar ve konuşur.	1	2	3	4	5
14. Yardıma ihtiyacı olan akranlarına gönüllü olarak yardım eder.	1	2	3	4	5
15. Akran aktivitelerinde gönüllü olarak liderlik rolünü üstlenir.	1	2	3	4	5
16. Diğerlerinin ihtiyaçlarına karşı duyarlıdır.	1	2	3	4	5
17. Samimi ortamlarda akranlarıyla konuşmaları başlatır.	1	2	3	4	5
18. Kızgınlığını uygun bir şekilde ifade eder.	1	2	3	4	5

19. Öğretmeninin ödevler için yaptığı açıklamaları dikkatle dinler.	1	2	3	4	5
20. Öğretmeninin ona sorduğu soruları cevaplar ve ya cevaplamaya çalışır.	1	2	3	4	5
21. Bağımsız ders çalışma becerilerine sahiptir.	1	2	3	4	5
22. Diğerlerinin saldırgan davranışları ile uygun bir şekilde baş edebilir.	1	2	3	4	5
23. Öğretmenin davranışı disipline etmek için kullandığı tekniklere uygun davranır.	1	2	3	4	5
24. Grup etkinliklerinde akranlarıyla işbirliği yapar.	1	2	3	4	5
25. Birçok farklı akranıyla etkileşim kurar.	1	2	3	4	5
26. Akranlarıyla uygun bir şekilde fiziksel temas kurar.	1	2	3	4	5
27. İsteklere çabuk karşılık verir.	1	2	3	4	5
28. Diğerleri konuşurken dinler.	1	2	3	4	5
29. Öfkesini kontrol eder.	1	2	3	4	5
30. Diğerlerinin kişisel özelliklerine iltifat eder.	1	2	3	4	5
31. Kendi isteğinin olmamasını kabul eder.	1	2	3	4	5
32. Sosyal algıları kuvvetlidir.	1	2	3	4	5
33. Kendisine verilen görevleri yerine getirir.	1	2	3	4	5
34. Teneffüste becerikli bir şekilde oyunlar oynar ve etkinliklerde bulunur.	1	2	3	4	5
35. Akranları ile iletişimi koparmaz.	1	2	3	4	5
36. Diğerlerine katılmak istediğinde reddedilirse, oynamak için başka bir yol bulur.	1	2	3	4	5
37. Başkalarının duygularına karşı duyarlıdır.	1	2	3	4	5
38. Bir kişi ile konuşurken ya da kendisi ile konuşulurken göz temasının sürdürür.	1	2	3	4	5
39. Uygun bir yol bulup arkadaşlarının dikkatini çekmeyi başarır.	1	2	3	4	5
40. Akranlarından gelen öneri ve yardımları kabul eder.	1	2	3	4	5
41. Akranlarını oynamaya ya da etkinliklere katılmaya davet eder.	1	2	3	4	5
42. Masabaşı görevlerinin istenildiği gibi yapar.	1	2	3	4	5
43. Onun beceri düzeyine göre verilen işleri uygun şekilde yapar.	1	2	3	4	5

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı-Soyadı	Meşale AYVALI
Doğum Yeri ve Tarihi	Ordu- 17/04/1984
Eğitim Durumu	
Lisans Öğretimi	Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Öğretimi	Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
İş Deneyimi	
Çalıştığı Kurumlar	Kolay Şht Hüseyin Kavaklı İ.Ö.O Suluova/Amasya Cevizdibi Şht Serhat Yurtbaşı İ.Ö.O Suluova/Amasya Çeltek Madeni İ.Ö.O Suluova/ Amasya
Tarih	14/08/2012